

Erik Keppels

Annet Jager

Ben Hövels

Intredeposities van mbo'ers-groen in 2011

*Ontwikkeling in intredeposities van
mbo groen gediplomeerden anderhalf
jaar na diplomering*

INTREDEPOSITIES VAN MBO'ERS-GROEN IN 2011

Intredeposities van mbo'ers-groen in 2011

*Ontwikkeling in intredeposities van mbo groen
gediplomeerden anderhalf jaar na diplomering*

Erik Keppels
Annet Jager
Ben Hövels

Nijmegen, oktober 2012

www.mbogroengediplomeerden.nl
Professor Molkenboerstraat 9
6524 RN Nijmegen
Tel. 024 - 382 32 40 / info@www.mbogroengediplomeerden.nl

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK DEN HAAG

Erik Keppels
Annet Jager
Ben Hövels

Intredeposities van mbo'ers-groen in 2011. Ontwikkeling in intredeposities van mbo groen gedi-
plomeerden anderhalf jaar na diplomering

ISBN 978-9077202-65-4

NUR 840

© 2012 Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Werkenden: intredeposities en aansluiting	1
Doorstudeerders: vervolgonderwijs en aansluiting	4
De waardering van mbo groen	5
Conclusies	7
Beschouwing	11
<i>Deel I – Intredeposities van mbo groen gediplomeerden in 2011 vergeleken met die in 2010</i>	15
1 Inleiding	17
2 Vergelijking intredeposities in 2011 met intredeposities in 2010	21
2.1 Samenstelling van de onderzoekspopulatie	21
2.2 Intredefuncties van werkenden	22
2.3 Vervolgopleidingen van doorstudeerders	25
2.4 Waardering van de mbo groen opleiding	26
2.5 Mbo groen vergeleken met het gehele mbo	27
<i>Deel II – Intredeposities van mbo groen gediplomeerden in 2011</i>	29
3 Opzet en respons van het onderzoek naar intredeposities 2011	31
4 Samenstelling van de onderzoekspopulatie	33
4.1 Opleidingskenmerken	33
4.1.1 Mbo groen opleidingen	33
4.1.2 Behaalde diploma's voorafgaand aan de afgeronde mbo groen opleiding	35
4.2 Persoonskenmerken	36
4.3 Werken of doorstuderen	36
5 Intredefuncties van werkenden	39
5.1 Intredesegmenten op de arbeidsmarkt	39
5.1.1 Sectoren en branches	39
5.1.2 Groene en niet-groene domeinen	40
5.1.3 Beroepsgroepen	42
5.1.4 Kenmerken van de intredefunctie	43
5.1.5 Intredesegmenten en opleidingskenmerken	44
5.2 De aansluiting tussen intredefuncties en mbo groen	47
5.2.1 De aansluiting in het algemeen	47
5.2.2 Arbeidsmarktdiscrepanties: de match naar richting en niveau	47
5.2.3 De benutting van kennis en vaardigheden in de intredefunctie	49
5.3 Perspectief op loopbaan- en competentieontwikkeling	53

6	Vervolgopleidingen van doorstudeerders	57
6.1	Soort vervolgopleiding	57
6.2	De aansluiting met mbo groen	58
7	Waardering van de mbo groen opleiding	61
7.1	Mbo groen als basis voor vervolgtrajecten	61
7.2	Concrete aspecten van de mbo groen opleiding	63
7.3	De bpv-periode in de mbo groen opleiding	66
8	Mbo groen vergeleken met het gehele mbo	67
8.1	Arbeidsmarktdiscrepanties: doelmatigheid	67
8.2	De aansluiting tussen opleiding en intredefunctie	68
8.3	Doorstroom naar vervolgopleidingen	69
8.4	De kwaliteit van de mbo opleiding	70
	Bijlagen	71

Samenvatting

Dit rapport is een eerste stap om de intredeposities van mbo groen gediplomeerden uit diverse afstudeercohorten anderhalf jaar na afstuderen met elkaar te vergelijken en ontwikkelingen te traceren. Dit rapport vergelijkt in het eerste deel de intredeposities van mbo groen gediplomeerden anno 2011 (afstudeercohort 2009-2010) met die van 2010 (afstudeercohort 2008-2009) en beschrijft daarnaast in het tweede deel de intredeposities anno 2011 van 477 ex-studenten in detail. Intredeposities hebben (met name) betrekking op intredefuncties van werkenden en bestemmingen van doorstudeerders.

Behalve op de ontwikkeling in intredeposities gaat het rapport in op de aansluiting tussen intredeposities met de mbo groen opleiding en wat de gediplomeerden vinden van de door hen gevolgde mbo groen opleiding. Tevens wordt op kernindicatoren een vergelijking gemaakt met de intredeposities anno 2011 van gediplomeerden van het gehele mbo (afstudeercohort 2009-2010).

De intredeposities bevinden zich in 2011 iets minder vaak in het vervolgonderwijs dan in 2010. In 2011 – circa anderhalf jaar na diplomering – werkt ruim de helft van de gediplomeerden en is bijna 40 procent nog met een vervolgopleiding bezig: 20 procent voltijds en 17 procent duaal (in combinatie met werk).

De werkloosheid onder mbo groen gediplomeerden, die anderhalf jaar na diplomering zijn toegetreten tot de arbeidsmarkt, bedraagt anno 2011 7,1 procent. Dit is een forse toename ten opzichte van het afstudeercohort 2008-2009 anno 2010: 3,9 procent. Ook voor de mbo gediplomeerden uit alle opleidingsectoren gezamenlijk is een toename van de werkloosheid te zien en wel van 5,6 naar 7,4 procent.

Werkenden: intredeposities en aansluiting

Intredeposities van werkenden op de arbeidsmarkt

Gediplomeerden die zijn gaan werken¹ komen terecht in een breed spectrum van intredesegmenten op de arbeidsmarkt. Ten opzichte van de meting in 2010 zijn geen grote verschillen waarneembaar. De grootste verschuiving is dat mbo groen gediplomeerden in 2011 iets vaker in de industrie werkzaam zijn (10% → 14%).

Sectoren/branches waar de mbo groen gediplomeerden het meest terecht komen zijn respectievelijk de groot- en detailhandel (18%), landschapsverzorging (17%), landbouw/bosbouw/vissersrij (16%), de industrie (14%) – waaronder ook de sociale werkvoorziening (7%) valt – en de veterinaire dienstverlening (9%). Het overige kwart van de werkenden heeft een functie verspreid over diverse uiteenlopende andere sectoren/branches.

In 2011 is voor het eerst gevraagd of en zo ja, in welke groene domeinen de werkenden actief zijn. Acht van de tien werkenden is werkzaam in een *groen domein*: ruim een kwart in het domein Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie, een vijfde in het domein Dier, en in elk van de domeinen Voedsel en Plant en Bloemen en groene detailhandel werkt ongeveer een tiende.

¹ Diegenen die ten tijde van het onderzoek minimaal 12 uur per week betaald werk hebben en niet voltijds studeren.

Gediplomeerden die werkzaam zijn in een groen domein is gevraagd naar de multifunctionaliteit in het bedrijfsleven. Dat blijkt een bekend verschijnsel; een vijfde van deze groep is werkzaam bij een bedrijf waar sprake is van een uitbreiding van de kernactiviteiten met al dan niet aanverwante economische activiteiten. De uitbreiding heeft betrekking op landbouw en zorg, agrarisch natuurbeheer/landschapsbeheer, recreatie/toerisme, educatie en voor een groot deel op overige niet nader gespecificeerde activiteiten.

De werkenden waren in 2011 vaker dan in 2010 werkzaam in middelbare *beroepen* (49% vs. 38%) en minder vaak in lagere beroepen (38% vs. 54%). Verder is 12 procent van de werkenden anno 2011 terecht gekomen in een functie die tot de elementaire *beroepen* gerekend kan worden, vaker dan in 2010 (7%).

In 2011 is agrarisch vakhoofd het meest genoemde middelbare beroep (16%), hiertoe behoren beroepen zoals bedrijfshoofden van kleine hoveniersbedrijven of kleine veehouderijen. Het meest genoemde lagere beroep is agrarische arbeider (21%), zoals arbeiders in de groen – en terreinverzorging, arbeiders veeveelt en arbeiders tuinbouw.

Het beroepsniveau van de intredefunctie is – zoals te verwachten was – sterk afhankelijk van het *opleidingsniveau*. Des te hoger het opleidingsniveau des te vaker gediplomeerden in een middelbaar beroep en minder vaak in een lager of elementair beroep werken.

Net als in 2010 werken de mbo groen gediplomeerden in 2011 veelal in loondienst (79%) en met een vaste aanstelling of een tijdelijke baan met uitzicht daarop (88%). Het gemiddelde bruto uurloon ligt, evenals in 2010, op € 9,24 en dat is beduidend lager dan het uurloon voor de gediplomeerden van het gehele mbo (€ 10,75).

Verschillen tussen intredefuncties in 2010 en 2011 lijken weinig invloed te hebben op het oordeel van de gediplomeerden mbo groen over hun functie: tweederde is tevreden met de intredefunctie. Dit oordeel wijkt niet of nauwelijks af ten opzichte van dat in het totale mbo.

Discrepancies tussen vraag en aanbod

De verhouding tussen de richting en/of het niveau van de functie (vraag) en die van de genoten opleiding (aanbod) is bepalend voor de mate waarin sprake is van *arbeidsmarktdiscrepancies*.

Startend op de arbeidsmarkt hebben in 2011 meer werkenden dan in 2010 een functie gevonden in dezelfde of een verwante richting als waarin men het diploma heeft behaald. De *match qua richting* (of *horizontale match*) is dus verbeterd, in 2011 heeft driekwart een functie gevonden in dezelfde of een verwante richting als waarin men het diploma heeft behaald (in 2010 was dit 62%). Ook in het gehele mbo is de horizontale match verbeterd, hoewel minder sterk van 72 naar 77 procent.

De *match qua niveau* (of *verticale match*) is nauwelijks veranderd ten opzichte van de meting in 2010: bijna tweederde van de mbo groen gediplomeerden vindt een intredefunctie van het zelfde opleidingsniveau. Ruim een derde werkt dus op een lager niveau: deze mismatch is anno 2011 groter dan voor het gehele mbo (28% heeft een functie op een lager niveau). Net als bij de mbo groen gediplomeerden is de verticale match voor de gediplomeerden uit het totale mbo tussen 2010 en 2011 niet veel veranderd (licht gedaald van 75% naar 72%).

Bij ruim de helft van de werkende mbo groen gediplomeerden is er sprake van een – zowel qua richting als qua niveau – *'passende match'*: zij werken in een intredefunctie die overeenkomt met de kern van de door hen gevolgde mbo groen opleiding (in 2010 49%). Daarentegen werkt 18 procent van de gediplomeerden in een functie onder het eigen niveau én in een andere richting en is er sprake van *'geen match'* (in 2010 21%).

Er is vaker een match tussen de gevolgde opleiding en de intredefunctie naarmate het opleidingsniveau hoger is. Vooral op niveau 1 is in veel gevallen sprake van een discrepantie qua niveau (54% in 2010 en 64% in 2011). Ter vergelijking, op de overige niveaus ligt de verticale mismatch in 2010 en 2011 tussen de 25 en 36 procent.

Ook maakt het uit welke opleidingsrichting is gevolgd. In 2011 is de match voor gediplomeerden Voedsel meestal passend (72%), maar in de gevallen dat dit niet zo is, is de intredefunctie zowel qua richting als niveau "niet passend" (22%). Bij gediplomeerden Groene ruimte en milieu is er het minst vaak sprake van een "passende match" (48%); bij deze groep is er het vaakst sprake van discrepantie qua niveau (42%) – zij werken op een lager niveau. Bij de gediplomeerden Groene ruimte en milieu en bij de opleidingsrichting Dier is het vaakst sprake van een discrepantie qua richting (30%).

De mate van en type mismatch per opleidingsrichting is in 2011 behoorlijk anders dan in 2010. De eerder besproken afgenomen horizontale mismatch tussen 2010 en 2011 is het duidelijkst zichtbaar in de opleidingsrichtingen Plant (46% → 18%) en Dier (44% → 30%).

Gediplomeerden met een intredefunctie die qua richting én niveau niet passend aansluit op de genoten mbo groen opleiding zijn in 2011 bovengemiddeld vaak werkzaam in niet-groene domeinen of het domein voedsel (en dus in de sectoren industrie en groot- en detailhandel).

Oordeel over de inhoudelijke aansluiting tussen intredefuncties en mbo groen

De werkende mbo groen gediplomeerden zijn in 2011 iets minder positief over de aansluiting tussen hun intredefunctie en de gevolgde opleiding dan de gediplomeerden die in 2010 zijn bevraagd. In 2011 vindt iets minder dan driekwart de aansluiting in het algemeen redelijk of goed, in 2010 was dit iets meer dan driekwart. Mbo gediplomeerden uit het gehele mbo zijn hierover anno 2011 positiever dan die uit het mbo groen.

Gediplomeerden Bloemen en groene detailhandel zijn in 2011 het meest positief, die met een afgeronde opleidingsrichting Dier het minst.

In 2011 is bij zo'n zes op de tien gediplomeerden mbo groen sprake van een voldoende aansluiting tussen de eigen kennis en vaardigheden in vergelijking met wat voor de intredefunctie vereist is. 15 procent ervaart echter in hun intredefunctie onderbenutting van de kennis en vaardigheden waarover zij beschikken en 11 procent ervaart tekortkomingen in hun kennis en vaardigheden die nodig zijn voor de intredefunctie.

Onderbenutting en tekortkoming komen in de opleidingsrichtingen verschillend voor; meest opvallend is dat de gediplomeerden Bloemen en groene detailhandel in sterkere mate tekortkomingen signaleren dan zij uit de andere groene opleidingsrichtingen.

Minstens één op de tien mbo groen gediplomeerden ervaart duidelijke onderbenutting van zijn of haar kennis en vaardigheden op het gebied van vreemde talen (18%), schrijfvaardigheid (12%), affiniteit met werken in de natuur (12%) en zelfstandig ondernemerschap (10%). De tekortkomingen zijn verspreid over diverse kennis en vaardigheden, zonder echte uitschieters. Het vaakst (6%) wordt een gebrek aan inzicht in de bedrijfsvoering genoemd.

Over 2010 zijn geen gegevens bekend over eventuele onderbenutting en tekortkomingen van mbo groen gediplomeerden in de kennis en vaardigheden die nodig zijn voor hun intredefunctie.

Perspectief op loopbaan- en competentieontwikkeling

Vier op de tien werkenden meent anno 2011 dat hun intredefunctie goede carrièremogelijkheden biedt, maar bijna een kwart ziet weinig tot geen carrièreperspectief; dit is vergelijkbaar met 2010. Zij die werken in de groene sector zijn hierover positiever, maar dat gaat niet voor alle

groene domeinen gelijk op. Zo ziet anno 2011 bijna een derde van de werkenden in de domeinen Plant en Grond, infra en loonwerk nauwelijks of beperkte kansen. Over de inzet van werkgevers met betrekking tot hun loopbaan- en competentieontwikkeling zijn de mbo groen gediplomeerden gemiddeld genomen gematigd positief.

Driekwart van de gediplomeerden die werkzaam zijn in de groene sector wil anno 2011 in de sector blijven werken, 20 procent misschien en 6 procent wil niet in de groene sector blijven werken. In 2010 zijn de mbo groen gediplomeerden hier niet over bevraagd.

Doorstudeerders: vervolgonderwijs en aansluiting

Vervolgopleidingen van doorstudeerders

In totaal is 37 procent van de mbo groen gediplomeerden anderhalf jaar na afstuderen (in 2011) bezig met een vervolgonderwijs (16 % in hbo en 19 % in mbo), iets minder dan de 40 procent in 2010. Zo'n vier op de tien gediplomeerden van niveau 4 zijn een hbo-opleiding gaan volgen (39% vs 40%)

De doorstroom naar het hbo heeft in 2011 aan aandeel gewonnen in vergelijking met de meting in 2010 (38% → 43% van de doorstudeerders). Nadere analyse laat zien dat de toename uitsluitend betrekking heeft op de doorstroom naar het niet-groene hbo, de doorstroom naar het groene hbo is juist (iets) afgenomen. Deze ontwikkeling heeft ervoor gezorgd dat in de 2011-meting circa anderhalf keer zo veel doorstudeerders hun opleiding vervolgen in het niet groene hbo als in het groene hbo. In de 2010-meting was dit juist omgekeerd.

Het aandeel doorstudeerders dat doorstroomt naar groene - mbo of hbo - opleidingen (47%) is in 2011 groter dan naar niet-groene - mbo of hbo - opleidingen (35%). 32 procent stroomt door naar een andere groene mbo opleiding, 15 procent naar een groene hbo opleiding. 12 procent gaat naar een niet-groene mbo opleiding, 23 procent naar een niet-groene hbo opleiding. 9 procent vervolgt in het mbo en 4 procent in het hbo, waarbij niet bekend is of dit in een groene of andere richting is.

Vervolgopleidingen en aansluiting

Ruim tweederde van de doorstudeerders noemt de aansluiting tussen de gevolgde mbo groen opleiding en het vervolgonderwijs in 2011 redelijk tot goed. Bijna een derde vindt de aansluiting dus matig tot slecht – vergelijkbaar met het oordeel van mbo'ers groen in 2010 en alle mbo'ers in 2011.

Met name de aansluiting op hbo opleidingen wordt door de doorstromers naar het hbo vaak als matig of slecht beschouwd. Bij het hbo-groen geldt dat voor de helft van de doorstromers – meer dan in 2010 het geval was (37%). De aansluiting op niet-groene mbo opleidingen wordt in 2011 beter ervaren dan in 2010. Meer doorstudeerders ervaren deze aansluiting als goed (32% in 2011 en 23% in 2010, terwijl minder doorstudeerders het als matig of slecht beoordelen (21% in 2011 en 39% in 2010).

In 2011 zijn de doorstudeerders met een diploma van de opleidingsrichting Dier het meest negatief over de aansluiting op het vervolgonderwijs in het algemeen (40%) én naar hbo groen in het bijzonder (62%).

De waardering van mbo groen

Mbo groen als basis voor vervolg

De mbo groen gediplomeerden zijn zowel in 2010 als in 2011 in het algemeen even sceptisch over de vraag of hun mbo groen opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt. Slechts vier op de tien is deze mening toegedaan. Gediplomeerden uit het gehele mbo groen zijn in beide jaren positiever dan de mbo groen gediplomeerden: bijna vijf op de tien vindt de afgeronde mbo opleiding een goede basis om te starten op de arbeidsmarkt.

Positiever is het oordeel of de opleiding een goede basis geeft om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen. Ten opzichte van 2010 zijn zowel meer mbo groen als overige mbo gediplomeerden van mening in hun oordeel (mbo groen van 37% naar 49%, totale mbo van 47% naar 56%).

Breedte, diepgang en moeilijkheidsgraad

Ten opzichte van de 2010-meting beoordeelt een iets minder groot, maar nog steeds relevant deel van de betrokken mbo groen gediplomeerden in 2011 de genoten opleiding als te makkelijk met te weinig diepgang (37%). Het valt op dat de oordelen van gediplomeerden sterk uiteenlopen. Wat dit betreft is een onderscheid naar niveau van belang.

Dan blijkt heel duidelijk dat – net als in 2010 – mbo groen gediplomeerden van niveau 4 hun genoten opleiding bestempelen als te makkelijk en met te weinig diepgang. Dat geldt voor de niveau 4 gediplomeerden die zijn gaan werken, maar in nog grotere mate voor zij die zijn gaan doorstuderen op het hbo (aldus meer dan 50% in 2011).

Op de lagere niveaus is het aandeel gediplomeerden dat de opleiding te makkelijk vindt veel minder groot. Bovendien is een groter deel van de gediplomeerden op de lagere niveaus dan niveau 4 van mening dat de genoten opleiding te moeilijk is. Het zijn met name doorstudeerders naar niet groene mbo opleidingen in 2011 die de genoten opleiding te moeilijk vinden (44%). Opvallend is het verschil in beoordeling tussen werkenden en doorstudeerders die een niveau 2 of 3 opleiding mbo groen hebben afgerond: werkenden vinden hun afgeronde opleiding te makkelijk, doorstudeerders juist te moeilijk.

Met name doorstudeerders vinden in 2011 de genoten opleiding mbo groen – niveau 2, 3 en 4 – veelal te breed. De opleidingen in Voedsel, Plant en Bloemen en groene detailhandel worden het vaakst als te breed getypeerd. Doorstudeerders in het hbo groen zijn juist van mening dat de voltooide mbo groen opleiding te smal is en met te weinig keuzemogelijkheden.

De mbo groen gediplomeerden oordelen nauwelijks anders dan de gediplomeerden van het hele mbo over de genoemde aspecten. Op het gehele mbo is een ongeveer even groot aandeel deelnemers van mening dat de opleiding te breed is, te makkelijk en met te weinig diepgang.

Oordeel over andere opleidingsaspecten

Over de hele linie waarderen mbo groen gediplomeerden in 2011 hun genoten opleiding positiever dan in 2010. Op *alle* voorgelegde opleidingsaspecten is een groter aandeel gediplomeerden tevreden dan in 2010! Net als in 2010 zijn de mbo groen gediplomeerden in 2011 het meest positief over de sfeer op school. Ook kijkt ongeveer de helft van de gediplomeerden mbo groen tevreden terug op huisvesting en materiële voorzieningen (zoals mediatheek, bibliotheek en ict-voorzieningen), de hoeveelheid praktijk in de opleiding en de manier waarop leraren lesgeven.

Het vaakst ontevreden zijn de mbo groen gediplomeerden over de studiebegeleiding en de studie- en beroepenvoorlichting. Wat deze twee punten betreft is het oordeel van de mbo groen gediplomeerden vergelijkbaar met die van het gehele mbo, over de sfeer op school zijn zij iets positiever ten opzichte van andere mbo'ers.

Begeleiding tijdens bpv

In 2010 en ook in 2011 bleek het vinden van een bpv-plaats voor het gros van de mbo groen gediplomeerden geen probleem geweest te zijn. Ook zijn de meesten van mening dat de verschillende aspecten van het beroep tijdens de bpv voldoende aan bod zijn gekomen. In beide jaren is tweederde tevreden over de begeleiding vanuit het bedrijf, maar opvallend is dat over de begeleiding vanuit school men beduidend minder positief is: circa 30 procent is hier tevreden over. Op dit punt zijn de mbo groen gediplomeerden ook minder positief dan alle mbo'ers (41%).

Achteraf opnieuw voor mbo-groen opleiding kiezen

Tegen de achtergrond van het bovenstaande is het veelzeggend dat in 2011 30 procent van de gediplomeerden achteraf gezien voor een andere opleiding zou kiezen (21%) of niet zou gaan studeren (9%). Dit is een toename ten opzichte van 2010 (27%). Voor het totale mbo gaat het in 2011 om 20 procent.

Conclusies

Op grond van de intredeposities van mbo'ers groen in 2010 en in 2011 zo'n anderhalf jaar na diplomering, hun perceptie van de aansluiting tussen opleiding en intredepositie, hun evaluatie achteraf van de genoten opleiding en de vergelijking met intredeposities van gediplomeerden in het gehele mbo worden de belangrijkste conclusies puntsgewijs samengevat.

1. De *werkloosheid*² onder mbo groen gediplomeerden van afstudeercohort 2009-2010 is met 7,1 procent in 2011 *flink toegenomen* ten opzichte van het afstudeercohort 2008-2009 anno 2010 (3,9%). De toename is ook mbo-breed zichtbaar. De werkloosheid onder alle gediplomeerden van het mbo is opgelopen van 5,6 naar 7,4 procent.
2. Het groene mbo leidt voornamelijk op voor de eigen sector: circa vier op de vijf werkenden komt terecht in een groen domein (niet per se een groene functie!). Werken in het groene domein betekent niet automatisch dat de intredefunctie wordt gevonden in het *eigen* groene domein. Ongeveer een kwart van de werkenden is werkzaam in een andere richting dan waarvoor opgeleid. Dit noemen we de horizontale mismatch en dit komt voor bij gediplomeerden uit alle opleidingsrichtingen. De *horizontale mismatch is in 2011 beduidend verminderd ten opzichte van 2010* (38% → 26%). Ook de horizontale mismatch onder gediplomeerden uit alle mbo sectoren is verkleind (28% → 23%) en is lager dan voor mbo groen gediplomeerden.
3. Horizontale (mis)match zegt nog weinig over het niveau van de intredefuncties van de mbo groen gediplomeerde. De *verticale mismatch tussen de afgeronde mbo groen opleiding en de intredefunctie is fors te noemen*: ruim meer dan een derde van de werkzame mbo groen gediplomeerden werkt op een lager niveau dan waarvoor ze zijn opgeleid³. De verticale mismatch was in 2010 van ongeveer gelijke omvang (34%). Bij gediplomeerden uit het geheel van mbo sectoren is de mismatch qua niveau minder (28%). De verticale mismatch is bij alle opleidingsrichtingen van mbo groen fors. Hoe lager het opleidingsniveau, hoe slechter de match qua niveau. *Vooraf op niveau 1 is in veel gevallen (64%) sprake van een behoorlijke verticale mismatch*.

Gevraagd naar specifieke kennis en vaardigheden ervaart 15 procent van de werkende mbo groen gediplomeerden in 2011 onderbenutting van hun capaciteiten. Minstens één op de tien ervaart duidelijke onderbenutting van zijn of haar kennis en vaardigheden in vreemde talen, schrijfvaardigheid, affiniteit met werken in de natuur en zelfstandig ondernemerschap.

2 Definitie werkloosheid: het deel van de beroepsbevolking dat geen werk heeft of werk van minder dan 12 uur per week én actief op zoek is naar werk. Gediplomeerden die als maatschappelijke positie anderhalf jaar na diplomering aan hebben gegeven wederom student te zijn, worden niet meegerekend tot de beroepsbevolking.

3 De horizontale mismatch is 26%, de verticale mismatch 36%. Een gecombineerde 18% werkt zowel in een andere richting én op een lager niveau. Dat betekent tevens dat bij 56% van de werkenden sprake is van een zowel qua richting als qua niveau passende aansluiting.

4. Gediplomeerden met een intredefunctie die qua richting én niveau niet (passend) aansluit op de genoten mbo groen opleidingen zijn in 2011 bovengemiddeld vaak werkzaam in niet-groene domeinen of het domein voedsel en daarmee in de sectoren industrie en groot- en detailhandel. Qua sectoren is dit vergelijkbaar met 2010, naar domeinen (groen versus niet-groen) is in 2010 niet gevraagd.
5. Al met al zijn werkenden *in 2011 minder tevreden over de aansluiting tussen de mbo groen opleiding en hun intredefunctie dan in 2010*. De groep werkenden die de mbo groen opleiding een goede basis vindt om te starten op de arbeidsmarkt en om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen is tevens kleiner geworden. Gediplomeerden uit het hele mbo zijn in 2010 en in 2011 positiever in het oordeel over de inhoudelijke aansluiting met de intredefunctie dan de mbo groen gediplomeerden.

Eén op de tien werkenden ervaart in 2011 bepaalde tekortkomingen in hun capaciteiten. De tekortkomingen zijn echter verspreid over diverse kennis en vaardigheden, zonder uitschieters. Dit diffuse beeld duidt meer op incidentele tekortkomingen van individuele mbo groen gediplomeerden dan op een structurele tekortkoming in het groene mbo.

Ondanks de negatieve punten is het gros – bijna driekwart – van de werkende mbo groen gediplomeerden in 2011 alles overziend tevreden of redelijk tevreden over de aansluiting in het algemeen tussen mbo groen opleiding en intredefunctie.

6. *Mbo groen gediplomeerden in 2011 bevinden zich anderhalf jaar na diplomering iets minder vaak in het vervolgonderwijs dan in 2010*. Zo'n vier op de tien gediplomeerden van niveau 4 zijn na het mbo groen een hbo-opleiding gaan doen. Opvallend is dat *anderhalf keer zo veel doorstudeerders hun weg vervolgen in het niet groene hbo dan in het groene hbo (23% vs. 15%)*. In de 2010-meting is dit juist omgekeerd (13% vs. 21%). Het onderzoek geeft voornog geen uitsluitsel of de doorstudeerders naar het niet-groene hbo niet alsnog in groene sectoren zullen gaan werken.
7. Met name de aansluiting op hbo opleidingen wordt door de doorstromers naar het hbo vaak als matig of slecht beschouwd. *De helft van de doorstudeerders naar het groene hbo ervaart deze aansluiting als matig of slecht, méér dan in 2010*. Vanuit de opleidingsrichting Dier is meer dan zes op de tien gediplomeerden van mening dat de aansluiting met het groene hbo matig of slecht is. Circa één op de vijf doorstudeerders in niet-groene mbo opleidingen ervaart deze aansluiting als matig of slecht in 2011, tegenover ongeveer twee op de vijf in 2010. Ook de groep die deze aansluiting als goed beoordeelt is gestegen (van 23% in 2010 naar 32% in 2011). *Tegenover een slechter ervaren aansluiting met het groene hbo staat dus een beter ervaren aansluiting met het niet-groene mbo*.
8. Ten opzichte van 2010 is in 2011 een *groeijende groep mbo groen gediplomeerden positief over de afgeronde mbo groen opleiding*. Opvallend is dat zij in 2011 op alle (!) voorgelegde kwaliteitsaspecten van de opleiding meer tevreden zijn. In 2011 zijn de mbo groen gediplomeerden op alle aspecten ongeveer even positief als de gediplomeerden uit het gehele mbo. Van alle mbo gediplomeerden is er in 2011 niet of nauwelijks verschil in het oordeel over de kwaliteit van de afgeronde opleiding ten opzichte van 2010. De positieve ontwikkeling onder mbo groen gediplomeerden neemt echter niet weg dat nog altijd *een relevant deel kritisch is over de opleiding*. Meest opvallende gegeven hierover is

dat 30 procent van de gediplomeerden aangeeft dat ze achteraf niet voor dezelfde opleiding zouden kiezen of zelfs helemaal niet zouden gaan studeren. Dit is een negatiever resultaat in vergelijking met het oordeel van gediplomeerden uit alle sectoren in het mbo (20%).

9. De groene mbo opleidingen op niveau 4 worden als *te makkelijk en met te weinig diepgang* beoordeeld. Niveau 4 gediplomeerden uit het hele mbo oordelen vergelijkbaar over de afgeronde opleiding. Van de mbo groen gediplomeerden zijn vooral de doorstudeerders naar het hbo hierover zeer duidelijk. De leerstof mag pittiger en uitdagender op niveau 4. Ongeacht het opleidingsniveau vinden de afgestudeerden van de richting Bloemen en groene detailhandel ook dat de leerstof pittiger en uitdagender mag. Een afwijkend oordeel op dit punt hebben de doorstudeerders naar niet-groene mbo opleidingen: zij vinden de genoten mbo groen opleiding juist te moeilijk. Doorstudeerders beoordelen de afgeronde mbo groen opleidingen op de niveaus 2, 3 en 4 vaak als *te breed*. Dit speelt vooral een rol in de opleidingsrichtingen Voedsel, Plant en Bloemen en groene detailhandel. Dit geldt niet voor de doorstudeerders in het hbo groen: zij beoordelen hun voltooide niveau 4 opleiding juist eerder te smal dan te breed en met te weinig keuzemogelijkheden.
10. De metingen van 2010 en 2011 laten beide zien mbo groen gediplomeerden ontevreden zijn over de *voorlichting over studie- en beroepsmogelijkheden en (studie)begeleiding van deelnemers*, vooral over de *begeleiding vanuit school tijdens de bpv-periode*. De andere onderwijssectoren blijken op dit laatste punt ook wat beter te scoren dan de groene sector. De manier van lesgeven lijkt in de ogen van de gediplomeerden over het geheel van mbo groen opleidingen anno 2011 beter dan anno 2010. Het oordeel van mbo groen gediplomeerden op niveau 3 wijkt in 2011 af. Naast de manier van lesgeven, wordt op dit niveau ook (de manier en kwaliteit van) het examineren in 2011 als niet goed gewaardeerd.
11. Samenvattend geeft onderstaand overzicht op een aantal hoofdthema's in de kern de ontwikkeling tussen 2010 en 2011 weer voor het mbo groen én voor het gehele mbo.

	Ontwikkeling 2010 → 2011 Mbo groen	Ontwikkeling 2010 → 2011 Gehele mbo
Werkloosheid ⁴	Toename	Toename
Horizontale match met intrede functie ⁵	Verbetering	Kleine verbetering
Verticale match met intrede functie ⁶	Ongeveer gelijk	Kleine verslechtering
Ervaren aansluiting met intrede functie ⁷	Verslechtering	Ongeveer gelijk
Ervaren aansluiting met vervolgopleiding ⁸	Ongeveer gelijk	Verslechtering

- 4 De vergelijking is gebaseerd op in dit rapport gepresenteerde percentages. De vergelijking komt als volgt tot stand:
- verschil $\leq 0,2\%$ -punt: ongeveer gelijk
 - $0,2\%$ -punt < verschil $\leq 0,5\%$ -punt: kleine afname / kleine toename
 - verschil > $0,5\%$ -punt: afname / toename
- 5 De vergelijking is gebaseerd op in dit rapport gepresenteerde percentages. De vergelijking komt als volgt tot stand:
- verschil $\leq 2\%$ -punt: ongeveer gelijk
 - 2% -punt < verschil $\leq 5\%$ -punt: kleine verslechtering / kleine verbetering
 - verschil > 5% -punt: verslechtering / verbetering
- 6 Idem, zie voetnoot 5.
- 7 Idem, zie voetnoot 5. Onderliggende cijfers zijn gebaseerd op het percentage dat voldoende of goed heeft ingevuld.
- 8 Idem, zie voetnoot 5. Onderliggende cijfers zijn gebaseerd op het percentage dat redelijk of goed heeft ingevuld.

12. Samenvattend geeft onderstaand overzicht op een aantal hoofdthema's in de kern voor 2011 de prestaties weer van mbo groen in relatie tot die van het gehele mbo.

Situatie 2011	
Mbo groen t.o.v. gehele mbo	
Werkloosheid	Iets lager
Horizontale match met intredefunctie	Iets slechter
Verticale match met intredefunctie	Slechter
Ervaren aansluiting met intredefunctie	Slechter
Ervaren aansluiting met vervolgopleiding	Ongeveer gelijk

Beschouwing

Dit tweede onderzoek naar de intredepromoties van mbo groen gediplomeerden maakt het mogelijk vergelijkingen te trekken tussen de meting in 2010 en in 2011. Vanuit het perspectief van ex-studenten zelf ongeveer anderhalf jaar na diplomering zijn diverse positieve én negatieve uitkomsten en ontwikkelingen aan het licht gebracht. Sommige lijken voor het groene middelbaar beroepsonderwijs niet goed beheersbaar, ze heeft er geen hand in en geen of weinig invloed op. Zo is tussen 2010 en 2011 de werkloosheid onder mbo'ers groen anderhalf jaar na diplomering flink toegenomen. Dat is een gegeven van deze moeilijke economische tijd en zien we ook terug bij gediplomeerden van overige mbo-sectoren.

Uit het onderzoek blijkt verder dat de match tussen het groene mbo en intredefuncties is verslechterd in die zin dat een fors deel van de werkenden onder zijn of haar niveau werkzaam is. Voor een deel zullen de gevolgen van de economische crisis oorzaak zijn van deze mismatch. Ook de verslechterde match tussen het niveau van de opleiding en intredefuncties is mbo-breed getraceerd. Voor zover dat toegeschreven kan worden aan ontwikkelingen op de arbeidsmarkt sec – verdringing – liggen oplossingen grotendeels buiten het bereik van de onderwijsinstellingen.

Andere uitkomsten en ontwikkelingen van negatieve aard liggen veel dichterbij het handlingsbereik van het groene beroepsonderwijs en moeten het onderwijs tot actie aansporen. Ten opzichte van 2010 kiest een kleiner deel van de doorstudeerders voor een groene vervolgopleiding. Dat terwijl het aandeel dat doorstudeert op zich al iets kleiner is in vergelijking met de 2010-meting. De doorstroom naar het *niet-groene hbo* is juist in populariteit gestegen. Inmiddels vervolgen circa anderhalf keer zo veel mbo groen gediplomeerden hun weg in het niet-groene hbo als in het groene hbo, terwijl dat in de 2010-meting omgekeerd was. Dat kan dus beter, het groene beroepsonderwijs verliest aan populariteit in de keuze voor een vervolgopleiding. Het kan ook niet los gezien worden van de uitkomst dat een groeiende groep doorstudeerders in het groene hbo de aansluiting met de gevolgde groene mbo opleiding beoordeelt als matig of slecht.

Aansluitingsperikelen geven echter niet de volledige verklaring voor het – op basis van dit onderzoek – kennelijke verlies aan populariteit van groen vervolgonderwijs tussen 2010 en 2011. De aansluiting tussen groene mbo opleidingen wordt gemiddeld genomen immers wel goed gewaardeerd. Ook de uitkomsten van 2010 laten zien dat de opstroom binnen het groene mbo 'op maat' is, zoals ook reeds werd geconcludeerd in het vorige intrederapport. Toch kiezen in 2011 minder doorstudeerders voor het groene mbo dan in 2010. Het mogelijke populariteitsverlies voor het groene beroepsonderwijs onder doorstudeerders zal dan ook nog andere oorzaken hebben, bijvoorbeeld een verminderde opstroom binnen mbo groen sec.

Over de gevolgde opleiding zijn mbo groen gediplomeerden op onderdelen kritisch. Vaker dan gediplomeerden uit alle mbo-sectoren geven de mbo groen gediplomeerden aan dat zij achteraf voor een andere opleiding zouden hebben gekozen. Bovendien is bijna een kwart van de mbo groen gediplomeerden van mening dat de gevolgde opleiding geen goede basis geeft om te starten op de arbeidsmarkt.

Maar waar zijn de gediplomeerden dan het meest ontevreden over, wat zou het groene mbo moeten verbeteren? Het onderzoek geeft aanwijzingen voor het antwoord op deze vraag. De leerstof moet pittiger en uitdagender op niveau 4, deze opleidingen zijn over het algemeen te makkelijk en hebben te weinig diepgang. De voltooide niveau 4 opleiding biedt volgens de mbo groen gediplomeerden te weinig keuzemogelijkheden en is eerder te smal dan te breed. Mogelijk beoordeelt de helft van de doorstudeerders in hbo groen daarom deze aansluiting als matig of slecht. De niveau 3 opleidingen blijven ten opzichte van de overige niveaus achter in de manier en kwaliteit van lesgeven en examineren. Daarnaast zijn over de hele linie mbo groen gediplomeerden niet tevreden over de voorlichting over studie- en beroepsmogelijkheden en de (studie)begeleiding van de deelnemers. Met name de begeleiding vanuit de school tijdens de bpv-periode is een speerpunt voor verbeteractiviteit.

Bij een verbeterslag in het groene mbo is het van belang dat de negatieve punten verbeterd worden én de positieve punten behouden blijven. Het is daarom een mooi gegeven dat de mbo groen gediplomeerden over de gehele linie van voorgelegde kwaliteitsaspecten hun afgeronde opleiding beter waarderen dan in 2010. Een relatief matig scorend aspect – de manier van lesgeven door leraren – is aanzienlijk verbeterd, terwijl men in de ogen van de gediplomeerden gelijktijdig de best scorende kwaliteitsaspecten, namelijk de sfeer op school, over de huisvesting en aanwezige materiële faciliteiten heeft weten te behouden en zelfs te verbeteren.

Een andere positieve ontwikkeling is het gegeven dat de horizontale mismatch tussen opleiding(srichting) en intrededefunctie behoorlijk is afgenomen, zoals blijkt uit de vergelijking van de intredemeting 2011 met de intredemeting 2010. Oftewel, een groter deel van de werkende mbo groen gediplomeerden vindt hun intrededefunctie in een richting die gelijk is of verwant aan de gevolgde opleidingsrichting. Het groene mbo leidt daarmee vooral op voor haar eigen sector. Daarnaast blijkt dat het gros van de werkenden zich ook 'happy' voelt in de groene sector en in de groene sector wil blijven werken. De werkende mbo groen gediplomeerden lijken daarmee meestal geen spijt te krijgen van hun keuze voor de 'groene arbeidswereld'.

Toch zagen we eerder dat minder doorstuderende mbo groen gediplomeerden een vervolgopleiding in het groene onderwijs kiezen. Twee uitkomsten die op het eerste gezicht tegenstrijdig lijken. Het zou kunnen zijn dat jongeren minder snel kiezen voor een (leer)loopbaan in 'het groene', maar daar eenmaal aanbeland wel tevreden zijn in 'het groene'. Wellicht ligt de oorzaak van deze situatie gelegen bij het imago van de groene onderwijswereld. Het verbeteren van het imago van de sector, aantrekkelijker werkgeverschap en het matchen van de behoeftes van werkgevers en (potentiële) werknemers staan dan ook niet voor niets hoog op de groene (Human Capital) agenda.

Met dit onderzoek zijn de intredeposities van twee opeenvolgende afstudeercohorten blootgelegd. De vergelijking van beide afstudeercohorten geeft zinvolle informatie, maar de waarde van de ontwikkelingen van jaar tot jaar kan pas echt goed ingeschat worden wanneer verschillende afstudeercohorten over meerdere jaren met elkaar vergeleken worden. De intredeonderzoeken in de komende jaren zullen uitwijzen of de getraceerde verschillen tussen de intredeposities in 2010 en 2011 echte trends inhouden of dat sprake is van eenmalige afwijkingen. Medio 2013 volgt het intrededossier van afstudeercohort 2010-2011 (www.mbogroengediplomeerden.nl).

Informatie over de (ontwikkelingen van) intrededefuncties is niet toereikend voor inzicht in de keuzes die gediplomeerden *later* in hun loopbaan maken. Het intredeonderzoek geeft geen duidelijkheid over latere fases van de loopbaan: blijven werkenden in de groene sector ook in deze sector of switchen zij naar niet-groene sectoren? Switchen werkenden die hun loopbaan

begonnen zijn in niet-groene sectoren later alsnog naar de groene sector? Wellicht gaan doorstudeerders na afronding van een niet-groene hbo opleiding alsnog een functie bekleden in de groene sector. Hoe zit het met de competentieontwikkeling (leren en scholing) gedurende de beroepsloopbaan, wat is de betekenis van een vervolgopleiding in het hbo voor de loopbaan et cetera. Om daarin patronen te kunnen ontdekken en achterliggende redenen te ontrafelen is medio 2012 het longitudinale loopbaanonderzoek in gang gezet. Na de intredemeting vinden er metingen plaats circa 3, 5 en 9 jaar na afronding van de groene mbo opleiding. De eerste resultaten van het loopbaanonderzoek – meting 3 jaar na het behalen van het diploma, afstudeercohort 2008-2009 – zullen begin 2013 bekend worden gemaakt op www.mbogroengediplomeerden.nl.⁹

9 Een eerste verkenning van de loopbanen van mbo groen gediplomeerden is neergelegd in het in 2012 verschenen rapport *“Loopbanen van mbo’ers-groen. Een verkennend onderzoek naar de positie van bol’ers uit mbo-groen tien jaar en drie à vier jaar na diplomering”*, zie www.mbogroengediplomeerden.nl.

Deel I

Intredeposities van mbo groen gediplomeerden in 2011 vergeleken met die in 2010

1 Inleiding

De aansluiting tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt

De aansluiting tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt is van oudsher een centraal aandachtspunt voor beleid en praktijk. Onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen is de afgelopen jaren de arbeidsmarktrelevantie van beroepsopleidingen toenemend van belang geworden. Tengevolge daarvan is in beleid en praktijk de behoefte gegroeid aan valide en betrouwbare informatie over de aansluitingsproblematiek. Dat geldt ook voor het groene beroepsonderwijs.

Meerjarig onderzoeksprogramma

Het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) is gestart met een meerjarig onderzoeksprogramma dat voor het groene beroepsonderwijs in die behoefte dient te voorzien. Dat onderzoeksprogramma moet leiden tot een robuust en voor beleid en praktijk functioneel informatiesysteem over de aansluiting tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt.

Het programma omvat onderzoek onder schoolverlaters van het groene beroepsonderwijs naar intredeposities na diplomering, onderzoek naar het vervolg van hun loopbaan op de arbeidsmarkt en in het vervolgonderwijs, en onderzoek naar ontwikkelingen aan de vraagkant van de arbeidsmarkt. Het research Centrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) te Maastricht, het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA) te Nijmegen en het Kenniscentrum bedrijfsleven beroepsonderwijs voor natuur, voedsel en leefomgeving (Aequor) te Ede geven in onderlinge afstemming invulling aan dit onderzoeksprogramma.

In het kader van de zogenaamde Bve-monitor verzamelt ROA informatie over de positie van schoolverlaters anderhalf jaar na diplomering, onder meer van het groene onderwijs. Mede op basis daarvan maakt KBA verdiepende analyses van de intredeposities van gediplomeerden in het groen en verzamelt informatie over hun verdere loopbaan op de arbeidsmarkt en in vervolgonderwijs. Aequor verzamelt periodiek gegevens over ontwikkelingen aan de vraagkant van de arbeidsmarkt.

De aandacht van het onderzoeksprogramma richt zich vooralsnog primair op het mbo.

Intredeposities van mbo groen gediplomeerden

Het nu voorliggende rapport vormt een belangrijke bouwsteen in dit onderzoeksprogramma. Het betreft de resultaten van de verdiepende analyse van de intredeposities anno 2011 van degenen die anderhalf jaar daarvoor gediplomeerd zijn in een mbo groen opleiding (afstudeercohort 2009-2010) in vergelijking met de intredeposities anno 2010 van het afstudeercohort 2008-2009. De analyses zijn gebaseerd op de door ROA in het kader van de Bve-monitor verzamelde gegevens over gediplomeerde mbo'ers groen. Het rapport kan beschouwd worden als een specifiek op het groene mbo gerichte verdieping van de algemene – ook voor andere mbo-sectoren geldende – ROA-publicatie 'Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2011'. Een meerwaarde ten opzichte van de ROA-publicatie is gelegen in de basis die het biedt voor het traceren van verdere ontwikkelingen in de loopbanen van betrokkenen. Daarbij ligt meerwaarde in de verdiepende analyses, met specifieke 'groene' elementen waarin onder meer dwarsverbanden tussen diverse variabelen zichtbaar worden.

Dit rapport is het tweede rapport in een reeks die de intredeposities van gediplomeerden mbo groen bestudeert. Het eerste rapport in de reeks is begin 2012¹⁰ verschenen en beschrijft de intredeposities anno 2010 van degenen die anderhalf jaar daarvoor gediplomeerd zijn in een mbo groen opleiding (afstudeercohort 2008-2009). De 'intrederapporten' worden qua vormgeving en opbouw zo veel mogelijk gelijk gehouden, zodat deze optimaal dienst kunnen doen als naslagwerken.

Nieuw in het voorliggende rapport ten opzichte van het eerste rapport in de reeks is de vergelijking van intredeposities anno 2011 met die van anno 2010. Bij elk nieuw intrederapport zal de vergelijking gemaakt worden met intredeposities van voorgaande jaren / afstudeercohorten. Op deze wijze worden trends inzichtelijk gemaakt.

Alle rapporten uit de reeks (en meer informatie over de groene sector) zijn te downloaden op www.mbogroengediplomeerden.nl.

Intredeonderzoek vormt de start voor toekomstig loopbaanonderzoek

Dit rapport beschrijft alleen de intredeposities van mbo groen gediplomeerden en niet de verdere loopbaan. Daarom is naast de reeks van intredeonderzoeken het loopbaanonderzoek in gang gezet. Het loopbaanonderzoek beschrijft de carrièreontwikkeling van mbo groen gediplomeerden op verschillende meetmomenten: 1,5 jaar na diplomering (= intredepositie), 3 jaar, 5 jaar en 9 jaar na diplomering. Van meerdere afstudeercohorten wordt de loopbaan in beeld gebracht. Dit maakt het mogelijk om loopbaanontwikkelingen van diverse cohorten met elkaar te vergelijken. De gediplomeerden van afstudeercohort 2008-2009 worden in de herfst van 2012 benaderd (meetmoment 3 jaar na diplomering). De resultaten van dit eerste deel in het loopbaanonderzoek worden begin 2013 gepresenteerd op www.mbogroengediplomeerden.nl.¹¹

Vraagstelling van het intredeonderzoek

Het intredeonderzoek beantwoordt **twee kernvragen**. Waar komen gediplomeerden van mbo groen terecht zo'n anderhalf jaar nadat ze hun mbo-diploma behaald hebben, oftewel wat zijn hun intredeposities op de arbeidsmarkt, in vervolgonderwijs of anderszins? Vervolgens zijn de verschillen tussen intredeposities van diverse afstudeercohorten interessant om te onderzoeken. De tweede kernvraag is: (hoe) veranderen de intredeposities door de jaren heen?

In dit onderzoek naar intredeposities zijn deze kernvragen concreet uiteengelegd in de volgende vraagstellingen voor onderzoek.

1. In hoeverre zijn gediplomeerde mbo groen schoolverlaters gaan werken dan wel gaan ze verder met een vervolgopleiding?
2. In welke sectoren en branches komen degenen die gaan werken terecht en welke vervolgopleidingen zijn de doorstudeerders gaan volgen?
3. In hoeverre is voor groene mbo opleidingen sprake van arbeidsmarktdiscrepanties?
4. Hoe zit het met de kwalitatieve aansluiting tussen de genoten groene mbo opleiding en de intredefuncties waarin de gediplomeerden zijn geland?
5. Wat verwachten gediplomeerden zelf van hun toekomstige beroepsloopbaan?

10 Keppels, E., A. Jager en B. Hövels (2012). "Intredeposities van mbo'ers-groen in 2010. Onderzoek naar de positie op de arbeidsmarkt en in vervolgonderwijs anderhalf jaar na diplomering". KBA Nijmegen, januari 2012.

11 Een eerste verkenning van de loopbanen van mbo groen gediplomeerden is neergelegd in het in 2012 verschenen rapport "Loopbanen van mbo'ers-groen. Een verkennend onderzoek naar de positie van bol'ers uit mbo-groen tien jaar en drie à vier jaar na diplomering", zie www.mbogroengediplomeerden.nl.

6. Hoe ervaren gediplomeerden de voorbereiding van hun mbo groen opleiding op hun intredefunctie en op hun vervolgstudie?
7. In hoeverre is er sprake van verschillen tussen onderscheiden afstudeerrichtingen i.c. opleidingen binnen mbo groen en tussen verschillende groepen mbo groen gediplomeerden?
8. Hoe verhouden de intredeposities van mbo groen gediplomeerden zich tot die van gediplomeerden uit overige mbo sectoren?
9. Hoe verhouden de uitkomsten van het betreffende afstudeercohort zich tot voorgaande afstudeercohorten?

Opbouw van het rapport

Het rapport is opgedeeld in twee delen. Het eerste deel is gewijd aan de vergelijking tussen intredeposities in 2010 en 2011, oftewel tussen de intredeposities van gediplomeerden van afstudeercohort 2008-2009 en 2009-2010 (*hoofdstuk 2*). In latere delen van de reeks zal steeds een volgend afstudeercohort worden opgenomen in de vergelijking.

In het tweede deel worden de intredeposities in 2011 in detail uiteengezet. Eerst wordt ingegaan op de opzet van het onderzoek (*hoofdstuk 3*). Daaropvolgend wordt ingegaan op de samenstelling van de onderzoekspopulatie, inclusief de vraag in hoeverre mbo'ers-groen na diplomering vervolgonderwijs zijn gaan volgen dan wel de arbeidsmarkt hebben betreden (*hoofdstuk 4*). Vervolgens wordt (*hoofdstuk 5*) uitgebreid aandacht besteed aan de intredefuncties van gediplomeerde mbo'ers groen die zijn gaan werken en hoe zij aankijken tegen hun verdere loopbaanontwikkeling. Het hoofdstuk daarna (*hoofdstuk 6*) is gewijd aan degenen die na diplomering in mbo groen vervolgonderwijs zijn gaan volgen. Daaropvolgend wordt ingegaan op de waardering door betrokkenen – zowel werkenden als doorstudeerders – van de door hen gevolgde groene mbo opleiding (*hoofdstuk 7*).

Om de positie van mbo groen binnen het gehele mbo te kunnen duiden, wordt in een apart hoofdstuk (*hoofdstuk 8*) op kernpunten een vergelijking gemaakt tussen de gediplomeerde mbo'ers groen en die van alle gediplomeerde mbo'ers.

2 Vergelijking intredeposities in 2011 met intredeposities in 2010

In dit hoofdstuk volgen de belangrijkste overeenkomsten en verschillen tussen de intredeposities van gediplomeerden mbo groen in 2011 (afstudeercohort 2009-2010) – zie deel II van dit rapport – en 2010¹² (afstudeercohort 2008-2009). Een vergelijking tussen twee direct opeenvolgende cohorten laten mogelijk geen grote verschillen zien. Door consequent de intredeposities van een volgend cohort toe te voegen en te vergelijken met de voorgaande worden trends en trendbreuken (vroegtijdig) zichtbaar.

Aan de orde komen de samenstelling van de onderzoekspopulatie (paragraaf 2.1), de intredefuncties van werkenden (paragraaf 2.2), de vervolgoopleidingen van doorstudeerders (paragraaf 2.3), de waardering van de mbo groen opleiding (paragraaf 2.4) en de vergelijking tussen mbo groen en het gehele mbo (paragraaf 2.5).

2.1 Samenstelling van de onderzoekspopulatie

Anno 2011 hebben 477 mbo groen gediplomeerden van afstudeercohort 2009-2010 deelgenomen aan het onderzoek. Dat zijn er 169 minder dan in 2010 van het afstudeercohort 2008-2009 (n = 646)¹³. Overzicht 2.1 (bijlagen) vergelijkt beide onderzoekspopulaties op hun samenstelling.

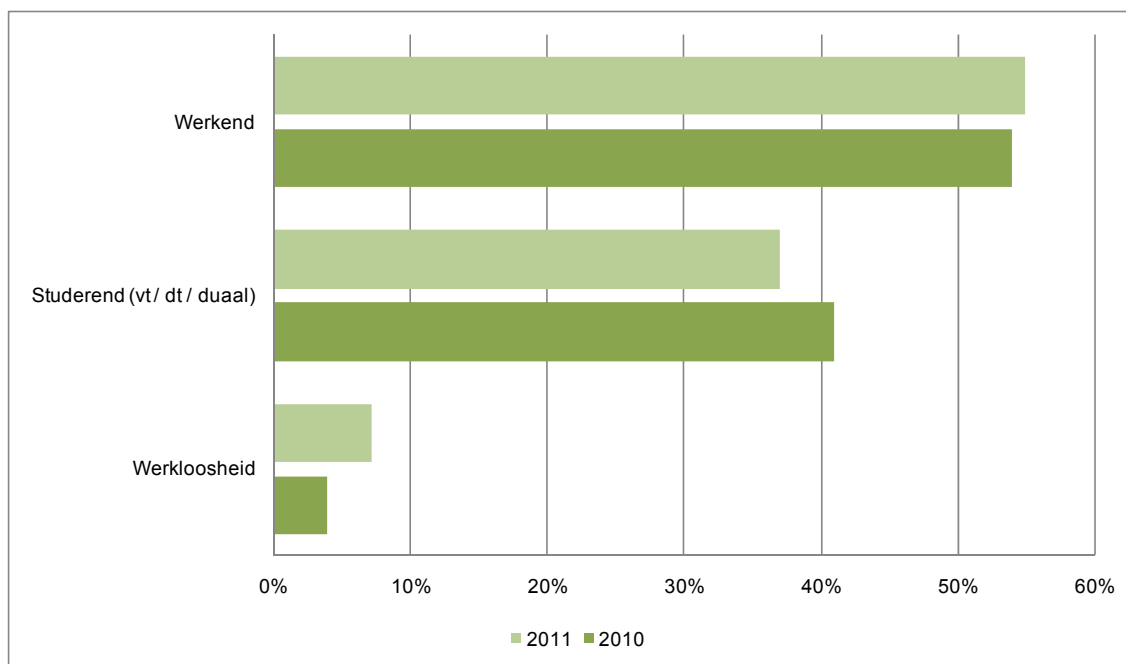
- Naar opleidingskenmerken zijn de onderzoekspopulaties uit beide afstudeercohorten redelijk gelijk aan elkaar. Iets meer dan 60 procent is gediplomeerd in een BOL-opleiding. Ruim een derde is gediplomeerd op niveau 4, circa een kwart op niveau 2, ook een kwart op niveau 3 en circa één op de acht op niveau 1. Naar opleidingsrichting zijn er enkele minieme verschillen: de onderzoekspopulatie van 2009-2010 bevat relatief iets meer gediplomeerden uit Voedsel en minder uit Plantenteelt.
- Naar persoonskenmerken zijn de onderzoekspopulaties uit beide afstudeercohorten vrijwel identiek te noemen. De onderzoekspopulatie bestaat uit iets meer dan de helft uit mannen, voor driekwart uit gediplomeerden jonger dan 24 jaar en voor minder dan 10 procent uit allochtonen. De opleidingsrichtingen Bloemen en groene detailhandel en Dier worden vooral gevolgd door vrouwen jonger dan 24 jaar. De richtingen Groene ruimte en milieu, Voedsel en Plant omvatten voornamelijk 'mannenopleidingen'. In deze richtingen zien we ook forse groepen 30-plussers.
- Grafiek 2.1 laat zien dat de intredeposities van gediplomeerden in 2011 vooral verschilt met die in 2010 wat betreft de werkloosheid, deze is aanmerkelijk hoger (7,1% vs. 3,9%). Het aandeel werkenden is vrijwel gelijk (55% vs. 54%). Het aandeel dat anderhalf jaar na diplomering een vervolgoopleiding volgt, is in 2011 kleiner dan in 2010 (37% vs. 41%).

12 Keppels, E., A. Jager en B. Hövels (2012). "Intredeposities van mbo'ers-groen in 2010. Onderzoek naar de positie op de arbeidsmarkt en in vervolgonderwijs anderhalf jaar na diplomering". KBA Nijmegen, januari 2012. Te downloaden op www.mbogroengediplomeerden.nl.

13 Het verschil wordt verklaard doordat dit keer geen van de AOC's gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid om deel te nemen aan de Bve-monitor. Deelname aan de Bve-monitor houdt in dat een grotere steekproef dan de gebruikelijke 20% van een AOC wordt getrokken, waardoor het mogelijk wordt om resultaten op instellingsniveau te genereren.

Naar opleidings- en persoonskenmerken zien we tussen de intredeposities in 2010 en 2011 voornamelijk gelijke trends: gediplomeerden uit Voedsel, de BBL, niveaus 1 en 3 kiezen net als mannen en 30-plussers relatief vaker voor werk. Gediplomeerden uit Dier, de BOL en niveau 4 kiezen juist weer vaker, net als vrouwen en jongeren voor een vervolgopleiding.

Grafiek 2.1 – Maatschappelijke situatie anderhalf jaar na diplomering

2.2 Intrededefuncties van werkenden

Werkenden zijn hier gedefinieerd als de mbo groen gediplomeerden die op het intredemoment (circa 1,5 jaar na afstuderen) een betaalde baan hebben van minimaal 12 uur in de week én die op het intredemoment geen voltijds student zijn.

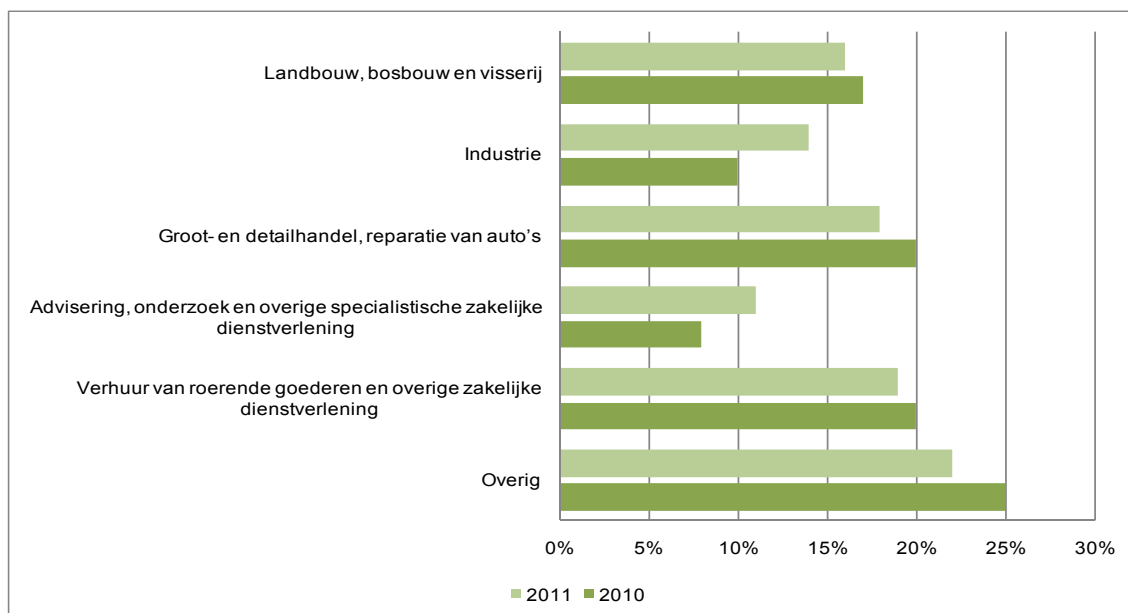
Intredesegmenten

Overzicht 2.2a (bijlagen) vergelijkt op kernpunten de arbeidsmarktsegmenten waar werkenden anno 2010 en 2011 hun intrede hebben gedaan. Werkenden van afstudeercohort 2009-2010 anno 2011 ten opzichte van 2008-2009 anno 2010:

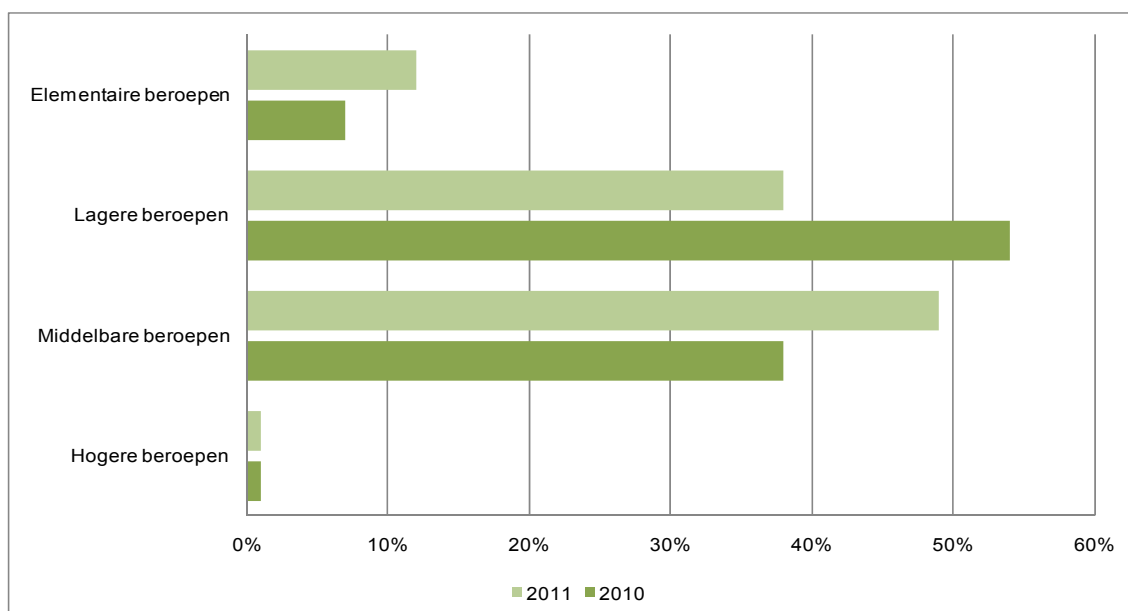
- Komen grotendeels (circa driekwart van hen) ruwweg in de volgende vijf sectoren / branches terecht: 1) landschapsverzorging, 2) groot- en detailhandel, 3) landbouw, bosbouw en visserij, 4) industrie / sociale werkvoorziening, 5) veterinaire dienstverlening. Het deel dat werkt in de industrie / sociale werkvoorziening en veterinaire dienstverlening is iets gestegen, het deel dat werkt in de groot- en detailhandel iets gedaald. Zie ook grafiek 2.2.
- Hebben hun intrededefunctie vaker in de middelbare beroepsgroep (38% → 49%) en minder vaak in de lagere beroepsgroep (54% → 38%). Het aandeel met een elementair beroep is echter ook gestegen (7% → 12%), zie tevens grafiek 2.3. De daling van lagere beroepen heeft met name betrekking op bouwvakkers en verkopers, beroepen die voorkomen in branches die zwaar door de crisis getroffen zijn.

- Hebben ongeveer even vaak een vaste baan of tijdelijke baan met uitzicht op vaste aanstelling (bijna 90%), werken even vaak in loondienst (bijna 80%), geven even vaak leiding (bijna 30%), werken iets vaker in grotere bedrijven en verdienen evenveel (gem. bruto maandloon is circa € 1.380 en gem. bruto uurloon is circa € 9,25).

Grafiek 2.2 – Intredefuncties naar sector

Grafiek 2.3 – Intredefuncties naar beroepsgroep

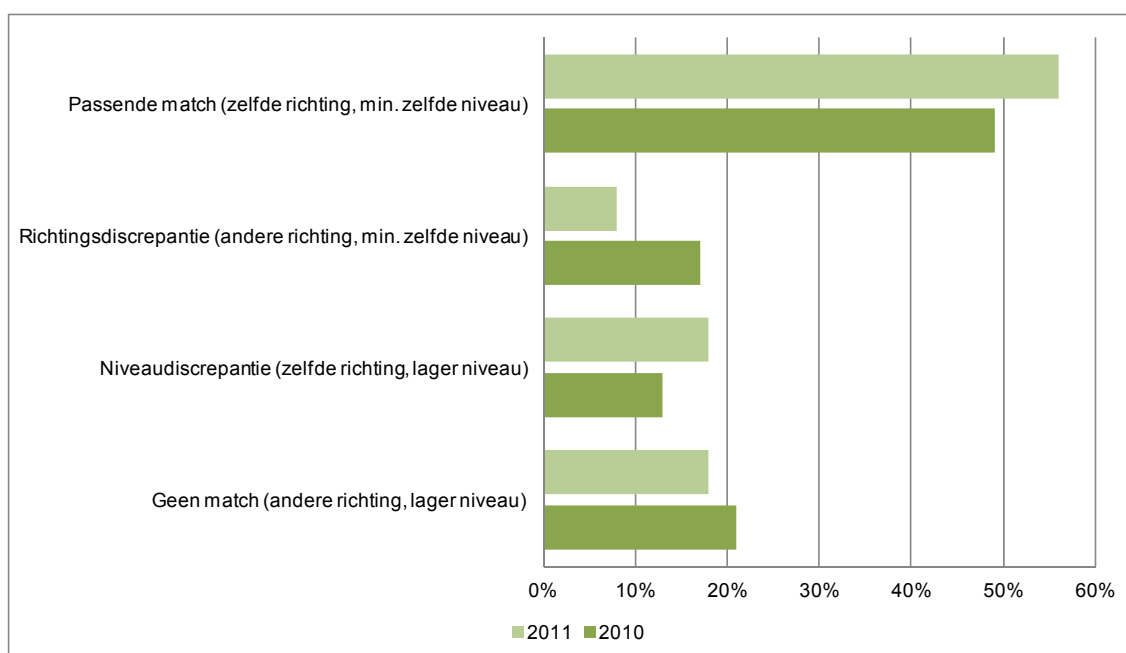

De aansluiting tussen intrededefuncties en opleiding mbo groen

Overzicht 2.2b (bijlagen) geeft voor beide afstudeercohorten de aansluiting tussen intrededefunctie en de gevolgde mbo groen opleiding weer op een aantal kernpunten. De werkenden anno 2011 versus anno 2010:

- Zijn iets minder positief over de aansluiting tussen de gevolgde opleiding en de intrededefunctie (72% vs. 78% noemt de aansluiting redelijk of goed). In beide cohorten zijn de gediplomeerden van Voedsel en Bloemen en groene detailhandel het meest positief en van Dier het minst positief.
- Hebben vaker een passende match (56% vs. 49%), vaker niveaudiscrepanantie (18% vs. 13%), minder vaak geen match (18% vs. 21%) en minder vaak richtingsdiscrepanantie (8% vs. 17%), zoals grafiek 2.4 laat zien¹⁴.

Grafiek 2.4 – Match tussen intrededefunctie en opleiding qua richting en niveau

Perspectief op loopbaan- en competentieontwikkeling

In hoeverre zien mbo groen gediplomeerden perspectief op loopbaan- en competentieontwikkeling? Overzicht 2.2c (bijlagen) vergelijkt beide afstudeercohorten met elkaar op dit thema. Werkenden van afstudeercohort 2009-2010 ten opzichte van 2008-2009:

- Zien vrijwel even vaak carrièremogelijkheden met hun intrededefunctie: 40 procent ziet veel tot heel veel mogelijkheden, circa 23-25 procent ziet nauwelijks of beperkte mogelijkheden en de overige 35-37 procent ziet redelijke mogelijkheden.
- Hebben in de anderhalf jaar na diplomering vaker een cursus of bedrijfsopleiding gevolgd (54% vs. 43%). Nog steeds betaalt de werkgever in ongeveer tweederde van de gevallen de cursus en financiert de werkende zelf of de ouders in een kwart van de gevallen de cursus.

14 Passende aansluiting: richting en niveau van intrededefunctie sluiten aan op de opleiding.
Niveaudiscrepanantie: niveau van intrededefunctie sluit niet aan op opleiding, richting wel.
Richtingsdiscrepanantie: richting van intrededefunctie sluit niet aan op opleiding, niveau wel.
Geen aansluiting: zowel richting als niveau van intrededefunctie sluiten niet aan op de opleiding.

2.3 Vervolgopleidingen van doorstudeerders

Soort vervolgopleiding

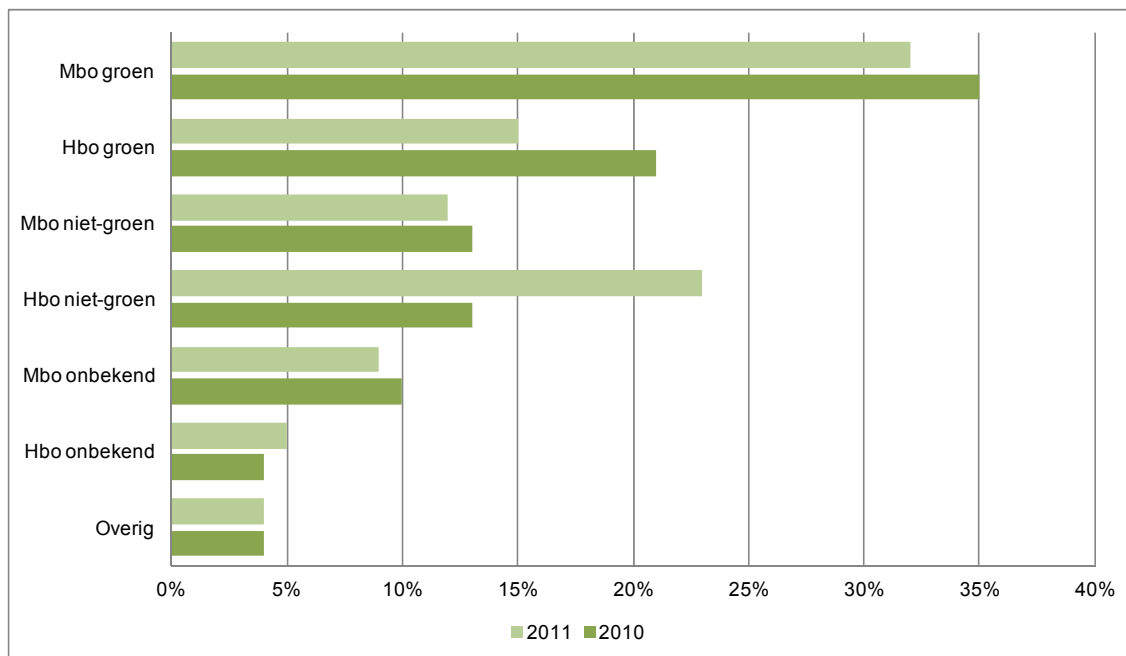
Doorstudeerders zijn mbo groen gediplomeerden die direct of vrijwel direct na het afstuderen een vervolgopleiding zijn gaan volgen: het gaat om 40 procent van de gediplomeerden uit 2008-2009 en om 37 procent van de gediplomeerden uit 2009-2010. Zo'n vier op de tien gediplomeerden van niveau 4 zijn een hbo-opleiding gaan volgen (39% vs 40%)

De meeste – maar niet alle! – doorstudeerders volgen op het intredemoment anderhalf jaar na diplomering nog steeds de vervolgopleiding. In overzicht 2.3 (bijlagen) zijn de vervolgopleidingen weergegeven, inclusief het oordeel van de betrokkenen over de aansluiting tussen de afgeronde mbo groen opleiding en de vervolgopleiding.

Doorstudeerders van afstudeercohort 2009-2010 ten opzichte van 2008-2009:

- Kiezen vaker hbo (43% vs. 38%) en minder vaak mbo (53% vs. 58%), zie ook grafiek 2.5. Voor een klein deel wordt dit verklaard door een iets groter deel niveau 4 respondenten (47% vs. 45%).
- Kiezen de vervolgopleiding minder vaak in groene – mbo of hbo – opleiding (47% vs. 56%) en vaker mbo of hbo opleiding in niet-groene sectoren (35% vs. 26%).
- Uit opleidingsrichtingen Plant, Dier en Groene ruimte en milieu kiezen andere vervolgopleidingen. Vanuit Plant is er minder doorstroom naar mbo groen (17% vs. 54%) en meer naar hbo groen (28% vs. 14%) en hbo-niet-groen (22% vs. 6%). Vanuit Dier vaker naar hbo niet groen (28% vs. 20%) ten koste van hbo groen (17% vs. 23%). Vanuit Groene ruimte en milieu vaker naar mbo groen (44% vs. 34%) in plaats van naar hbo groen (13% vs. 28%).

Grafiek 2.5 – Vervolgopleidingen van doorstudeerders na afgeronde opleiding mbo groen

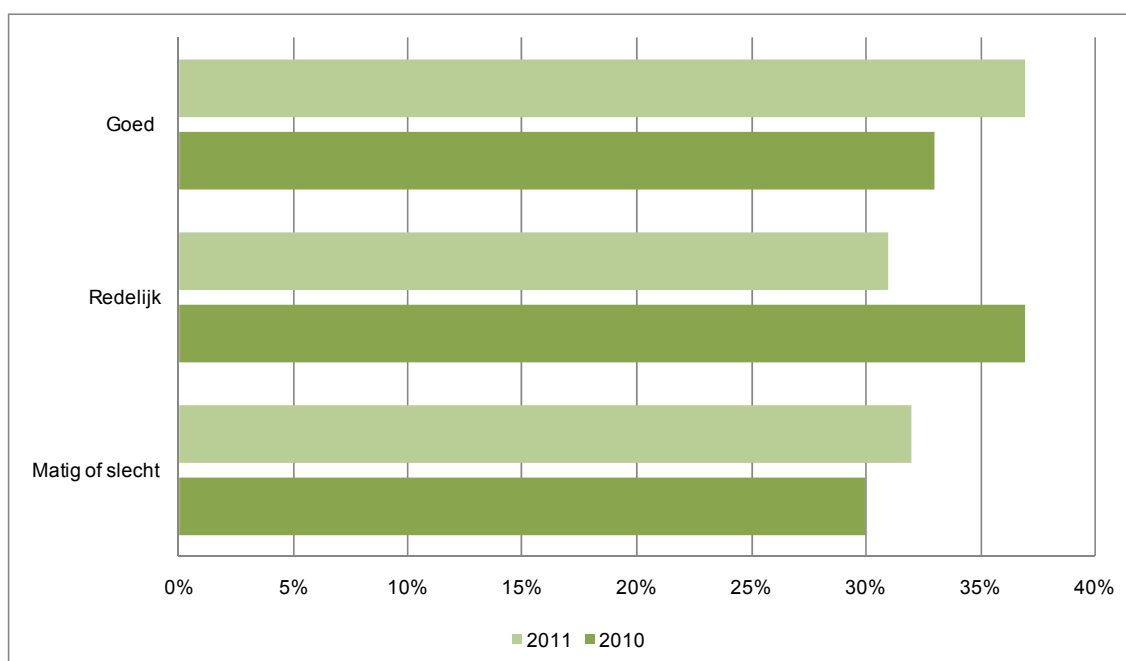

De aansluiting met mbo groen

Doorstudeerders van afstudeercohort 2009-2010 en 2008-2009:

- Ervaren de aansluiting tussen de mbo groen opleiding en vervolgopleiding ongeveer gelijk (grafiek 2.6). Circa eenderde van de doorstudeerders uit beide cohorten vindt de aansluiting goed, eenderde redelijk en de overige eenderde matig of slecht.
- Ervaren gemiddeld vooral de aansluiting met mbo groen als goed. De aansluiting met hbo vinden zij matig tot slecht, ook naar hbo groen. De groep die de aansluiting met hbo groen matig of slecht vindt, is zelfs gegroeid van 37 naar 50 procent. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat het oordeel 'goed' ook vaker is gegeven (27% vs. 14%). De aansluiting met het niet groene mbo én niet groene hbo wordt door het laatste afstudeercohort als beter ervaren.
- Gediplomeerden van de opleidingsrichting Dier ervaren de aansluiting met hun vervolgopleidingen vaker als matig of slecht (41% vs. 35%), die van Plant minder vaak (33% vs. 40%). In beide cohorten scoren Dier en Plant slechter dan de overige opleidingsrichtingen wat betreft de aansluiting op vervolgopleidingen.

Grafiek 2.6 – Aansluiting in het algemeen tussen opleiding mbo groen en vervolgopleiding

2.4 Waardering van de mbo groen opleiding

De mbo groen opleidingen zijn gewaardeerd door *alle* gediplomeerden uit de twee onderzoekspopulaties: 646 respondenten van afstudeercohort 2008-2009 en 477 respondenten van afstudeercohort 2009-2010.

Mbo groen als basis voor vervolgtrajecten

Overzicht 2.4a (bijlagen) toont het oordeel van de totale groep gediplomeerden (niet uitgesplitst voor de subgroepen werkenden en doorstudeerders) over de mbo groen opleiding om als basis

te dienen voor vervolgttrajecten. Gediplomeerden van afstudeercohort 2009-2010 ten opzichte van 2008-2009:

- Zijn ongeveer even kritisch over de vraag of de mbo groen opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt (respectievelijk 38% en 37% vindt de opleiding een goede basis) en om de kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen (respectievelijk 49% en 51% vindt de opleiding een goede basis).
- Zijn in iets mindere mate van mening dat de gevolgde opleiding te weinig diepgang heeft (37% vs. 39%) en te makkelijk is (37% vs. 44%). In beide cohorten zijn het deze twee dimensies waar het volgens de gediplomeerden het meest aan schort in de opleiding en met name op niveau 4. Daarnaast vinden doorstudeerders uit het cohort 2009-2010 van de richtingen Voedsel, Plant en Bloemen en groene detailhandel hun voltooide opleiding te breed. Doorstudeerders uit het cohort 2008-2009 vinden vooral de richting Groene ruimte en milieu te breed.
- Zouden iets vaker – achteraf gezien – voor een andere opleiding hebben gekozen of zelfs helemaal niet zijn gaan studeren (30% vs. 27%).

Concrete aspecten van de mbo groen opleiding

Overzicht 2.4b (bijlagen) laat zien hoe mbo groen gediplomeerden anno 2010 en 2011 (resp. afstudeercohort 2008-2009 en 2009-2010) concrete aspecten van hun opleiding waarderen. Gediplomeerden van afstudeercohort 2009-2010 ten opzichte van 2008-2009:

- Zijn over de gehele linie meer tevreden over alle voorgelegde concrete opleidingsaspecten. Meest opvallende verbeterpunt is de manier van lesgeven door leraren. Voor gediplomeerden uit 2008-2009 is dit aspect één van de belangrijkste kritiekpunten (30% ontevreden, 39% ontevreden), voor gediplomeerden uit 2009-2010 niet meer (22% ontevreden, 51% tevreden).
- zijn beide het minst tevreden over de voorlichting over studie- en beroepsmogelijkheden en (studie)begeleiding. Het meest tevreden zijn zij over de sfeer op school.

De bpv-periode in de mbo groen opleiding

Voor een aantal kernzaken met betrekking tot de bpv-periode toont overzicht 2.4c (bijlagen) het oordeel van de mbo groen gediplomeerden anno 2010 (afstudeercohort 2008-2009) en anno 2011 (afstudeercohort 2009-2010). Gediplomeerden van afstudeercohort 2009-2010 ten opzichte van 2008-2009:

- Vinden net zo makkelijk een bpv-plaats (resp. 86% en 87%). Ook vindt het merendeel uit beide cohorten (resp. 82% en 80%) dat de verschillende aspecten van het beroep voldoende aan bod komen tijdens de bpv-periode en dat de begeleiding vanuit het bedrijf in orde is (resp. 66% en 65%). Weinig positief is het oordeel over de begeleiding vanuit school (resp. 31 en 29 procent).

2.5 Mbo groen vergeleken met het gehele mbo

Op een aantal kernpunten zijn de intredeposities van mbo groen gediplomeerden vergeleken met die van alle mbo gediplomeerden. De verschillen tussen de twee groepen zijn voor het afstudeercohort 2009-2010 grotendeels ongewijzigd ten opzichte van afstudeercohort 2008-2009.

Arbeidsmarktdiscrepanties: doelmatigheid

- We een lagere werkloosheid onder mbo groen gediplomeerden dan onder de overige gediplomeerden, hoewel het verschil kleiner is geworden. Bij mbo groen gediplomeerden is het opgelopen van 3,9 naar 7,1 procent, bij het totaal van alle mbo gediplomeerden van 5,6 naar 7,4 procent. Daar staat tegenover dat mbo groen gediplomeerden minder vaak een functie in de eigen of verwante opleidingsrichting vinden (horizontale match is kleiner) of op minimaal het eigen niveau (verticale match is kleiner). Het verschil in de horizontale match tussen groen en niet-groen is kleiner geworden. In de groene sector is de horizontale match gestegen van 61 naar 74 procent, in het totale mbo van 72 naar 77 procent. De verticale match is gedaald in de groene sector van 66 naar 64 procent, in het totale mbo van 75 naar 72 procent.

Positief is dat meer gediplomeerden van zowel mbo groen als uit de overige sectoren een passende functie gevonden hebben (eigen opleidingsrichting én op minimaal eigen niveau).

- De verschillen in kenmerken van de intredefuncties tussen mbo groen en overige mbo gediplomeerden zijn min of meer gelijk gebleven. Het bruto-uurloon van mbo groen gediplomeerden blijft met € 9,24 nog steeds achter bij het gemiddelde van het totale mbo (€ 10,79), ze werken nog steeds vaker als zelfstandige/freelancer, vaker in kleine bedrijven tot 10 personen en minder vaak in grote bedrijven vanaf 100 personen.

Inhoudelijke aansluiting tussen mbo opleiding en intredefunctie

- Over de hele linie zijn mbo gediplomeerden uit alle opleidingssectoren – en ook specifiek de groen gediplomeerden – minder positief in 2011 over de aansluiting tussen opleiding en intredefunctie dan in 2010.
- Mbo groen gediplomeerden zijn nog steeds minder positief dan de overige mbo gediplomeerden wanneer gevraagd wordt of de opleiding een goede basis is om te starten op de arbeidsmarkt, om de kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen, of de huidige functie goede carrièremogelijkheden biedt en of de kennis en vaardigheden in de huidige functie voldoende benut worden.

Doorstroom naar vervolgopleidingen

- De doorstroom naar vervolgonderwijs is iets minder geworden, met name onder mbo groen gediplomeerden (van 40% naar 37%). Mbo gediplomeerden uit het gehele mbo stromen iets vaker door naar vervolgonderwijs (45% in 2010 en 44% in 2011). Het oordeel over de aansluiting met de vervolgopleiding is minder positief, bijna 70 procent vindt de aansluiting echter nog altijd redelijk of goed.
- Hoewel de totale doorstroom naar vervolgonderwijs is verminderd, is het aandeel van de doorstudeerders uit mbo groen dat kiest voor het hbo toegenomen (2008-2009: 38% naar hbo, 2009-2010: 43% naar hbo). Het mbo groen heeft met het doorstroompercentage van 43 procent naar het hbo bijna dat van het totale mbo bijgehaald (46%).

Kwaliteit van mbo opleiding

- Mbo groen gediplomeerden van het afstudeercohort 2009-2010 zijn over het algemeen wat positiever over de kwaliteit van de opleiding dan zij van het afstudeercohort 2008-2009. Bij de overige mbo gediplomeerden is de mening daarover weinig veranderd.
- Mbo groen gediplomeerden schatten in 2011 de moeilijkheidsgraad van de gevolgde opleiding wat hoger in dan in 2010. Echter, gemiddeld genomen vinden zij de opleiding nog steeds te makkelijk en te weinig uitdagend qua niveau. Dat vinden overigens ook de overige mbo gediplomeerden.

Deel II

Intredeposities van mbo groen gediplomeerden in 2011

3 Opzet en respons van het onderzoek naar intredeposities 2011

Achtergrond

Voor het landelijk beleid (primair van het Ministerie EL&I, de Groene KennisCoöperatie, de AOC-Raad en Aequor) en ook voor het werkveld (primair van aoc's, concrete opleidingen en sociale partners op landelijk en lokaal niveau) is systematisch inzicht in de aansluiting tussen het groene mbo-onderwijs en de arbeidsmarkt van groot belang. Het biedt aangrijpingspunten voor bevestiging dan wel aanpassing van beleidsstrategieën en aanwijzingen voor concrete verbeterpunten in de aansluiting tussen groen beroepsonderwijs en de arbeidsmarkt.

De aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een veelvormig vraagstuk. Met de start van het in hoofdstuk 1 gememoreerde onderzoeksprogramma wordt beoogd om systematisch empirische informatie te genereren die laat zien wat de prestaties van groene mbo opleidingen op de arbeidsmarkt zijn, met andere woorden wat hun externe rendement is¹⁵. Centrale elementen van dat externe rendement hebben betrekking op de intredepositie van schoolverlaters van mbo groen, de ontwikkeling van die intredepositie door de jaren heen tengevolge van veranderingen op de arbeidsmarkt, en de verdere loopbaanontwikkeling van betreffende schoolverlaters. Genoemde elementen komen in het voornoemde onderzoeksprogramma alle successievelijk aan bod.

Opzet van het onderzoek

De gegevens uit het onderzoek zijn ontleend aan het databestand van de Bve-monitor, een meting die het ROA in het kader van haar School Informatie Systeem (SIS) jaarlijks verricht onder gediplomeerde schoolverlaters van het mbo¹⁶. Als onderdeel daarvan vindt jaarlijks onder meer een enquête plaats onder circa 20 procent van alle gediplomeerde schoolverlaters van mbo groen¹⁷. Het databestand van de Bve-monitor 2011 betreft de enquête die eind 2011 is gehouden onder in het schooljaar 2009-2010 gediplomeerden van mbo groen, dat wil zeggen ongeveer anderhalf jaar na hun afstuderen. De in de enquête gebruikte vragenlijst voor mbo groen is op hoofdlijnen identiek aan de vragenlijst die ook voor de niet-groene sectoren in het mbo is gebruikt, en op een beperkt aantal punten nader toegespitst voor mbo groen. Ten behoeve van het onderhavige onderzoek zijn de gegevens uit de Bve-monitor verdiepend en gespecificeerd geanalyseerd voor mbo groen gediplomeerden.

Steekproef, respons en onderzoekspopulatie

De gehele populatie van in het schooljaar 2009-2010 gediplomeerden van mbo groen opleidingen bedroeg volgens DUO-gegevens 8.309. Daaruit is door ROA ten behoeve van de Bve-monitor 2011 en steekproef getrokken van 2.027. De respons van mbo groen gediplomeerden

15 Voor systematische informatie over het interne rendement zie de mbo-benchmark die periodiek door de MBO-Raad wordt gepubliceerd, met daarin tevens gegevens over het interne rendement van aoc's en groene mbo opleidingen. Vgl. voor de meest recente uitgave: MBO-Raad/KBA (2011), Benchmark middelbaar beroepsonderwijs 2010. Bouwsteen succes. Sectorrapportage, Woerden: MBO-Raad.

16 Vgl. de ROA-publicaties "*Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt*".

17 Mbo-instellingen i.c. aoc's wordt de mogelijkheid geboden om naast deze 20 procent – basissteekproef ook alle andere gediplomeerde schoolverlaters van hun instelling in de enquête te betrekken. In de Bve-monitor 2011 heeft geen enkele aoc van deze mogelijkheid gebruik gemaakt.

op de enquête bedroeg 477 (24%)¹⁸. De respons van 477 is de onderzoekspopulatie waarop het vervolg van dit rapport betrekking heeft. Overzicht 3.1 laat de respons- en populatieverdeling zien voor de variabelen geslacht, leerweg en opleidingsniveau.

Overzicht 3.1 – Respons en populatie mbo groen gediplomeerden 2009-2010

	Respons		Populatie	
Man	242	51%	4.889	59%
Vrouw	235	49%	3.420	41%
BOL	294	62%	3.897	47%
BBL	183	38%	4.412	53%
Niveau 1	70	15%	1.880	23%
Niveau 2	120	25%	2.209	27%
Niveau 3	111	23%	1.994	24%
Niveau 4	176	37%	2.226	27%
Totaal	477	100%	8.309	100%

Door middel van de Chikwadraattoets zijn de drie variabelen gecontroleerd: de respons blijkt niet geheel representatief te zijn voor de populatie. Er is sprake van een oververtegenwoordiging van vrouwen in de responsgroep (49% vs. 41% in populatie) en van BOL'ers (62% vs. 47% in populatie). Naar opleidingsniveau zijn gediplomeerden op niveau 4 oververtegenwoordigd en op niveau 1 ondervertegenwoordigd.

In dit onderzoek wordt niet gebruik gemaakt van een weging¹⁹ en worden dus de feitelijke antwoorden van respondenten gebruikt. Dit houdt in dat de uitkomsten van dit onderzoek geïnterpreteerd moeten worden in het licht van de weergegeven samenstelling van de responsgroep.

18 Ter vergelijking: de respons op de Bve-monitor 2011 bedroeg voor het hele mbo 23% (vgl. ROA, *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2011*, Statistisch bijlage).

19 In principe zou het mogelijk zijn geweest om de responsgegevens de 'corrigeren' met een weging op de drie getoetste variabelen. In deze fase is besloten om geen wegingsfactor te gebruiken. Voornaamste reden is het eerder genoemde loopbaanonderzoek. De gegevens uit het intredeonderzoek (1,5 jaar na diplomering) vormen de basis van het verdere loopbaanonderzoek (3, 5, 9 jaar na diplomering). Het loopbaanonderzoek vergelijkt gegevens over de jaren heen per individu. Om de individuele loopbanen juist te kunnen interpreteren is het noodzakelijk per individu steeds de feitelijke – ongewogen – gegevens te gebruiken. Bovendien kunnen tal van andere dan de drie getoetste variabelen invloed hebben op de representativiteit van de responsgroep. Het gebruik van een wegingsfactor op deze drie variabelen geeft geen zekerheid op representatieve uitkomsten.

4 Samenstelling van de onderzoekspopulatie

Dit inbredeposities anno 2011 hebben betrekking op een onderzoekspopulatie van 477 respondenten, in casu gediplomeerden mbo groen uit het afstudeercohort 2009-2010. Van alle AOC's hebben gediplomeerden gereageerd, zoals blijkt uit overzicht 4.1. De meeste respondenten zijn afkomstig van Helicon Opleidingen (22%) en Wellantcollege (13%). Dit zijn ook de grootste AOC's in Nederland.

Overzicht 4.1 – Respons naar AOC waar diploma is behaald

Respons	Aantal	Percentage
AOC Oost	32	7%
AOC Terra	45	9%
Wellantcollege	64	13%
Edudelta Onderwijsgroep	21	4%
AOC Friesland	27	6%
AOC de Groene Welle	17	4%
Lentiz Onderwijsgroep	25	5%
Citaverde College	37	8%
Prinsentuin College	29	6%
Clusius College	27	6%
Groenhorst College	49	10%
Helicon Opleidingen	104	22%
Totaal	477	100%

Inzicht in de samenstelling van de onderzoekspopulatie is van belang voor een correcte interpretatie van de onderzoeksresultaten die in navolgende hoofdstukken gepresenteerd worden. In dit hoofdstuk wordt de onderzoekspopulatie eerst getypeerd naar een aantal opleidingskenmerken (paragraaf 4.1) en vervolgens naar een aantal persoonskenmerken (paragraaf 4.2). Het hoofdstuk besluit met een antwoord op de vraag wat betrokkenen direct na afronding van hun mbo groen opleiding zijn gaan doen: doorstuderen of werken (paragraaf 4.3).

4.1 Opleidingskenmerken

In deze paragraaf worden allereerst de kenmerken van de afgeronde mbo groen opleidingen beschreven; de gevolgde opleidingsrichting, -niveau en leerweg. Vervolgens wordt beschreven welke diploma's de betrokkenen voor hun mbo groen diploma hebben behaald.

4.1.1 Mbo groen opleidingen

Uit overzicht 4.2 wordt duidelijk dat de meerderheid van de onderzoekspopulatie is afgestu-deerd in de richtingen Dier (38%) en Groene ruimte en milieu (33%). Verder heeft 15 procent de richting Plant gevolgd, 9 procent Bloemen en groene detailhandel en 5 procent Voedsel.

Binnen elk van de twee grote afstudeerrichtingen is het gros van de respondenten afkomstig uit één opleiding of specialisatie. Bij Dier is dat Dierverzorging (21% van totale respons). Binnen de richting Groene ruimte en milieu zijn bijna alle respondenten afkomstig van de specialisatie Groene ruimte (32%). Een klein groepje heeft de opleiding Milieutoezicht gevolgd.

Overzicht 4.2 – Verdeling onderzoekspopulatie over opleidingsrichtingen

Opleidingsrichting	abs.	%
Voedsel	22	5%
Dier	179	38%
waarvan:		
• Veehouderij	10	2%
• Dierhouderij	29	6%
• Paardenhouderij en paardensport	6	1%
• Dierverzorging	98	21%
• Dierenassistent	36	8%
Plant	73	15%
waarvan:		
• Plantenteelt	29	6%
• Handel en logistiek	27	6%
• Biologisch-dynamische landbouw	1	0%
• Grond, infra, loonwerk	14	3%
• Zorg, natuur en gezondheid	2	0%
Groene ruimte en milieu	159	33%
waarvan:		
• Groene ruimte	152	32%
• Milieutoezicht	7	1%
Bloemen en groene detailhandel	44	9%
• Bloemen detailhandel	40	8%
• Groene detailhandel	4	1%
Totaal	477	100%

Circa 62 procent van de onderzoekspopulatie heeft een BOL-opleiding gevolgd en 38 procent een BBL-opleiding. Ruim meer dan een derde heeft een opleiding op niveau 4 gevolgd, een minderheid van 15 procent op niveau 1. De volledige verdeling van de onderzoekspopulatie naar niveau is als volgt:

- Niveau 1: 15%;
- Niveau 2: 25%;
- Niveau 3: 23%;
- Niveau 4: 37%.

Het grootste deel van de gediplomeerden uit de richtingen Dier, Bloemen en groene detailhandel en Plant hebben de opleiding gevolgd in de BOL (resp. 89%, 70% en 63%). Gediplomeerden uit Groene ruimte en milieu en Voedsel volgden voornamelijk een BBL-opleiding (resp. 69% en 63%).

In de richting Dier heeft een groot deel van de onderzoekspopulatie een niveau 4 opleiding genoten (53%). In de richting Groene ruimte en milieu is dit beeld omgekeerd: een relatief groot deel (37%) volgde de niveau 1 opleiding en relatief weinig (18%) een niveau 4 opleiding. Van de totale onderzoekspopulatie op niveau 1 blijkt het overgrote deel (84% van de 70) gediplomeerd te zijn in de richting Groene ruimte en milieu. Het grootste deel van de onderzoekspopulatie op niveau 4 komt van de opleidingsrichting Dier (54% van de 176).

Overzicht 4.3 – Verdeling onderzoekspopulatie naar opleidingsrichting, leerweg en niveau

Leerweg	Opleidingsniveau	Opleidingsrichting					Totaal
		Voedsel	Dier	Plant	Groene ruimte en milieu	Bloemen en groene detailhandel	
BOL	Niveau 1	2	-	4	5	-	11
	Niveau 2	-	32	4	7	9	52
	Niveau 3	1	37	10	13	8	69
	Niveau 4	5	90	28	25	14	162
BBL	Niveau 1	1	-	4	54	-	59
	Niveau 2	6	7	16	30	9	68
	Niveau 3	3	8	6	22	3	42
	Niveau 4	4	5	1	3	1	14
Totaal		22	179	73	159	44	477

4.1.2 Behaalde diploma's voorafgaand aan de afgeronde mbo groen opleiding

Eén op de drie gediplomeerden mbo groen heeft vooraf het vmbo-diploma sector groen/landbouw behaald. 43 procent heeft een vmbo-diploma in een andere sector of in de theoretische leerweg behaald. Acht procent heeft al een diploma mbo groen op zak en stroomt waarschijnlijk op naar een hoger niveau. Er is ook sprake van zij-instroom vanuit havo/vwo (6%) of mbo niet-groen (3%). Ruim 20 procent zegt in het bezit te zijn van een diploma uit een andere vooropleiding. Het is niet bekend om welke andere vooropleiding(en) het gaat.

Overzicht 4.4 – Verdeling onderzoekspopulatie naar diploma's van de vooropleiding

Behaalde diploma voorafgaand aan mbo groen	aantal	%
VMBO sector groen/landbouw	151	33%
VMBO in één van de sectoren techniek, zorg en welzijn of economie	77	17%
VMBO theoretische leerweg, MAVO	120	26%
HAVO, VWO	27	6%
BOL/BBL-opleiding in de sector groen, landbouw	36	8%
BOL/BBL opleiding in de sector techniek, zorg en welzijn of economie	15	3%
Een andere vooropleiding	97	21%
Aantal respondenten	458¹	100%

1. Respondenten konden meerdere antwoorden aangeven. 458 respondenten hebben 523 antwoorden gegeven.

4.2 Persoonskenmerken

Naast opleidingskenmerken kunnen ook persoonskenmerken van belang zijn voor intredepotentialen van gediplomeerde mbo'ers in het groen. We typeren de onderzoekspopulatie naar de beschikbare informatie over het geslacht, de leeftijd en de etnische herkomst van betrokkenen.

De onderzoekspopulatie bestaat uit ongeveer evenveel mannen als vrouwen, zie overzicht 4.5. Ten tijde van de enquêtering (circa 1,5 jaar na diplomering) is de helft van de onderzoekspopulatie jonger dan 22 jaar. De respondenten zijn voornamelijk autochtoon (93%).

Overzicht 4.5 – Verdeling onderzoekspopulatie naar geslacht, leeftijd en etnische herkomst

Persoonskenmerken		aantal	%
Geslacht	Man	242	51%
	Vrouw	235	49%
Leeftijd	t/m 21 jaar	241	51%
	22-23 jaar	100	21%
	24-29 jaar	49	10%
	30-39 jaar	21	4%
	40 -64 jaar	66	14%
Etniciteit	Westerse allochtoon	18	4%
	Niet-westerse allochtoon	16	3%
	Autochtoon	443	93%
Totaal		477	100%

Vrouwen en mannen uit de onderzoekspopulatie kiezen duidelijk voor andere opleidingsrichtingen, zoals blijkt uit overzicht 4.6 (bijlagen). De richtingen Groene ruimte en milieu, Voedsel en Plant bestaan voor het merendeel uit mannen (resp. 82%, 73% en 66%), de richtingen Bloemen en groene detailhandel en Dier uit vrouwen (resp. 91% en 75%).

De twee opleidingsrichtingen Dier en Bloemen en groene detailhandel zijn voornamelijk gevolgd door jongeren. Anderhalf jaar na diplomering is respectievelijk 91 en 87 procent jonger dan 24 jaar. Bij de overige drie richtingen zien we een fors aandeel van 40-plussers, respectievelijk 45 procent bij Voedsel, 26 procent bij Groene ruimte en milieu en 21 procent bij Plant.

Wanneer we de leeftijd afzetten tegen de opleidingsleerweg, dan blijken de 30-plussers uit de onderzoekspopulatie bijna allemaal een BBL-opleiding gevolgd te hebben (zie overzicht 4.7 in de bijlagen). Jongeren onder de 25 jaar kiezen in de groene sector zowel de BOL als de BBL, maar wel vaker de BOL (circa 3 op de 4 kiest voor BOL).

4.3 Werken of doorstuderen

Situatie anderhalf jaar na diplomering

Anderhalf jaar na afstuderen heeft meer dan de helft (55%) van de mbo groen gediplomeerden een betaalde baan. Ruim een derde (37%) volgt een nieuwe opleiding, 20 procent voltijds en 17 procent in een duale variant (leren en werken). Circa één op de twaalf (8%) doet iets anders,

deze categorie omvat vooral werkzoekenden, maar ook bijvoorbeeld huismannen/-vrouwen en respondenten die in de ziektewet zitten. De werkloosheid²⁰ anderhalf jaar na diplomering bedraagt anno 2011 ongeveer 7,1 procent (de werkloosheid van het voorgaande cohort bedroeg anderhalf jaar na diplomering anno 2010 circa 3,9%²¹).

De situatie anderhalf jaar na diplomering is afgezet tegen enkele persoons- en opleidingskenmerken in overzicht 4.8 (zie bijlagen). Gediplomeerden uit Voedsel en Plant blijken op dat moment vaker te werken (resp. 77% en 67% versus gemiddeld 55%). Gediplomeerden uit Dier blijken vaker door te studeren (43% versus gemiddeld 37%), vooral in een voltijdsopleiding (30% versus gemiddeld 20%).

Een verwachte uitkomst is dat gediplomeerden uit de BOL vaker dan zij uit de BBL doorstudeerden (43% vs. 26%). BBL-gediplomeerden zijn vaker aan het werk dan BOL-gediplomeerden anderhalf jaar na afstuderen (68% vs. 47%).

Gediplomeerden van niveau 4 studeren vaker door dan gediplomeerden van lagere niveaus, namelijk 45 procent van hen (voornamelijk voltijd, hbo). Ook op de lagere niveaus studeert een flink deel door (30% → niv. 1; 41% → niv. 2; 25% → niv. 3). Het betreft voornamelijk 'opstomers' binnen het mbo, zie ook hoofdstuk 6.

De mannelijke mbo groen gediplomeerden hebben vaker dan de vrouwelijke gediplomeerden gekozen om te gaan werken (59% vs. 50%). De vrouwelijke gediplomeerden zijn vaker gaan doorstuderen (40% vs. 34%). Oudere gediplomeerden kiezen vaker dan jongere gediplomeerden voor werk in plaats van door te studeren. Deze uitkomsten zijn logisch, aangezien we eerder al hebben laten zien dat ouderen vooral de BBL-opleiding hebben gevolgd en dit vooral mannen zijn. Deelnemers in de BBL gaan traditiegetrouw na diplomering aan het werk. Voor oudere BBL-gediplomeerden kun je beter zeggen dat ze na diplomering *blijven* werken, aangezien zij meestal vanuit een werkende situatie in de BBL-opleiding terechtkomen.

'Werkenden' en 'doorstudeerders'

Het navolgende hoofdstuk 5 richt zich op de 'werkenden', oftewel de mbo groen gediplomeerden die anderhalf jaar na afstuderen een betaalde baan van minstens 12 uur per week hebben en niet voltijds studeren (n=274). Het daaropvolgende hoofdstuk 6 richt zich op de 'doorstudeerders', dit zijn de gediplomeerden die (direct) na het afstuderen voor een vervolgopleiding hebben gekozen (n=169)²².

20 Definitie werkloosheid: het deel van de beroepsbevolking dat geen werk heeft of werk van minder dan 12 uur per week én actief op zoek is naar werk. Gediplomeerden die als maatschappelijke positie anderhalf jaar na diplomering aan hebben gegeven wederom student te zijn, worden niet meegerekend tot de beroepsbevolking.

21 In de rapportage over de Intredepoties van mbo'ers groen in 2010 (Keppels e.a., 2012) is een verkeerd werkloosheidspercentage van 6% gerapporteerd, dit is in werkelijkheid 3,9%.

22 Er zit overlap tussen de groepen 'werkenden' en 'doorstudeerders'. De overlap betreft vooral gediplomeerden die anderhalf jaar na afstuderen meer dan 12 uur per week werken én een vervolgopleiding volgen. Voor een klein deel betreft het gediplomeerden die inmiddels zijn gestopt met hun vervolgopleiding.

5 Intredefuncties van werkenden

Werkenden worden gedefinieerd als diegenen die ten tijde van het onderzoek minimaal 12 uur per week betaald werk hebben en die niet voltijds studeren²³. In dit onderzoek gaat het om 274 respondenten. Dit hoofdstuk behandelt hun intredefuncties in 2011 circa anderhalf jaar na afstuderen.

Eerst wordt ingegaan op de vraag in welke segmenten van de arbeidsmarkt mbo groen gediplomeerden na anderhalf jaar terecht gekomen zijn (paragraaf 5.1). Daarna wordt aandacht besteed aan de aansluiting tussen deze intredefuncties en de door hen gevolgde mbo groen opleiding (paragraaf 5.2). Tenslotte komt de vraag aan de orde hoe zij zelf aankijken tegen hun verdere loopbaan- en competentieontwikkeling (paragraaf 5.3).

5.1 Intredesegmenten op de arbeidsmarkt

Mbo groen gediplomeerden uit 2011 blijken anderhalf jaar na afstuderen uitgewaaierd te zijn over een breed spectrum van verschillende arbeidsmarktsegmenten. We typeren deze aan de hand van de sectoren/branches, groene en niet-groene domeinen en soorten functies waarin zij terechtgekomen zijn.

5.1.1 Sectoren en branches

De intredefuncties van mbo groen gediplomeerden bevinden zich wijdverspreid in de sectoren en branches, zie overzicht 5.1 (bijlagen). Voor de indeling van sectoren en branches is de CBS classificatie (SBI 2008) gehanteerd. De gediplomeerden mbo groen vinden het vaakst hun intredebanaan in de volgende sectoren:

- *Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening*: 19 procent vindt de eerste baan in deze sector, voor het grootste deel in de branche 'landschapsverzorging' (17% van alle werkenden).
- *Groot- en detailhandel, reparatie van auto's*: 18 procent vindt de eerste baan in de groot- en detailhandel, met name bij winkels in 'overige artikelen' (11% van alle werkenden).
- *Landbouw, bosbouw en visserij*: hier vindt 16 procent hun eerste baan, meestal in de teelt van eenjarige / meerjarige gewassen en sierplanten (6%), in het fokken en houden van dieren (5%) of in de dienstverlening voor de landbouw (5%, behandeling van gewassen en zaden na de oogst).
- *Industrie*: 14 procent vindt de eerste baan in de industrie, vooral in de vervaardiging van overige goederen, concreet de sociale werkvoorziening (7% van alle werkenden).
- *Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening*: 11 procent heeft de eerste baan gevonden in deze sector, grotendeels in de veterinaire dienstverlening (9% van alle werkenden).

²³ Conform de ROA-definitie in de Bve-monitor.

Circa driekwart van de werkenden heeft de intredefunctie in één van deze vijf sectoren gevonden. Het overige kwart heeft zich anderhalf jaar na afstuderen verspreid over de diverse andere sectoren en branches.

5.1.2 Groene en niet-groene domeinen

De sectoren en branches geven een beperkt beeld of de gediplomeerden wel of niet werkzaam zijn in het groene domein. 81 procent van de gediplomeerden geeft zelf aan dat zij in een groen domein werkzaam zijn, de overige 19 procent werkt in een niet-groen domein²⁴.

Wat zijn groene domeinen?

Groene domeinen zijn het best te omschrijven als sectordoorsnijdende segmenten op de arbeidsmarkt. Het is een vorm van sector- of branche-indeling die grotendeels aansluit op de opleidingsrichtingen van het groene onderwijs. We onderscheiden in dit rapport 6 groene domeinen:

- *Voedsel*: het betreft productie-, handels- en serviceactiviteiten, alsmede de voedingsmiddelenindustrie. Het domein Voedsel bevindt zich vooral in de sector Industrie (C), maar doorkruist ook de sectoren Groot- en detailhandel (G) en in beperkte mate de Landbouw, bosbouw en visserij (A).
- *Dier*: dit domein omvat (de activiteiten rondom) de veehouderij, gezelschapsdieren, paardensport, dierenartsenpraktijken, diervverzorging en proefdierbedrijven. Het domein Dier doorkruist de sectoren Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening (M, veterinaire dienstverlening), Landbouw, bosbouw en visserij (A) en Cultuur, sport en recreatie (R).
- *Plant*: omvat de plantenteelt (open en bedekte teelt), groothandel en veiling, biologisch dynamisch bedrijf en landbouwbedrijven. Domein Plant bevindt zich vooral in de sector Landbouw, bosbouw en visserij (A).
- *Grond, infra en loonwerk*: dit domein omvat de werkzaamheden met groot materieel en grote machines in agrarische bedrijven en openbaar groen (agrarische loonwerk, cultuurtechnisch loonwerk en/of grondverzet). Het domein Grond, infra en loonwerk doorkruist vooral de sectoren Landbouw, bosbouw en visserij (A) en Bouwnijverheid (F).
- *Bloemen en groene detailhandel*: dit domein bestaat uit de bloemendetailhandel en de groen- en tuincentra en bevindt zich geheel in de sector Groot- en detailhandel (G).
- *Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie*: dit zijn de hoveniersbedrijven, groenvoorzieningbedrijven, bos- en natuurbeheer, overig milieubeheer en recreatie. Dit domein bevindt zich met name in de sector Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening (N, branche landschapsverzorging), maar doorkruist ook de sectoren Openbaar bestuur en overheidsdiensten (O) en Industrie (C).

²⁴ Respondenten zijn gevraagd in welk domein zij werken. Werkzaam zijn in een groen domein betekent niet automatisch dat de respondent werkzaam is in een groene functie. Omgekeerd kan een respondent ook een groene functie bekleden in een niet-groen domein.

Overzicht 5.2 – Verdeling van werkenden over groene domeinen

Groene branche	aantal	%
Voedsel	29	11%
Dier	54	20%
Plant	23	9%
Grond, infra en loonwerk	13	5%
Bloemen en groene detailhandel	21	8%
Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie	72	27%
Overige groene domeinen	7	3%
<i>Totaal werkzaam in groene domeinen</i>	<i>219</i>	<i>81%</i>
<i>Niet werkzaam in groene domeinen</i>	<i>50</i>	<i>19%</i>
Totaal	269	100%

In overzicht 5.2 is weergegeven in welke groene domeinen de werkenden actief zijn. Ruim een kwart van alle werkenden heeft zijn intrede functie gevonden in de Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie en één op de vijf in het domein Dier. De overige 53 procent is werkzaam in de overige groene domeinen of in niet-groene domeinen.

Traditioneel en multifunctioneel groen

Regelmatig komen signalen binnen dat de traditionele groene sector haar activiteiten uitbreidt. De uitbreiding van traditionele naar multifunctionele activiteiten kent diverse benamingen, zoals het totale agrocomplex of de agrobusiness. Om meer grip te krijgen op de vermeende trend van toenemende multifunctionaliteit in de groene sector zijn gediplomeerden in 2011 voor het eerst hierover bevestigd. 21 procent van de werkenden heeft te kennen gegeven dat het bedrijf waar zij werkzaam zijn hun kernactiviteiten uitbreidt met al dan niet aanverwante economische activiteiten. Het blijkt dus een bekend verschijnsel. De komende jaren gaan we volgen of de groene sector meer of minder multifunctioneel wordt.

Overzicht 5.3 – Van traditioneel naar multifunctioneel: uitbreiding activiteiten

Groene branche	aantal	%
Landbouw en zorg (zorgboerderij)	10	25%
Kinderopvang	1	3%
Boerderijverkoop	-	-
Agrarisch natuurbeheer, landschapsbeheer	8	20%
Recreatie en toerisme	8	20%
Educatie	8	20%
(Alternatieve) energievoorziening	3	8%
Welzijn, gezondheid, lifestyle en wellness	2	5%
Horeca	2	5%
Overige activiteiten	17	43%
Aantal respondenten	40¹	100%

1. Respondenten konden meerdere antwoorden aangeven. 40 respondenten hebben 59 antwoorden gegeven.

Overzicht 5.3 laat zien op welke gebieden de uitbreiding van activiteiten betrekking heeft. Het vaakst worden genoemd de zorgboerderijen (25%), het agrarisch natuurbeheer, landschapsbe-

heer (20%), recreatie en toerisme (20%) en educatie (20%). Meer dan 40 procent noemt nog overige activiteiten, verspreid over diverse terreinen. Het betreft onder meer multifunctionaliteit binnen de eigen groene branche: het assortiment wordt uitgebreid, of er is sprake van fusies, specialisering en/of schaalvergroting. Verder wordt genoemd het verrichten van werk voor andere partijen, zoals de gemeente of andersoortige detachering.

5.1.3 Beroepsgroepen

De sector of het domein geeft nog geen beeld over de functie zelf en het niveau waarop de functie wordt uitgeoefend. De werkenden hebben aangegeven welke functie zij bekleden. Deze functies zijn ingedeeld in beroepsgroepen volgens de CBS classificatie (SBC 92)²⁵. CBS maakt onderscheid tussen elementaire beroepen, lagere beroepen, middelbare beroepen, hogere en wetenschappelijke beroepen.

Overzicht 5.4 (bijlagen) laat zien in welke beroepsgroepen de gediplomeerden anderhalf jaar na afstuderen zitten. Dit geeft een redelijk verspreid beeld weer. Qua hoofdcategorieën zitten de gediplomeerden voornamelijk in middelbare en lagere beroepen:

- *Middelbare beroepen (49%)*: voornamelijk werkzaam als agrarisch vakhoofd (16%), agrarisch vakkracht (9%) of als verpleger / doktersassistent (8%). Concreet gaat het bij:
 - agrarische vakhoofden met name om bedrijfshoofden van kleine hoveniersbedrijven (9%) en bedrijfshoofden van kleine (pluim)veehouderijen (3%);
 - agrarische vakkrachten vooral om bloemschikkers / bloemsierkunstenaars (3%) en boomchirurgen / bosbazen / boswachters (3%);
 - verplegers / doktersassistenten uitsluitend om dierenartsassistenten (8%).
- *Lagere beroepen (38%)*: voornamelijk werkzaam als agrarische arbeider (21%) of verkoper (7%). Concreet gaat het bij:
 - agrarische arbeiders met name om arbeiders in de groen- en terreinverzorging (11%), arbeiders veeteelt (3%) en arbeiders tuinbouw (3%);
 - verkopers om winkelbedienden en markt-/straatverkopers (5%) of om bloemschikkers/-verkopers (2%).

Verder werkt circa één op de acht gediplomeerden in 2011 in een elementair beroep en een enkeling (1%) in een hoger beroep.

In de overzichten 5.5a en 5.5b (bijlagen) zijn de sectoren en domeinen – waarin gediplomeerden werkzaam zijn – afgezet tegen de beroepsgroepen. Alleen de vijf sectoren waarin de meeste gediplomeerden werken zijn weergegeven. Gediplomeerden in de Landbouw, bosbouw en visserij en in de Groot- en detailhandel werken relatief vaak in lagere beroepen en minder vaak in middelbare beroepen. Gediplomeerden in de Industrie werken relatief vaak in elementaire beroepen en gediplomeerden in de Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening (is vooral veterinaire dienstverlening) relatief vaak in middelbare beroepen en nauwelijks in elementaire of lagere beroepen.

Werkenden in groene domeinen zijn gemiddeld veel vaker actief in middelbare beroepen (53% vs. 32%) en veel minder vaak in elementaire beroepen (9% vs. 28%) dan de werkenden in niet-groene domeinen. Wat beroepsgroep betreft zijn er tussen de groene domeinen onderling ook een aantal opvallende zaken waar te nemen. Binnen het domein Voedsel werken de gediplomeerden relatief vaak in elementaire beroepen, bij Plant en Grond, infra en loonwerk relatief

²⁵ Hoewel de CBS-codering (SBC 92) van 20 jaar geleden dateert, wordt aangenomen dat deze toch een goede indicatie geeft van het soort beroep waarin men werkzaam is.

vaak in lagere beroepen en bij Dier en Bloemen en groene detailhandel relatief vaak in middelbare beroepen.

5.1.4 Kenmerken van de intredefunctie

We duiken dieper in de kenmerken van de intredefuncties van gediplomeerden mbo groen en beschrijven het type werkzaamheden en enkele andere kenmerken als salaris en type aanstelling.

Type werkzaamheden

Overzicht 5.6 laat zien dat de mbo groen gediplomeerden diverse werkzaamheden verrichten in hun intredefunctie. Het vaakst zorgen zij voor / behandelen zij plant, dier of mens (35%), verlenen zij een dienst of service (31%) en zijn ze actief in aanleggen, onderhoud en beheer (30%). Van de voorgelegde opties geven de gediplomeerden zelf aan het minst vaak actief te zijn met instrueren, lesgeven, doceren en trainen (9%), vormgeven, creëren en ontwerpen (9%) en met logistieke werkzaamheden (11%).

Overzicht 5.6 – Type werkzaamheden van intredefunctie

Type werkzaamheden	%
Ondernemen	12%
Leiding geven, managen	28%
Administreren, boekhouden	20%
(Activiteiten) organiseren	14%
Produceren (productie voedingsmiddelen / melken fokken en houden van dieren / teelt)	17%
Bewerken, verwerken	25%
Verkopen, handel	28%
Logistieke werkzaamheden	11%
Zorgen voor, behandelen (plant, dier, mens)	35%
Onderzoeken	13%
Instrueren, lesgeven, doceren, trainen	9%
Vormgeven, creëren, ontwerpen	9%
Aanleggen, onderhouden, beheren	30%
Voorlichten, adviseren, en informeren	22%
Dienst verlenen, service verlenen, bedienen	31%
Andere werkzaamheden	13%
Totaal	n = 269

Overzicht 5.7 (bijlagen) laat de type werkzaamheden zien per groen domein. Deze uitsplitsing levert een nauwkeuriger beeld van de type werkzaamheden in de intredefunctie op. De werkzaamheden van mbo groen gediplomeerden in het domein:

- *Voedsel* bestaan vooral uit produceren (55%), waaronder het produceren van voedingsmiddelen en het melken, fokken en houden van dieren;
- *Dier* bestaan voor het grootste gedeelte uit het zorgen voor en behandelen van plant, dier en/of mens (83%), en verder houden zij zich ook vaak bezig met het verlenen van diensten en service (56%), voorlichten, adviseren en informeren (54%) en verkopen / handel (50%);

- *Plant* zijn gericht op het zorgen voor en behandelen van plant, dier en/of mens (48%), leiding geven en managen (43%) en bewerken en verwerken van goederen (39%);
- *Grond, infra en loonwerk* bestaan uit het verlenen van diensten en service (42%), aanleggen, onderhouden en beheren (42%) en bewerken en verwerken (33%);
- *Bloemen en groene detailhandel* bestaat voor bijna alle gediplomeerden uit verkoop en handel (90%), bewerken en verwerken (60%), het zorgen voor en behandelen van plant, dier en/of mens (60%) en uit vormgeven, creëren en ontwerpen (55%).

Overige kenmerken van de intrededefuncties

Van de totale groep werkenden:

- heeft de grote meerderheid (88%) een vaste aanstelling of een tijdelijke baan met uitzicht op een vaste aanstelling;
- werkt ruim driekwart (79%) in loondienst, is 4 procent zelfstandige of freelancer, werkt 3 procent als uitzend- / oproepkracht en werkt 2 procent mee in het bedrijf van ouders of partner;
- geeft 30 procent aan leiding te geven in zijn of haar functie;
- werkt een derde in een bedrijf met minder dan 10 personen, 29 procent in een bedrijf van 10 tot 100 personen en 38 procent in een bedrijf met meer dan 100 personen;
- bedraagt het bruto maandloon gemiddeld € 1.382 en het bruto uurloon gemiddeld € 9,24. Het gemiddelde bruto uurloon is hoger in bedrijven met veel werknemers: in bedrijven tot 10 werknemers € 8,41, tussen de 10 en 100 werknemers bedraagt dit € 8,66 en in bedrijven met meer dan 100 werknemers € 10,46. In de vijf grote sectoren wordt het hoogste bruto uurloon verdiend in de Industrie (€ 11,46) en in de Groot- en detailhandel het minst (€ 7,71).

5.1.5 Intredesegmenten en opleidingskenmerken

Wat is de bestemming op de arbeidsmarkt van startende mbo groen gediplomeerden uit de verschillende opleidingsrichtingen en van verschillende opleidingsniveaus? De overzichten 5.8, 5.9 en 5.10 geven de intredbestemming van de verschillende opleidingsrichtingen.

Overzicht 5.8 – Bestemming naar sector per opleidingsrichting

Sector	Totaal	Opleidingsrichting				
		Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen en groene detailhandel
Landbouw, bosbouw en visserij	16%	-	22%	37%	9%	-
Industrie	14%	89%	3%	6%	15%	4%
Groot- en detailhandel, reparatie van auto's	18%	6%	21%	8%	4%	92%
Advisering, onderzoek en overige specialis- tische zakelijke dienstverlening	11%	-	25%	20%	2%	-
Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	19%	-	4%	8%	42%	-
Overig	22%	6%	26%	20%	27%	4%
Totaal (n = 100%)	n=272	n = 18	n = 73	n = 49	n = 106	n = 26

Overzicht 5.9 – Bestemming naar (groene) domeinen per opleidingsrichting

Domein	Totaal	Opleidingsrichting				
		Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen en groene detailhandel
Niet-groene domeinen	19%	11%	28%	21%	15%	8%
Voedsel	11%	89%	6%	4%	4%	12%
Dier	20%	-	61%	19%	1%	-
Plant	9%	-	-	38%	5%	-
Grond, infra en loonwerk	5%	-	-	15%	5%	4%
Bloemen en groene detailhandel	8%	-	1%	-	-	77%
Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie	27%	-	1%	2%	67%	-
Overige groene domeinen	3%	-	3%	2%	4%	-
Totaal (n = 100%)	n=269	n = 18	n = 72	n = 48	n = 105	n = 26

Overzicht 5.10 – Bestemming naar beroepsgroep per opleidingsrichting

Beroepsgroep	Totaal	Opleidingsrichting				
		Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen en groene detailhandel
Elementaire beroepen	12%	11%	7%	10%	19%	4%
Lagere beroepen	38%	22%	33%	42%	38%	52%
Middelbare beroepen	49%	67%	58%	46%	42%	44%
Hogere beroepen	1%	-	3%	2%	1%	-
Totaal (n = 100%)	n=269	n = 18	n = 73	n = 48	n = 105	n = 25

De intredebepemming ziet er per opleidingsrichting als volgt uit:

- Gediplomeerden in de opleidingsrichting *Voedsel* vinden voor het merendeel hun eerste baan in de sector industrie (89%) binnen hun eigen domein (89%) in een middelbaar beroep (67%).
- Gediplomeerden in de opleidingsrichting *Dier* vinden hun eerste baan vaak in hun eigen domein (61%) en anders in een niet-groen domein (28%), merendeels in middelbare beroepen (58%) of in lagere beroepen (33%). Het domein Dier is verspreid over diverse sectoren, de intredefuncties van gediplomeerden mbo groen uit de richting Dier zijn te vinden in de sectoren veterinaire dienstverlening²⁶ (25%), landbouw, bosbouw en visserij (22%) en groot- en detailhandel (21%).
- Gediplomeerden in de opleidingsrichting *Plant* vinden hun eerste baan in de sectoren landbouw, bosbouw en visserij (37%) en advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening (20%), zowel in middelbare beroepen (46%) als in lagere beroepen (42%). Hoewel een belangrijk deel (38%) een baan heeft gevonden in het eigen domein, komen ook grote groepen terecht in niet-groene domeinen (21%), domein dier (19%) en het domein grond, infra en loonwerk (15%).
- Gediplomeerden in de opleidingsrichting *Groene ruimte en milieu* werken anderhalf jaar na afstuderen vooral binnen hun eigen domein (67%), vooral in de landschapsverzorging²⁷ (42%). Ze werken vaak in middelbare beroepen (42%), maar ook in lagere beroepen (38%) en in elementaire beroepen (19%).
- Gediplomeerden in de opleidingsrichting *Bloemen en groene detailhandel* vinden hun eerste functie vaak in hun eigen domein (77%) in de sector groot- en detailhandel (92%) in lagere beroepen (52%) en middelbare beroepen (44%).

Overall kan worden geconcludeerd dat het merendeel van de werkende mbo groen gediplomeerden anderhalf jaar na diplomering een baan heeft gevonden in het eigen domein.

De overzichten 5.11, 5.12 en 5.13 (bijlagen) geven de intredebepemming van de verschillende opleidingsniveaus.

Logischerwijs vinden gediplomeerden van de hogere opleidingsniveaus vaker een baan op een hoger niveau. Overzicht 5.13 (bijlagen) laat een duidelijk verband zien: des te hoger het opleidingsniveau, des te vaker gediplomeerden in middelbare beroepen en minder vaak in elementaire en lagere beroepen werken.

De niveau 1 gediplomeerden werken vaak in de sectoren verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening (32%), industrie (30%) en het domein groene ruimte, natuur, milieu en recreatie (45%) en niet-groene domeinen (23%). Nadere analyse wijst uit dat zij vooral werken in de landschapsverzorging¹⁵ of sociale werkvoorzieningen (in de sector industrie).

Niveau 2 en 3 gediplomeerden vinden we terug in gevarieerde sectoren en domeinen. Niveau 4 gediplomeerden werken vooral in de sector advisering, onderzoek en overige specialistische dienstverlening en het domein dier: het blijkt vooral te gaan om de dierenartsassistenten.

26 Voor gediplomeerden Dier is de veterinaire dienstverlening de belangrijkste branche binnen de sector Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening.

27 Landschapsverzorging de belangrijkste branche binnen de sector Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening.

5.2 De aansluiting tussen intredefuncties en mbo groen

In het voorgaande stond de vraag centraal naar het arbeidsdomein van startende mbo groen gediplomeerden: in welke sectoren en beroepen zij terecht komen. Daarnaast is uiteraard de vraag van belang in hoeverre hun intredefuncties aansluiten op de mbo groen opleiding die zij hebben gevolgd: de kwalitatieve aansluiting tussen opleiding en functie.

5.2.1 De aansluiting in het algemeen

Bijna driekwart van de werkenden is van mening dat de gevolgde opleiding mbo groen over het algemeen voldoende of goed aansluit op de intredefunctie. 15 procent noemt de aansluiting matig en 12 procent slecht. Gediplomeerden in de opleidingsrichting Dier zijn het minst te spreken over de aansluiting: iets meer dan 60 procent vindt de aansluiting voldoende of goed. Bijna een kwart van de Dier-gediplomeerden noemt de aansluiting slecht. Gediplomeerden van de richtingen Voedsel en Bloemen en groene detailhandel zijn het meest positief over de aansluiting tussen opleiding en intredefunctie: circa 90 procent vindt de aansluiting voldoende of goed.

Overzicht 5.14 – Aansluiting in het algemeen naar opleidingsrichting

Opleidingsrichting	Aansluiting in het algemeen				Totaal (n= 100%)
	Goed	Voldoende	Matig	Slecht	
Voedsel	39%	50%	6%	6%	n = 18
Dier	17%	44%	15%	24%	n = 71
Plant	31%	40%	23%	6%	n = 48
Groene ruimte en milieu	29%	44%	16%	11%	n = 104
Bloemen en groene detailhandel	46%	46%	4%	4%	n = 24
Totaal	28%	44%	15%	12%	n = 265

5.2.2 Arbeidsmarktdiscrepanties: de match naar richting en niveau

Van de werkenden geeft 74 procent aan actief te zijn in een functie waarvoor de eigen of verwante gevolgde opleidingsrichting vereist is door de werkgever. Bijna een kwart (24%) werkt in een functie waarvoor geen specifieke richting is vereist (bij de resterende 2% is een geheel andere richting vereist).

Qua niveau dat de werkgever vereist voor de intredefunctie werkt de meerderheid (64%) minimaal op het eigen opleidingsniveau, in 36 procent van de gevallen werkt men op een lager opleidingsniveau.

In het gevolg van deze paragraaf analyseren we de combinatie van de door werkgevers vereiste richting en niveau. Niveau en richting zijn samen indicatief voor eventuele discrepanties tussen vraag en aanbod, zogenoemde arbeidsmarktdiscrepanties. De combinatie van de eigen of verwante opleidingsrichting en het eigen opleidingsniveau kan getypeerd worden als de kern van de opleiding.

Ruim meer dan de helft (56%) van de betrokkenen werkt in een intredefunctie die overeenkomt met de kern van de gevolgde mbo groen opleiding: in de eigen of verwante opleidingsrichting én op minimaal het eigen opleidingsniveau. We noemen dit een 'passende match'. Aan de andere kant van het discrepantiespectrum komen we de gediplomeerden tegen die en in een andere dan de eigen opleidingsrichting werken én op een lager opleidingsniveau. We typeren dit als 'geen match' (18%). Daartussenin kan er sprake zijn van discrepantie qua richting, de betrokkene is dan wel werkzaam op minimaal het eigen opleidingsniveau: 'richtingsdiscrepantie' of 'horizontale mismatch' (8%). Of er sprake van 'niveaudiscrepantie', ook wel 'verticale mismatch' genoemd (18%): de betrokkene is wel werkzaam in de eigen of verwante richting, maar onder het eigen opleidingsniveau.

Bijna de helft van de werkenden (45%) zonder een passende match tussen opleiding en intredefunctie geeft als reden aan dat er te weinig werk was in het eigen vakgebied. Overige redenen zijn zeer divers: onder meer wordt aangegeven het zware werk in de groene sector niet te kunnen doen door lichamelijke beperkingen en simpelweg meer kunnen verdienen in andere vakgebieden.

Overzicht 5.15 geeft per opleidingsrichting het 'discrepantiespectrum' weer. Bij gediplomeerden in Voedsel is er het vaakst sprake van een passende match (72%). Opvallend is dat ook bij hen – vaker dan bij de overige opleidingsrichtingen – sprake is van helemaal geen match (22%). De match voor gediplomeerden Voedsel is dus meestal passend, maar in de gevallen dat dit niet zo is, is de intredefuncties zowel qua richting als niveau niet passend. Gezien de lage 'n' bij Voedsel dient deze conclusie met enige voorzichtigheid te worden uitgesproken. Bij gediplomeerden van Groene ruimte en milieu is er het minst vaak sprake van een passende match (48%), bij deze groep is de discrepantie qua niveau het hoogst (22% + 20%). Bij de gediplomeerden van Groene ruimte en milieu en van Dier is het vaakst sprake van discrepantie qua richting (bij beide groepen 10% + 20%)

Overzicht 5.15 – Passende match qua richting en niveau naar opleidingsrichting

Opleidingsrichting	Match naar richting en niveau				n (=100%)
	zelfde richting en zelfde niveau (passende match)	andere richting, zelfde niveau (richtingsdiscrepantie)	zelfde richting, lager niveau (niveau-discrepantie)	geen specifieke richting, lager niveau (geen match)	
Voedsel	72%	-	6%	22%	n = 18
Dier	56%	10%	14%	20%	n = 70
Plant	62%	9%	21%	9%	n = 47
Groene ruimte en milieu	48%	10%	22%	20%	n = 104
Bloemen en groene detailhandel	65%	4%	15%	15%	n = 26
Totaal	56%	8%	18%	18%	n = 265

Overzicht 5.16 (bijlagen) maakt duidelijk dat de match tussen de gevolgde opleiding mbo groen en de intredefunctie beter is naarmate het opleidingsniveau hoger is. Bij 66 procent van de niveau-4-gediplomeerden is sprake van een passende match, bij de gediplomeerden op niveau 3 is dit 61 procent, op niveau 2 circa 57 procent en slechts 27 procent op niveau 1. De betere match op de hogere opleidingsniveaus heeft vooral betrekking op een goede match qua niveau en minder qua richting.

Overall zijn de verschillen tussen de niveau 2, 3 en 4 opleidingen nog redelijk gering te noemen. De match is vooral bij gediplomeerden op niveau 1 veel slechter. Bij slechts ruim een kwart van de niveau-1-gediplomeerden sluit de intredefunctie passend aan op de gevolgde opleiding, bij bijna een derde is er geen sprake van match naar richting en niveau. Nog eens een derde werkt weliswaar in de eigen of verwachte richting, maar onder niveau.

In welke sectoren/branches en domeinen komen de gediplomeerden met een passende en een niet-passende match terecht? Nadere analyse wijst uit dat de match passend is voor zij die werken in de branche veterinaire dienstverlening (90%) en het domein dier (73%): het betreft voornamelijk de dierenartsassistenten op niveau 4. Verder is er ook vaak sprake van een passende match in de domeinen Grond, infra en loonwerk en Bloemen en groene detailhandel ($\pm 70\%$). Een niet-passende match qua richting en niveau zien we vooral terug bij de werkenden in de sectoren industrie (32%), groot- en detailhandel (26%), de niet-groene domeinen (35%) en het domein voedsel (31%).

Qua beroepsgroep zien we voor de match hetzelfde beeld als bij het opleidingsniveau. Hoe hoger het niveau van het beroep, des te beter de match is tussen opleiding en intredefunctie. Bij 26 procent van diegenen werkzaam in elementaire beroepen is sprake van een passende match, voor lagere beroepen is dit 44 procent en voor middelbare beroepen 71 procent.

In kleine bedrijven tot 25 personen is de match qua richting én niveau het vaakst passend (64%), ook bij bedrijven met 250 tot 1.000 personen is de match veelvuldig passend (59%). Bij hele grote bedrijven met meer dan 1.000 personen is de match het minst vaak passend (41%), bij bedrijven met tussen de 25 en 250 personen is er in circa 45 tot 50 procent van de gevallen sprake van een passende match.

5.2.3 De benutting van kennis en vaardigheden in de intredefunctie

In paragraaf 5.2.1 is opgemerkt dat bijna 75 procent van de werkende gediplomeerden van mening is dat de gevolgde opleiding over het algemeen voldoende tot goed aansluit op de intredefunctie. In paragraaf 5.2.2 is gemeld dat ruim meer dan de helft (56%) in een intredefunctie werkt die overeenkomt met de kern van de gevolgde mbo groen opleiding: er is sprake van een 'passende match' qua opleidingsrichting én -niveau. In grote lijnen is de match tussen opleiding en intredefunctie daarmee redelijk te noemen. In hoeverre is er sprake van een match tussen de specifieke kennis en vaardigheden die de mbo groen gediplomeerden bezitten en de kennis en vaardigheden die nodig zijn in hun intredefuncties?

Over diverse kennis- en vaardigheidsaspecten zijn de gediplomeerden gevraagd welk (beheersings)niveau vereist is in de huidige functie en over welk (beheersings)niveau zij zelf zeggen te beschikken²⁸. Door de resultaten met elkaar te vergelijken, zijn vier uitersten mogelijk, in het volgende schema uitgebeeld. We gaan op zoek naar aanwijzingen voor onderbenutting en tekortkomingen.

28 Schaal van matig (1) tot uitmuntend (5).

Schema 5.1 – Match vereiste kennis en vaardigheden van gediplomeerde en intredefunctie

		Kennis en vaardigheden gediplomeerde:	
		<i>Niet aanwezig</i>	<i>Wel aanwezig</i>
Kennis en vaardigheden intredefunctie:	<i>Niet vereist</i>	X	
	<i>Wel vereist</i>	TEKORTKOMING	MATCH
		ONDERBENUTTING	

Sprake van onderbenutting van beschikbare kennis en vaardigheden?

Overzicht 5.17 toont dat circa 58 procent van de mbo groen gediplomeerden van mening is dat hun kennis en vaardigheden in behoorlijke of sterke mate worden benut in de intredefunctie: er is sprake van een voldoende match. Ruim een kwart is neutraal in het oordeel, de aanwezige kennis en vaardigheden worden niet heel goed benut, maar ook niet zwaar onderbenut. 15 procent is echter wel van mening dat de aanwezige kennis en vaardigheden niet of helemaal niet worden benut: er is sprake van onderbenutting.

Onderbenutting van de aanwezige kennis en vaardigheden komt het vaakst voor bij gediplomeerden in Groene ruimte en milieu (18%), Voedsel (17%) en Dier (16%) en komt niet voor bij gediplomeerden in Bloemen en groene detailhandel.

Overzicht 5.17 – In welke mate worden in uw huidige functie uw kennis en vaardigheden benut?

Opleidingsrichting	Mate van benutting					n = 100%
	Helemaal niet	Niet	Neutraal	In behoorlijke mate	In sterke mate	
Voedsel	6%	11%	33%	44%	6%	n = 18
Dier	8%	8%	20%	48%	15%	n = 71
Plant	8%	2%	29%	46%	15%	n = 48
Groene ruimte en milieu	5%	13%	30%	37%	14%	n = 105
Bloemen en groene detailhandel	-	-	29%	46%	25%	n = 24
Totaal	6%	9%	27%	43%	15%	n = 266
		ONDERBENUTTING				

Sprake van tekortkomingen in kennis en vaardigheden vereist in de intredefunctie?

Overzicht 5.18 toont dat ongeveer 62 procent van de mbo groen gediplomeerden vindt dat hun kennis en vaardigheden niet of helemaal niet tekort schieten voor hun intredefuncties: er is sprake van een voldoende match. Ruim een kwart is neutraal in het oordeel, de aanwezige kennis en vaardigheden schieten niet tekort, maar voldoen ook niet heel goed aan de eisen van de intredefunctie. Ongeveer 11 procent van de werkenden is wel van mening dat de eigen kennis en vaardigheden in behoorlijke of sterke mate tekort schieten voor de intredefunctie: hier is sprake van tekortkomingen.

Tekortkomingen in kennis en vaardigheden voor de intrede functie zijn vooral waarneembaar bij gediplomeerden in Bloemen en groene detailhandel (17%) en Dier (15%) en niet waarneembaar bij gediplomeerden in Voedsel.

Overzicht 5.18 – In welke mate schieten kennis en vaardigheden tekort voor uw huidige functie?

Opleidingsrichting	Mate van tekortschieten					n = 100%
	Helemaal niet	Niet	Neutraal	In behoorlijke mate	In sterke mate	
Voedsel	33%	44%	22%	-	-	n = 18
Dier	16%	40%	29%	14%	1%	n = 70
Plant	17%	40%	31%	10%	2%	n = 48
Groene ruimte en milieu	36%	29%	27%	6%	3%	n = 105
Bloemen en groene detailhandel	33%	29%	21%	13%	4%	n = 24
Totaal	27%	35%	27%	9%	2%	n = 265
				TEKORTKOMINGEN		

Overzicht 5.19 geeft weer in hoeverre bij mbo groen gediplomeerden sprake is van onderbenutting van en tekortkomingen in de eigen kennis en vaardigheden ten behoeve van de invulling van de intrede functie. Het betreft een samenvoeging van de overzichten 5.17 en 5.18. Gediplomeerden in Voedsel hebben voor hun intrede functies meer dan voldoende kennis en vaardigheden in huis. Sterker nog, één op de zes gediplomeerden geeft aan dat er sprake is van onderbenutting. Gediplomeerden in Bloemen en groene detailhandel geven aan dat er nooit sprake is van onderbenutting, terwijl één op de zes aangeeft dat de kennis en vaardigheden tekortschieten. Bij de opleidingsrichtingen Dier, Plant en Groene ruimte en milieu is er zowel sprake van onderbenutting als van tekortkomingen.

Overzicht 5.19 – Onderbenutting en tekortkomingen

Opleidingsrichting	Hoe vaak komt het voor?	
	Onderbenutting	Tekortkomingen
Voedsel	17%	-
Dier	16%	15%
Plant	10%	12%
Groene ruimte en milieu	18%	9%
Bloemen en groene detailhandel	-	17%
Totaal	15%	11%

Detailtering van onderbenutting en tekortkomingen

Recapitulerend, 15 procent van de gediplomeerden ervaart een mate van onderbenutting van hun capaciteiten en 11 procent bepaalde tekortkomingen in hun capaciteiten. Het is interessant om te weten op welke terreinen sprake is van onderbenutting, dan wel tekortkomingen. Aan de gediplomeerden is daarom een serie van kennis- en vaardigheidsaspecten voorgelegd en gevraagd: 1) welk niveau is vereist in uw huidige functie? en 2) wat is uw eigen niveau? Van on-

derbenutting is sprake wanneer het eigen niveau duidelijk boven het vereiste niveau ligt. Van een tekortkoming is sprake wanneer het eigen niveau duidelijk onder het vereiste niveau ligt.

Overzicht 5.20 – Onderbenutting / tekortkomingen in diverse kennis- en vaardigheidsaspecten^a

Aspecten	≤ -2	-1	0	1	≥ 2	n = 100%
1. Vakkennis	5%	21%	54%	16%	4%	n = 246
2. Inzicht in informatie- & communicatietechnologie (incl. computergebruik)	3%	11%	51%	27%	8%	n = 235
3. Inzicht in bedrijfsvoering (organisatorisch, financieel, administratief)	6%	17%	52%	18%	7%	n = 233
4. Vreemde talen	5%	10%	46%	20%	18%	n = 240
5. Inzicht in milieu- en veiligheidsvoorschriften	2%	16%	64%	14%	4%	n = 239
6. Toepassen van kennis en technieken in de praktijk	4%	15%	62%	14%	5%	n = 244
7. Schrijfvaardigheid	5%	12%	53%	18%	12%	n = 241
8. Spreekvaardigheid	4%	14%	58%	18%	5%	n = 242
9. Rekenvaardigheden	5%	17%	53%	17%	8%	n = 241
10. Overdragen van kennis	5%	19%	55%	16%	5%	n = 244
11. Plannen, coördineren, organiseren van activiteiten	1%	19%	52%	21%	7%	n = 237
12. Oplossen van problemen	2%	15%	58%	19%	5%	n = 240
13. Contactuele vaardigheden	5%	16%	58%	19%	3%	n = 240
14. Werken in teamverband/samenwerken	1%	9%	67%	19%	3%	n = 242
15. Commerciële vaardigheden	4%	12%	61%	17%	6%	n = 236
16. Zelfstandigheid	4%	10%	64%	17%	5%	n = 240
17. Initiatief, creativiteit	2%	12%	61%	18%	7%	n = 239
18. Aanpassingsvermogen	-	14%	61%	18%	6%	n = 236
19. Nauwkeurigheid, zorgvuldigheid	2%	20%	59%	15%	4%	n = 240
20. Zelfstandig ondernemerschap	2%	10%	59%	19%	10%	n = 233
21. Maatschappelijke betrokkenheid	2%	9%	69%	13%	7%	n = 233
22. Aandacht voor duurzaamheid	2%	14%	63%	16%	4%	n = 234
23. Affiniteit met werken in de natuur	1%	8%	63%	16%	12%	n = 232
24. Aandacht voor welzijn en zorg voor mens, plant en dier	-	10%	70%	12%	8%	n = 238

a) De betekenis van de antwoordcategorieën is als volgt²⁹:

- ≤ -2: Duidelijke tekortkoming
- 1: Lichte tekortkoming
- 0: Eigen niveau = vereiste niveau
- 1: Lichte onderbenutting
- ≥ 2: Duidelijke onderbenutting

Overzicht 5.20 maakt duidelijk dat op alle aspecten minstens 50 procent van de gediplomeerden van mening is dat het eigen niveau past bij het niveau dat vereist is voor de intredefunctie.

²⁹ De antwoordcategorieën zijn tot stand gekomen door het vereiste niveau in de intredefunctie af te trekken van het eigen niveau. Dit levert de categorieën -4 (zware tekortkoming) tot +4 (zware onderbenutting) op. De originele antwoordcategorieën van de beheersing eigen niveau én het vereiste niveau in intredefunctie is: 1 = matig 5 = uitmuntend.

Gemiddeld bij alle aspecten vindt zo'n 10 tot 20 procent dat er sprake is van lichte onderbenutting en 15 tot 20 procent dat er sprake is van lichte tekortkomingen.

Duidelijke onderbenutting van de eigen capaciteiten wordt gemiddeld door 3 tot 10 procent van de gediplomeerden ervaren. Uitschieters zijn de kennis- en vaardigheidsaspecten vreemde talen (18%), schrijfvaardigheid (12%), affiniteit met werken in de natuur (12%) en zelfstandig ondernemerschap (10%). Van deze aspecten heeft minimaal één op de tien gediplomeerden volgens zichzelf meer kennis en vaardigheid dan in de intredefunctie wordt benut. Van de volgende aspecten ervaart minimaal één op de twintig gediplomeerden duidelijke onderbenutting van de eigen kennis en vaardigheden: inzicht in ICT, inclusief computergebruik (8%), rekenvaardigheid (8%), aandacht voor welzijn en zorg voor mens, plant en dier (8%), inzicht in bedrijfsvoering (7%), plannen, coördineren en organiseren van activiteiten (7%), initiatief nemen, creatief zijn (7%), maatschappelijke betrokkenheid (7%), commerciële vaardigheden (6%), aanpassingsvermogen (6%), het toepassen van kennis en techniek in de praktijk (5%), spreekvaardigheid (5%), het overdragen van kennis (5%), het oplossen van problemen (5%) en zelfstandigheid (5%).

Duidelijke tekortkomingen komen minder vaak voor dan duidelijke onderbenutting. Geen van de betrokkenen voelt een duidelijke tekortkoming aan zijn of haar aanpassingsvermogen en de aandacht voor welzijn en zorg voor mens, plant en dier. Op de overige 22 aspecten ervaart gemiddeld zo'n 1 tot 5 procent van de betrokkenen bij zichzelf een duidelijke tekortkoming in de kennis en vaardigheden die de intredefunctie vereist. Het vaakst ontbreekt het aan inzicht in de bedrijfsvoering (6%), vakkennis (5%), beheersing van vreemde talen (5%), schrijfvaardigheid (5%), rekenvaardigheid (5%), het kunnen overdragen van kennis (5%) en contactuele vaardigheden (5%).

Voor het groene onderwijs zijn de tekortkomingen bij mbo groen gediplomeerden in hun intredefuncties het meest interessant, aangezien deze tekortkomingen kunnen wijzen op onvolkomenheden in de mbo groen opleidingen. Het beeld uit overzicht 5.20 levert een diffuus beeld op en wijst daarmee eerder op incidentele tekortkomingen van individuen dan op een duidelijk hiaat van de mbo groen opleidingen.

5.3 Perspectief op loopbaan- en competentieontwikkeling

Het door het Ministerie van EL&I in gang gezette onderzoeksprogramma voorziet in het systematisch volgen van starters op de arbeidsmarkt met als kernvraag welke loopbaanpatronen zich in de praktijk ontwikkelen (het zogenaamde loopbaanonderzoek). In het onderhavige onderzoek is daar reeds een voorschot op genomen door de mbo groen gediplomeerden anderhalf jaar na afstuderen te vragen naar het loopbaan- en competentie-ontwikkelingsperspectief dat zij zélf zien.

Driekwart van de gediplomeerden die anderhalf jaar na afstuderen werkzaam zijn in een groen domein wil blijven werken in de groene sector, 20 procent is daar niet zeker van en 6 procent wil niet in de groene sector blijven werken, zie overzicht 5.21. De werkenden in de domeinen Plant (87%), Bloemen en groene detailhandel (86%) en Grond, infra en loonwerk (83%) willen het vaakst in de groene sector blijven werken. Ook de ruime meerderheid van werkenden in de domeinen Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie (76%) en Dier (71%) wil het liefst in de

groene sector blijven werken. De werkenden in Voedsel zeggen het vaakst dat ze *niet* meer willen werken in de groene sector (31%).

Een klein gedeelte van de gediplomeerden die hun intredefunctie buiten de groene domeinen hebben gevonden is geneigd om in de toekomst een baan in een groen domein te gaan zoeken: ongeveer 14 procent zegt in de groene sector te willen werken. Een grote groep van 50 procent zegt het misschien wel te willen, terwijl 36 procent niet in de groene sector wil werken.

Overzicht 5.21 – Willen werkenden in groene sector (blijven) werken?

Domein	In groene sector (blijven) werken			
	Ja	Misschien	Nee	n = 100%
Voedsel	54%	15%	31%	n = 26
Dier	71%	27%	2%	n = 52
Plant	87%	13%	-	n = 23
Grond, infra en loonwerk	83%	17%	-	n = 12
Bloemen en groene detailhandel	86%	10%	5%	n = 21
Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie	76%	21%	3%	n = 72
Overige groene domeinen	43%	43%	14%	n = 7
<i>Totaal werkzaam in groene domeinen</i>	74%	20%	6%	n = 213
<i>Niet werkzaam in groene domeinen</i>	14%	50%	36%	n = 44
Totaal	63%	25%	11%	n = 257

Overzicht 5.22 laat zien dat 40 procent van de werkenden veel of heel veel ziet in hun intredefunctie, 23 procent ziet nauwelijks of beperkte carrièremogelijkheden. De werkenden in de groene sector zijn positiever dan zij die niet in de groene sector werken: respectievelijk 43 versus 30 procent ziet veel of heel carrièremogelijkheden, 21 versus 32 procent ziet nauwelijks of beperkte carrièremogelijkheden.

Overzicht 5.22 – Carrièremogelijkheden in de intredefunctie

Domein	Carrièremogelijkheden intredefunctie					n = 100%
	Nauwelijks	Beperkt	Redelijk	Veel	Heel veel	
Voedsel	11%	14%	36%	25%	14%	n = 28
Dier	10%	12%	35%	27%	16%	n = 51
Plant	17%	13%	26%	26%	17%	n = 23
Grond, infra en loonwerk	15%	15%	31%	31%	8%	n = 13
Bloemen en groene detailhandel	5%	15%	25%	55%	-	n = 20
Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie	6%	10%	42%	35%	7%	n = 71
Overige groene domeinen	14%	-	57%	14%	14%	n = 7
<i>Totaal werkzaam in groene domeinen</i>	9%	12%	36%	32%	11%	n = 213
<i>Niet werkzaam in groene domeinen</i>	14%	18%	38%	18%	12%	n = 50
Totaal	10%	13%	37%	29%	11%	n = 263

Meer dan de helft (55%) van de werkenden in het domein Bloemen en groene detailhandel ziet veel carrièremogelijkheden met hun intrede functie versus circa 40 procent van de gediplomeerden werkzaam in de overige groene domeinen. Werkenden in de domeinen Plant en Grond, infra en loonwerk zijn het vaakst negatief over hun carrièremogelijkheden: circa 30 procent ziet nauwelijks of beperkte kansen daartoe.

Ruim de helft van de mbo groen gediplomeerden ervaart anderhalf jaar na afstuderen dat hun werkgever ze stimuleert in de loopbaan- en ontwikkelingsmogelijkheden, bijna één op de vijf ervaart dit (helemaal) niet, zie overzicht 5.23. Bijna tweederde krijgt voldoende mogelijkheden geboden om op de werkplek te leren, ongeveer één op de zes krijgt dat niet. De helft van de betrokkenen krijgt voldoende scholingsmogelijkheden geboden door de werkgever, meer dan een kwart krijgt dat naar eigen zeggen niet. Gemiddeld genomen zijn de mbo groen gediplomeerden dus gematigd positief over de inzet van werkgevers met betrekking tot hun loopbaan- en competentieontwikkeling.

Circa tweederde van de werkende mbo groen gediplomeerden zegt te werken aan het vergroten van zijn eigen kennis en vaardigheden, na te denken over wat voor werk hij of zij over vijf jaar zou willen doen en is ook bereid om scholingsactiviteiten te volgen. Een aanzienlijk kleinere groep (43%) neemt zelf ook initiatief om scholingsactiviteiten te gaan volgen.

Overzicht 5.23 – Werkenden over loopbaan- en competentieontwikkeling¹

Stellingen loopbaan- en competentieontwikkeling	Mate waarin stellingen kloppen (n = 262)	
	Klopt niet	Klopt wel
<i>Over werkgever:</i>		
• Mijn werkgever stimuleert mij in mijn loopbaan- en ontwikkelingsmogelijkheden	19%	52%
• Ik krijg door mijn werkgever voldoende mogelijkheden geboden voor leren op de werkplek	15%	63%
• Ik krijg door mijn werkgever voldoende scholingsmogelijkheden geboden	28%	49%
<i>Over werkende zelf:</i>		
• Ik werk aan het vergroten van mijn kennis en vaardigheden	8%	67%
• Ik denk na over wat voor werk ik over vijf jaar graag zou willen doen	18%	64%
• Ik ben bereid om scholingsactiviteiten te volgen	13%	68%
• Ik neem zelf initiatief voor scholingsactiviteiten	25%	43%

1. Schaal met antwoordcategorieën 1-2 klopt niet, 3 neutraal, 4-5 klopt wel

Competentieontwikkeling speelt zich in belangrijke mate af tijdens het werk ('learning by doing'). Toch is deelname aan cursussen tenminste een indicatie voor initiatieven gericht op verdere competentieontwikkeling. Circa 54 procent van de werkenden heeft in de anderhalf jaar na diplomering een cursus of bedrijfsopleiding gevolgd. In meer dan tweederde (69%) van de gevallen is de cursus betaald door de werkgever, in een kwart van de gevallen door de werkende zelf of de ouders. Gediplomeerden in de BBL hebben vaker dan gediplomeerden in de BOL een cursus of bedrijfsopleiding gevolgd (62% vs. 44%). Dit houdt ongetwijfeld ook verband met het feit dat de cursus bij BBL gediplomeerden vaker door de werkgever werd betaald (78% vs. 54% bij de BOL gediplomeerden).

6 Vervolgopleidingen van doorstudeerders

Dit hoofdstuk concentreert zich op de doorstudeerders. Doorstudeerders zijn direct na hun mbo groen opleiding een vervolgopleiding gaan volgen. Het betreft 169 respondenten uit het onderzoek. Eerst wordt ingegaan op de vervolgopleiding die doorstudeerders zijn gaan volgen (paragraaf 6.1). Daarna komt de aansluiting tussen vervolgopleiding en de genoten mbo groen opleiding aan de orde (paragraaf 6.2).

6.1 Soort vervolgopleiding

37 procent van de mbo groen gediplomeerden is na de mbo groen opleiding een vervolgopleiding gaan volgen: 16 procent van gediplomeerden vervolgt haar weg op het hbo en 19 procent kiest voor een volgende mbo opleiding³⁰. Laatst genoemde groep betreft voornamelijk 'opstromers' binnen het mbo naar de niveaus 3 en 4.

Wanneer we specifiek kijken naar de gediplomeerden van niveau 4 dan kiest 45 procent voor een vervolgopleiding: 40 procent voor een hbo opleiding en 4 procent voor een mbo opleiding.

Het aandeel doorstudeerders dat doorstroomt naar groene beroepsopleidingen (47%) is groter dan naar niet-groene beroepsopleidingen (35%)³¹. Echter, de doorstroom naar het niet-groene hbo (23%) is groter dan naar het groene hbo (15%). Van 5 procent van de doorstudeerders is de richting van de hbo vervolgopleiding niet bekend.

Binnen het mbo stroomt 32 procent van de doorstudeerders door naar een andere groene mbo opleiding, 12 procent gaat naar een niet-groene mbo opleiding, en van 9 procent is de richting van de mbo vervolgopleiding niet bekend.

Overzicht 6.1 laat per gevolgde opleidingsrichting zien naar welk vervolgonderwijs de gediplomeerden zijn doorgestroomd. Gediplomeerden vanuit Groene ruimte en milieu stromen het vaakst door naar een groene beroepsopleiding (56%), voornamelijk naar mbo groen. De doorstroom naar hbo groen is het grootst vanuit Plant (28%). De totale doorstroom naar hbo, groen of niet-groen, is het grootst vanuit Plant (56%) en Dier (52%).

30 2 procent heeft voor een overige opleiding gekozen.

31 Voor een deel (14%) van de doorstudeerders is wel bekend of de vervolgopleiding in het mbo of hbo ligt, maar is de richting niet bekend en kan niet bepaald worden of het groene of niet-groene vervolgopleidingen betreft.

Overzicht 6.1 – Bestemming doorstuderende mbo groen gediplomeerden: naar opleidingsrichting

Opleidingsrichting mbo groen	Bestemming						overige	Totaal (N=100%)
	mbo groen	hbo groen	mbo niet-groen	hbo niet-groen	mbo onbekend	hbo onbekend		
Voedsel	-	-	20%	40%	20%	-	20%	5
Dier	27%	17%	15%	28%	3%	6%	4%	78
Plant	17%	28%	-	22%	22%	6%	6%	18
Groene ruimte en milieu	44%	12%	6%	13%	15%	4%	4%	52
Bloemen en groene detailhandel	44%	6%	25%	25%	-	-	-	16
Totaal	32%	15%	12%	23%	9%	5%	4%	169

6.2 De aansluiting met mbo groen

De aansluiting tussen de afgeronde mbo groen opleiding en de vervolgopleiding wordt door ruim eenderde (37%) als goed bestempeld, iets minder dan eenderde (31%) als redelijk en bijna eenderde (32%) als matig of slecht. In overzicht 6.2 is het oordeel over de aansluiting gegeven per type vervolgonderwijs.

Overzicht 6.2 – Aansluiting mbo groen opleiding en vervolgopleiding

Bestemming	Aansluiting			Totaal (n= 100%)
	Goed	Redelijk	Matig of slecht	
mbo groen	56%	24%	20%	54
hbo groen	27%	23%	50%	26
mbo niet-groen	32%	47%	21%	19
hbo niet-groen	15%	38%	46%	39
mbo onbekend	47%	33%	20%	15
hbo onbekend	38%	25%	38%	8
overige	50%	33%	17%	6
Totaal	37%	31%	32%	167

Twee conclusies uit overzicht 6.2 zijn logisch te noemen. Allereerst is de aansluiting groen → groen vaker goed dan groen → niet-groen. Dat vinden zowel de doorstudeerders op het mbo (56% vs. 32% noemt aansluiting goed) en het hbo (27% vs. 15% noemt aansluiting goed). Ten tweede is de aansluiting mbo → mbo beter dan mbo → hbo.

De aansluiting met de groene hbo opleidingen wordt door de helft van de doorstudeerders naar hbo groen ervaren als matig of slecht.

Voor welke afstudeerrichtingen is de aansluiting met vervolgopleidingen met name problematisch? Uit overzicht 6.3 wordt duidelijk dat vooral de aansluiting vanuit Dier en Plant het minst goed ervaren wordt, respectievelijk 40 en 33 procent noemt de aansluiting naar de vervolgopleiding matig of slecht.

Overzicht 6.3 – Matige of slechte aansluiting op vervolgopleiding

	Matige of slechte aansluiting vanuit opleidingsrichting					Gemiddeld
	Voedsel	Dier	Plant	Groene ruimte en milieu	Bloemen en groene detailhandel	
Bestemming						
mbo groen	-	29% (n=21)	33% (n=3)	13% (n=23)	14% (n=7)	20% (n=54)
hbo groen	-	62% (n=13)	40% (n=5)	29% (n=7)	100% (n=1)	50% (n=26)
mbo niet-groen	0% (n=1)	36% (n=11)	-	0% (n=3)	0% (n=4)	21% (n=19)
hbo niet-groen	50% (n=2)	50% (n=22)	0% (n=4)	57% (n=7)	50% (n=4)	46% (n=39)
mbo onbekend	0% (n=1)	0% (n=2)	50% (n=4)	13% (n=8)	-	20% (n=15)
hbo onbekend	-	20% (n=5)	100% (n=1)	50% (n=2)	-	38% (n=8)
overige	0% (n=1)	33% (n=3)	0% (n=1)	0% (n=1)	-	17% (n=6)
Gemiddeld	20% (n=5)	40% (n=77)	33% (n=18)	22% (n=51)	25% (n=16)	32% (n=167)

Als we de bestemming van het vervolgonderwijs in de analyse betrekken, vallen de volgende zaken op³²:

- Vanuit de opleidingsrichting Dier wordt de aansluiting met hbo groen het vaakst (62%) matig of slecht genoemd.
- Vanuit Groene ruimte en milieu noemen doorstudeerders de aansluiting met hbo niet-groen het vaakst (57%) matig of slecht.

32 Alleen die gevallen waarbij het aantal gediplomeerden 'N' groter is dan 5 worden in de analyse meegenomen.

7 Waardering van de mbo groen opleiding

Hoe wordt de mbo groen opleiding gewaardeerd door gediplomeerden anderhalf jaar na afronding van die opleiding? Deze vraag is de focus in dit hoofdstuk. We maken binnen de totale groep gediplomeerden in mbo groen (n = max. 477) onderscheid tussen de groep werkenden met een baan van minstens 12 uur per week (zie hoofdstuk 5, n = max. 274) en de groep doorstudeerders (zie hoofdstuk 6, n = max. 169).³³

Eerst wordt ingegaan op de vraag in hoeverre de genoten mbo groen opleiding, op de arbeidsmarkt dan wel in vervolgonderwijs in het algemeen een goede basis biedt voor het vervolgtraject dat betrokkenen zijn gaan volgen (paragraaf 7.1). Daarna wordt aandacht besteed aan concrete aspecten van de genoten mbo groen opleiding (paragraaf 7.2). Tenslotte wordt apart ingegaan op de beoordeling van de bpv-periode (paragraaf 7.3).

7.1 Mbo groen als basis voor vervolgtrajecten

De gediplomeerden zijn niet bijzonder positief over de basis die de voltooide mbo groen opleiding biedt om te starten op de arbeidsmarkt: nog geen 40 procent ziet de opleiding in tamelijk of sterke mate als goede basis. De doorstudeerders zijn iets positiever in hun oordeel dan de werkenden (43% vs. 39%).³⁴ Ongeveer de helft van de gediplomeerden vindt de opleiding een goede basis om de kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen. Van de doorstudeerders is 60 procent die mening toegedaan.³⁵

Overzicht 7.1 – Mbo groen opleiding biedt goede basis: percentage met oordeel in (tamelijk of zeer) sterke mate

	Totaal	Werkenden (≥ 12 uur per week)	Doorstudeerders
Mbo groen biedt goede basis:			
• Om te starten op arbeidsmarkt	38%	39%	43%
• Om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen	49%	47%	60%
Totaal (n max = 100%)	n = 436	n = 263	n = 155

Om een eerste beeld te verkrijgen waar het in de opleiding aan schort, is aan de gediplomeerden gevraagd een oordeel te geven over enkele dimensies van de opleiding. Zie overzicht 7.2 voor de resultaten.

³³ Let op: er zit overlap in de groepen werkenden en doorstudeerders, namelijk de groep die èn een opleiding volgt èn meer dan 12 uur per week werkt (onder meer BBL-ers).

³⁴ Circa 40% is neutraal in zijn of haar oordeel, ongeveer 20% vindt de opleiding geen goede basis om te starten op de arbeidsmarkt. Een vijfde van de werkenden heeft een functie in niet-groene domeinen en is negatiever: minder dan een kwart vindt de opleiding een goede basis en een derde een slechte basis om te starten op de arbeidsmarkt.

³⁵ Een substantiële groep is neutraal in zijn oordeel. Van alle gepresenteerde groepen mbo groen gediplomeerden is 12% tot 14% van mening dat de opleiding geen goede basis is om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen.

Overzicht 7.2 – Oordeel over opleidingsdimensies

		Totaal	Werkenden (≥ 12 uur per week)	Doorstudeerders
Oordeel over dimensies				
<i>Breedte</i>	Te smal	24%	23%	21%
	Te breed	30%	25%	40%
<i>Diepgang</i>	Te weinig diepgang	37%	31%	42%
	Te veel diepgang	20%	21%	19%
<i>Moeilijkheidsgraad</i>	Te laag	37%	35%	37%
	Te hoog	21%	21%	25%
<i>Verhouding theorie en praktijk</i>	Te theoretisch	26%	28%	22%
	Te praktijkgericht	20%	17%	27%
<i>Keuzemogelijkheden</i>	Te weinig	30%	27%	27%
	Te veel	22%	21%	30%
Totaal (n max = 100%)		n = 433	n = 262	n = 154

* Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Een eerste blik op de cijfers maakt duidelijk dat de genoten opleiding door een relevant deel van de betrokkenen (37%) beoordeeld wordt als te makkelijk met te weinig diepgang. Wat echter ook opvalt is de non-uniformiteit in de oordelen van gediplomeerden. Voor elke gediplomeerde die van mening is dat de opleiding te smal is, is ook weer een gediplomeerde te vinden die de opleiding te breed acht. Hetzelfde kan gezegd worden voor de overige – in overzicht 7.2 genoemde – dimensies.

We moeten dieper in de cijfers duiken om correcte uitspraken te kunnen doen. In de overzichten 7.3 tot en met 7.5 (bijlagen) zijn uitsplitsingen gemaakt naar het niveau van de gevolgde opleiding, in de overzichten 7.6 tot en met 7.8 (bijlagen) naar de gevolgde opleidingsrichting. Voor werkenden kan de intrefunctie een belangrijk referentiepunt zijn voor hun waardering van onderscheiden opleidingsdimensies. De overzichten 7.9 tot en met 7.11 (bijlagen) laten *alleen voor de werkenden* zien in hoeverre het beeld varieert al naar gelang de sector, het domein en de beroepsgroep waarin zij werkzaam zijn. Voor doorstudeerders kan hun vervolgopleiding een belangrijk referentiepunt zijn voor hun waardering van onderscheiden opleidingsdimensies. Overzicht 7.12 (bijlagen) laat het oordeel van *alleen doorstudeerders* zien over de opleidingsdimensies.

Breedte

Ongeveer 40 procent van de doorstudeerders vindt de voltooide mbo groen opleiding te breed. Dit speelt bij gediplomeerden op alle niveaus, maar het minst op niveau 1. Qua richting zijn de opleidingen binnen Voedsel, Plant en Bloemen en groene detailhandel te breed, aldus de doorstudeerders. Naar het onderwijstype waar de doorstudeerder zijn leerloopbaan vervolgt valt op dat doorstudeerders in mbo groen als niet-groen en hbo niet-groen de opleiding te breed vinden, maar doorstudeerders in het hbo groen vinden de voltooide mbo groen opleiding eerder te smal dan te breed.

Werkenden vinden veel minder vaak dan doorstudeerders dat de genoten opleiding te breed is (25% vs. 40%). Gediplomeerden werkzaam in de sector industrie (33%) en het domein Grond, infra en loonwerk zijn het vaakst van mening dat de opleiding te breed is, zij die werkzaam zijn

in de sector landbouw, bosbouw en visserij (39%) en het domein Dier (39%) noemen de opleiding het vaakst te smal. Werkenden in elementaire en lagere beroepen vinden de opleiding eerder te smal dan te breed, werkenden in middelbare en hogere beroepen eerder te breed.

Diepgang en moeilijkheidsgraad

Voorals de gediplomeerden op niveau 4 zijn van mening dat hun afgeronde opleiding te weinig diepgang heeft (43%) en te makkelijk is (50%). Uit alle opleidingsrichtingen vinden omvangrijke groepen gediplomeerden hun opleiding te weinig diepgang hebben en te makkelijk. De richting Bloemen en groene detailhandel komt er wat dat betreft het best van af: ruim een kwart heeft dit oordeel, gemiddeld is dit 37 procent.

Het zijn vooral de doorstudeerders van mbo-4 naar hbo die de genoten opleiding te makkelijk vinden met te weinig diepgang (resp. 67% en 54%). Doorstudeerders naar niet-groene mbo opleidingen vinden de genoten opleiding juist te moeilijk (44%), doorstudeerders naar groene mbo opleidingen zijn vooral neutraal (53%) in hun oordeel.

Van de werkenden vinden zij die werkzaam zijn in elementaire beroepen (56%) en het domein Voedsel (41%) dat de genoten opleiding te weinig diepgang heeft. De opleiding was te makkelijk is de mening van voornamelijk de werkenden in de sector Landbouw, bosbouw en visserij (45%) en in de domeinen Grond, infra en loonwerk (54%) en Plant (48%). Werkenden in de industrie vinden te opleiding juist weer te moeilijk (42%).

Verhouding theorie & praktijk en keuzemogelijkheden

Wat betreft de verhouding tussen theorie en praktijk en de keuzemogelijkheden zijn de meningen redelijk gelijk verdeeld over het oordeelspectrum. De uitsplitsingen naar opleidingsniveau en -richting geven daarin niet veel opheldering.

Bij de doorstudeerders in niet-groene mbo opleidingen vindt een belangrijk deel hun afgeronde mbo groen opleiding te praktijkgericht (44%) en met te veel keuzemogelijkheden (44%). De doorstudeerders naar hbo groen vinden juist dat de mbo groen opleiding te weinig keuzemogelijkheden biedt (46%).

Bij de groep werkenden vallen met name de werkenden in elementaire beroepen op met hun oordeel, zij vinden het vaakst dat de opleiding te theoretisch is (38%) en te weinig keuzemogelijkheden biedt (44%). Naar sector/domein bekeken noemen vooral de werkenden in de Groot-en detailhandel en domein Dier de genoten opleiding achteraf te theoretisch (beiden 37%).

Het voorgaande maakt duidelijk dat mbo groen gediplomeerden aardig wat mogelijkheden zien om de genoten opleidingen in het mbo groen te verbeteren. Voor de meeste deelnemers lijkt het hierbij vooral te gaan om het 'finetunen' van de opleiding. 70 procent van hen geeft namelijk aan dat ze – achteraf gezien – weer voor dezelfde opleiding zouden kiezen: 59 procent aan dezelfde AOC en 11 procent aan een andere AOC. Meer alarmerend is echter wel dat 30 procent van de gediplomeerden achteraf voor een andere opleiding zou kiezen (21%) of helemaal niet zou zijn gaan studeren (9%).

7.2 Concrete aspecten van de mbo groen opleiding

In deze paragraaf onderzoeken we het oordeel en tevredenheid van de gediplomeerden over de meer concrete aspecten van hun genoten opleiding. Overzicht 7.13 geeft de resultaten weer voor de totale groep en de deelgroepen werkenden en doorstudeerders. Overzichten 7.14 en 7.15 (bijlagen) geeft een uitsplitsing naar opleidingsniveau en -richting (totale responsgroep).

Overzicht 7.13 – Oordeel en tevredenheid over opleidingsaspecten¹

		Totaal	Werkenden (≥ 12 uur per week)	Doorstudeerders
Oordeel over:				
<i>De docenten waren streng in de beoordeling van cursisten</i>	Mee oneens	43%	43%	43%
	Mee eens	17%	17%	16%
<i>Het niveau van de leerstof was goed</i>	Mee oneens	24%	25%	26%
	Mee eens	43%	44%	41%
<i>De opleiding was uitdagend met betrekking tot het niveau</i>	Mee oneens	35%	32%	37%
	Mee eens	35%	37%	36%
<i>De examens/opdrachten waren over het algemeen zeer pittig</i>	Mee oneens	41%	39%	44%
	Mee eens	23%	27%	21%
<i>In de opleiding werd voldoende getoetst op inzicht</i>	Mee oneens	26%	25%	22%
	Mee eens	39%	42%	41%
<hr/>				
<i>Voorlichting studie- en beroepsmogelijkheden</i>	Ontevreden	26%	21%	25%
	Tevreden	35%	36%	32%
<i>Sfeer op school</i>	Ontevreden	9%	7%	8%
	Tevreden	67%	67%	70%
<i>Manier waarop leraren lesgeven</i>	Ontevreden	22%	22%	24%
	Tevreden	51%	50%	50%
<i>De kwaliteit van docenten</i>	Ontevreden	21%	18%	23%
	Tevreden	46%	47%	40%
<i>Hoeveelheid praktijk</i>	Ontevreden	18%	18%	16%
	Tevreden	52%	48%	57%
<i>Inhoud van de vakken</i>	Ontevreden	18%	18%	17%
	Tevreden	47%	49%	47%
<i>(Studie)begeleiding</i>	Ontevreden	28%	25%	26%
	Tevreden	39%	42%	37%
<i>Manier van examineren</i>	Ontevreden	17%	16%	16%
	Tevreden	46%	48%	51%
<i>Kwaliteit van examens</i>	Ontevreden	16%	17%	15%
	Tevreden	46%	49%	46%
<i>Huisvesting</i>	Ontevreden	8%	5%	7%
	Tevreden	55%	56%	55%
<i>Voorzieningen als bibliotheek, Mediatheek, werkplaatsen, ict</i>	Ontevreden	20%	16%	22%
	Tevreden	48%	48%	53%
Totaal (n max = 100%)		n = 434	n = 263	n = 153

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 5: 1 + 2 = mee oneens, 4 + 5 = mee eens.
Schaal met antwoordcategorieën 1 – 5: 1 + 2 = ontevreden, 4 + 5 = tevreden.

Opvallend is het relatief kleine verschil in het oordeel en de tevredenheid tussen werkenden en doorstudeerders. Aangezien zij niet heel veel van mening verschillen, is onderstaande analyse over de opleidingsaspecten voor de gehele groep gediplomeerden gedaan en wordt geen onderscheid gemaakt tussen werkenden en doorstudeerders.

Mbo groen gediplomeerden vinden merendeels dat de docenten niet streng in de beoordeling van cursisten zijn, dat het niveau van de leerstof goed is, de examens en opdrachten over het algemeen niet heel pittig zijn en er in de opleiding voldoende getoetst wordt op inzicht. De mbo groen gediplomeerden zijn verdeeld in hun oordeel als het de uitdagendheid van de opleiding betreft met betrekking tot het niveau: 35 procent vindt de opleiding uitdagend, 35 procent is het daar mee oneens.

Naar opleidingsrichting bekeken valt met name het oordeel van gediplomeerden uit Bloemen en groene detailhandel op: zij zijn het minst tevreden over het niveau van de leerstof en de uitdagendheid van de opleiding qua niveau. De gediplomeerden van de hogere opleidingsniveaus zijn negatiever in hun oordeel over de diverse opleidingsaspecten. Hoe hoger het opleidingsniveau, hoe vaker men vindt dat het niveau van de leerstof niet goed is, de opleiding niet uitdagend genoeg is qua niveau en de opdrachten en examens niet pittig genoeg.

In de vorige paragraaf is reeds geconcludeerd dat de opleidingen in het mbo groen pittiger en uitdagender kunnen. De gegevens uit deze paragraaf sluiten daarbij aan en wijzen daarbij aan dat dit vooral geldt voor de niveaus 2 tot en met 4, zeker op niveau 4 en in de richting Bloemen en groene detailhandel.

De gediplomeerden zijn het meest te spreken over de sfeer op school. Tweederde is daar tevreden over. Ongeveer de helft van de mbo groen gediplomeerden is tevreden over de huisvesting (55%), de hoeveelheid praktijk in de opleiding (52%), de manier waarop leraren lesgeven (51%), voorzieningen als bibliotheek, mediatheek, werkplaatsen en ict (48%), de inhoud van de vakken (47%), de kwaliteit van docenten (46%), manier van examineren (46%) en de kwaliteit van de examens (46%). In de genoemde opleidingsaspecten is maximaal 22 procent van de gediplomeerden daar niet tevreden over. Met betrekking tot deze opleidingsaspecten gaat het dus gemiddeld genomen redelijk goed op de AOC's.

Met betrekking tot de voorlichting over studie- en beroepsmogelijkheden en de (studie)begeleiding van de deelnemers zijn de gediplomeerden gematigder in hun oordeel: minder dan 40 procent is daar tevreden over, terwijl ruim een kwart daar ontevreden over is. Weliswaar zijn meer gediplomeerden tevreden dan ontevreden, maar de andere opleidingsaspecten scoren toch beter of ruim beter.

Er is niet heel duidelijk waarneembaar dat één van de opleidingsrichtingen afwijkt van de gemiddelde tevredenheid over voornoemde opleidingsaspecten. Gediplomeerden in Bloemen en groene detailhandel zijn op de meer opleidingsinhoudelijke aspecten (manier waarop leraren lesgeven, kwaliteit van docenten, inhoud van de vakken, manier van examineren, kwaliteit van examens) gemiddeld genomen iets kritischer dan gediplomeerden uit andere opleidingsrichtingen. Niveau 1 gediplomeerden zijn duidelijk het meest tevreden over hun genoten opleiding, zij zijn nergens echt ontevreden over. Opvallend is de mening van gediplomeerden op niveau 3: over de manier waarop leraren lesgeven, de kwaliteit van docenten, manier van examineren en de kwaliteit van examens zijn zij beduidend minder positief dan de gediplomeerden van overige opleidingsniveaus.

Verbetering zal vooral gezocht moeten worden in de voorlichting over studie- en beroepsmogelijkheden en de (studie)begeleiding van de deelnemers. Daarbij liggen er op het terrein van (de

manier en kwaliteit van) lesgeven en examineren voor opleidingen op niveau 3 verbetermogelijkheden.

7.3 De bpv-periode in de mbo groen opleiding

Voor het gros van de gediplomeerden (86%) is het niet al te moeilijk geweest om een bpv-plaats te vinden. Ook het overgrote merendeel (82%) is van mening dat de verschillende aspecten van het beroep voldoende aan bod zijn gekomen tijdens de beroepspraktijkvorming.

De gediplomeerden oordelen veel negatiever over de begeleiding tijdens de bpv. Overzicht 7.16 toont aan dat slechts 31 procent tevreden is over de bpv-begeleiding vanuit school, de werkenden zijn iets vaker tevreden dan de doorstudeerders (37% vs. 28%). Uit de opleidingsrichting Dier zijn de gediplomeerden het minst vaak tevreden (20%, zie overzicht 7.17 in bijlagen), net als gediplomeerden uit de BOL (23%, zie overzicht 7.18 in bijlagen).

Over de begeleiding vanuit het bedrijf is de meerderheid (66%) wel tevreden, zeker de doorstudeerders (73%). Gediplomeerden in Plant zijn veruit het vaakst tevreden (83%, zie overzicht 7.17 in bijlagen).

Overzicht 7.16 – Tevredenheid over de bpv-begeleiding¹

	Totaal	Werkenden (≥ 12 uur per week)	Doorstudeerders
Tevreden over bpv-begeleiding			
Vanuit school	31%	37%	28%
Vanuit bedrijf	66%	67%	73%
Totaal (n max = 100%)	n = 426	n = 256	n = 151

1. Percentage van de respondenten dat tevreden of zeer tevreden is.

8 Mbo groen vergeleken met het gehele mbo

De door ROA verzamelde gegevens in de Bve-monitor vormen de grondslag voor de analyses over de intredeposities van mbo groen gediplomeerden. In de Bve-monitor worden ook gegevens verzameld van gediplomeerden uit de overige mbo sectoren. In dit hoofdstuk vindt een vergelijking plaats tussen de intredeposities van gediplomeerden mbo groen en het totale mbo³⁶.

De vergelijking tussen mbo groen en het totale mbo wordt gemaakt op kernpunten en legt geen dwarsverbanden tussen variabelen. Om de informatie behapbaar te houden wordt niet gedifferentieerd naar niveau en leerweg en worden de sectoren in het mbo (techniek, economie, zorg & welzijn) niet afzonderlijk vergeleken.

Paragraaf 8.1 gaat in op de arbeidsmarktdiscrepanties van gediplomeerden die de wereld van arbeid betreden, paragraaf 8.2 op de inhoudelijke aansluiting tussen mbo opleiding en intredefuncties. De doorstudeerders komen in paragraaf 8.3 aan bod als het gaat over de aansluiting tussen mbo opleiding en vervolgopleiding. Het hoofdstuk besluit met de waardering van de gediplomeerden voor de kwaliteit van de mbo opleiding in paragraaf 8.4.

8.1 Arbeidsmarktdiscrepanties: doelmatigheid

De doelmatigheid van opleidingen kan op diverse manieren worden gedefinieerd. Hier wordt het opgevat vanuit het arbeidsmarktperspectief van mbo gediplomeerden wanneer zij de arbeidsmarkt betreden. Vinden zij een baan of niet? En als ze een baan vinden, past deze bij de gevolgde opleiding qua richting en niveau? Kortom, we kijken naar de indicatoren werkloosheid en arbeidsmarktdiscrepanties, zie overzicht 8.1.

Overzicht 8.1 – Vergelijking mbo groen en gehele mbo: doelmatigheid

	mbo groen	gehele mbo
• <i>Werkloosheid eind 2011 (1,5 jaar na afstuderen)</i>	7,1%	7,4%
• <i>Functie in eigen of verwante opleidingsrichting</i>	74%	77%
• <i>Functie op minimaal eigen opleidingsniveau</i>	64%	72%

Zo'n anderhalf jaar na diplomering is 7,1 procent van de mbo groen gediplomeerden eind 2011 werkloos. Dit is iets minder dan de werkloosheid onder alle mbo gediplomeerden, deze bedraagt 7,4 procent. Onder het vorige afstudeercohort bedroeg de werkloosheid anderhalf jaar

³⁶ Door ROA zijn op verzoek cijfers uit het databestand van de Bve-monitor aangeleverd. Daarnaast is gebruik gemaakt van het ROA-rapport (2012) "Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2011", ROA-R-2012/2.

na diplomering (eind 2010) 3,9 procent voor mbo groen en 5,6 procent voor het gehele mbo³⁷. De werkloosheid is dus flink opgelopen voor alle mbo gediplomeerden, relatief het meest voor de mbo groen gediplomeerden.

Mbo groen gediplomeerden komen minder vaak terecht in een functie op het eigen opleidingsniveau dan de gediplomeerden uit overige opleidingssectoren. Ze belanden ongeveer even vaak in een functie gericht op de eigen of verwante opleidingsrichting.

Voor de gediplomeerden die een betaalde baan van minstens 12 uur in de week hebben bemachtigd, zijn in overzicht 8.2 de kenmerken van hun intredefuncties geplaatst. Het gemiddelde bruto-uurloon ligt voor groen gediplomeerden met € 9,24 beduidend lager dan het gemiddelde voor alle mbo gediplomeerden (€ 10,79).

Verder valt op dat mbo groen gediplomeerden wat vaker als zelfstandige/freelancer actief zijn (4% vs. 1%) en veel vaker werkzaam zijn in kleine bedrijven met minder dan 10 personen (33% vs. 16%).

De verschillen in kenmerken in intredefuncties lijken van weinig invloed op het oordeel over de functie: 66 procent van de gediplomeerden van zowel mbo groen als het totale mbo is tevreden over de huidige functie.

Overzicht 8.2 – Vergelijking mbo groen en gehele mbo: kenmerken van intredefuncties

	mbo groen	gehele mbo
• <i>Bruto-uurloon (gemiddeld)</i>	€ 9,24	€ 10,79
• <i>In loondienst</i>	79%	75%
• <i>Zelfstandige/freelancer</i>	4%	1%
• <i>In bedrijf met minder dan 10 personen</i>	33%	16%
• <i>In bedrijf van 10 tot 100 personen</i>	29%	29%
• <i>In bedrijf met meer dan 100 personen</i>	38%	56%
• <i>Tevreden met huidige functie</i>	66%	66%

8.2 De aansluiting tussen opleiding en intredefunctie

Mbo gediplomeerden ervaren de aansluiting tussen opleiding en intredefunctie behoorlijk positief. Driekwart noemt dit voldoende of goed, gediplomeerden van mbo groen iets minder vaak dan van het totale mbo (72% vs. 78%), zie overzicht 8.3.

³⁷ In de rapportage over de Intredeposities van mbo'ers groen in 2010 (Keppels e.a., 2012) is op pag. 44 een verkeerd werkloosheidspercentage van 6% gerapporteerd voor mbo-groen, dit is in werkelijkheid 3,9%. Onafgerond bedroeg de werkloosheid 5,6% voor het gehele mbo.

Overzicht 8.3 – Vergelijking mbo groen en gehele mbo: aansluiting opleiding met intredefunctie

	mbo groen	gehele mbo
• Aansluiting opleiding – huidige functie voldoende of goed	72%	78%
• Opleiding goede basis om te starten op de arbeidsmarkt	38%	46%
• Opleiding goede basis om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen	49%	56%
• Functie met (veel) goede carrièremogelijkheden	40%	47%
• Kennis en vaardigheden worden benut in functie	58%	63%

Het overzicht laat echter ook zien dat deze positieve conclusie genuanceerd dient te worden. Zo is minder dan de helft van alle mbo gediplomeerden (en dus ook van mbo groen) van mening dat de opleiding een goede basis is om te starten op de arbeidsmarkt en ongeveer de helft dat de opleiding een goede basis vormt om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen. Minder dan de helft van de gediplomeerden ziet goede carrièremogelijkheden in hun huidige functie en circa 60 procent ervaart dat hun aanwezige kennis en vaardigheden volledig benut worden. Mbo groen gediplomeerden zijn over de hele linie negatiever dan de overige mbo gediplomeerden over de aansluiting tussen de gevolgde mbo opleiding en de intredefunctie.

8.3 Doorstroom naar vervolgopleidingen

Overzicht 8.4 laat zien dat mbo groen gediplomeerden direct na afronding van de opleiding iets minder vaak kiezen voor een vervolgopleiding dan overige mbo gediplomeerden (37% vs. 44%).

Overzicht 8.4 – Vergelijking mbo groen en gehele mbo: doorstroom

	mbo groen	gehele mbo
• Doorstroom naar vervolgonderwijs	37%	44%
• Aandeel doorstudeerders naar (andere) mbo opleiding	54%	54%
• Aandeel doorstudeerders naar hbo	43%	46%
• Aansluiting opleiding vervolgopleiding redelijk of goed	68%	69%

Van de doorstudeerders van zowel mbo groen als mbo totaal kiest ruim de helft voor een andere mbo opleiding (vnl. opstroom naar hoger niveau) en iets minder dan de helft voor het hbo. Ook over de aansluiting tussen de afgeronde mbo opleiding en de vervolgopleiding zijn de mbo groen gediplomeerden dezelfde mening toegedaan als het totaal van mbo gediplomeerden: bijna 70 procent vindt de aansluiting redelijk of goed.

8.4 De kwaliteit van de mbo opleiding

Zo'n vier op de vijf mbo gediplomeerden zou achteraf voor dezelfde opleiding kiezen. De gediplomeerden uit het groene mbo zouden achteraf minder vaak (70%) voor dezelfde opleiding kiezen. Over het algemeen zijn mbo gediplomeerden (en ook die van mbo groen) dus positief over de afgeronde opleiding. Twee op de drie is tevreden over de sfeer op school. Dat wil niet zeggen dat alle kwaliteitsaspecten van de opleiding positief scoren, zoals blijkt uit overzicht 8.5.

Overzicht 8.5 – Vergelijking mbo groen en gehele mbo: kwaliteitsaspecten opleiding

	mbo groen	gehele mbo
<i>Moeilijkheidsgraad</i>		
• Opleiding is uitdagend qua niveau	35%	32%
• Opleiding is te makkelijk	37%	40%
• Opleiding heeft te weinig diepgang	37%	39%
• Docenten zijn streng in de beoordeling	17%	18%
• Examens zijn in het algemeen zeer pittig	23%	26%
<i>Lesgeven en begeleiding op school</i>		
• Tevreden over manier waarop leraren les geven	51%	46%
• Tevreden over manier van examineren	46%	47%
• Tevreden over voorlichting over studie- en beroepsmogelijkheden	35%	34%
• Tevreden over (studie)begeleiding	39%	41%
<i>Begeleiding in bpv</i>		
• Tevreden begeleiding vanuit school tijdens stage/beroepspraktijkvorming	31%	41%
• Tevreden begeleiding vanuit stageplaats/bpv-plaats	66%	63%
<i>Algemeen</i>		
• Tevreden over de sfeer op school	67%	61%
• Achteraf opnieuw kiezen voor dezelfde opleiding	70%	80%

Volgens de gediplomeerden zelf kunnen de opleidingen in het mbo best wat pittiger, zowel in het groen als in de overige sectoren³⁸. Slechts één op de drie vindt de opleiding uitdagend qua niveau, iets meer gediplomeerden mist diepgang en vindt de opleiding te makkelijk. Andere indicatoren wijzen in dezelfde richting: minder dan 20 procent vindt de docenten streng in de beoordeling en niet meer dan een kwart kwalificeert de examens in het algemeen als zeer pittig.

Mbo groen gediplomeerden hebben ten opzichte van alle mbo gediplomeerden een min of meer gelijk oordeel over de lessen en begeleiding op school. Grofweg de helft is tevreden over de manier waarop leraren les geven en over de manier van examineren. Men is minder positief met betrekking tot de voorlichting over studie- en beroepsmogelijkheden en over de (studie)begeleiding in het algemeen, zo'n 35 tot 40 procent is hier tevreden over.

Verschil zien we vooral in het oordeel over de begeleiding *vanuit school* tijdens de stage / beroepspraktijkvorming. Mbo groen gediplomeerden zijn hier nog negatiever over dan de overige mbo gediplomeerden, respectievelijk 31 en 41 procent is hier tevreden over. De begeleiding *vanuit het bedrijf* tijdens de stage / bpv wordt door mbo groen gediplomeerden even positief ervaren als de rest, twee op de drie is hier tevreden over.

³⁸ Nadere analyses in paragraaf 7.1 hebben reeds aangetoond dat vooral mbo groen gediplomeerden van niveau 4 vinden dat de opleidingen te makkelijk zijn en te weinig diepgang hebben. Voor het gehele mbo blijkt dit ook het geval te zijn, blijkt uit opgevraagde cijfers van het ROA (niet gepresenteerd).

Bijlagen

Overzicht 2.1 – Samenstelling onderzoekspopulaties 2010 en 2011

	2010	2011
<i>Opleidingsrichting</i>		
• Voedsel	2%	5%
• Dier	35%	38%
• Plant	17%	15%
• Groene ruimte en milieu	35%	33%
• Bloemen en groene detailhandel	11%	9%
<i>Opleidingsniveau en -leerweg</i>		
• BOL-1	1%	2%
• BOL-2	11%	11%
• BOL-3	16%	14%
• BOL-4	32%	34%
• BBL-1	10%	12%
• BBL-2	15%	14%
• BBL-3	9%	9%
• BBL-4	4%	3%
<i>Persoonskenmerken</i>		
• Man	54%	51%
• Vrouw	46%	49%
• t/m 21 jr.	50%	51%
• 22-23 jr.	23%	21%
• 24-29 jr.	9%	10%
• 30-39 jr.	7%	4%
• 40-64 jr.	11%	14%
• Westers allochtoon	4%	4%
• Niet-westers allochtoon	4%	3%
• Autochtoon	92%	93%
<i>Situatie 1,5 jaar na diplomering</i>		
• Betaalde baan	54%	55%
• Studerend (voltijds of deeltijds/duaal)	41%	37%
• Werkloosheid ³⁹	3,9%	7,1%
Totaal onderzoekspopulatie	n = 646	n = 477

³⁹ Definitie werkloosheid: het deel van de beroepsbevolking dat geen werk heeft of werk van minder dan 12 uur per week én actief op zoek is naar werk. Gediplomeerden die anderhalf jaar na diplomering studeren, worden niet meegerekend tot de beroepsbevolking. Het werkloosheidspercentage is dus niet gebaseerd op de gehele onderzoekspopulatie, maar op het deel van de onderzoekspopulatie dat tot de beroepsbevolking behoort.

Overzicht 2.2a – Intredefuncties werkenden in 2010 en 2011: intredesegmenten

	2010	2011
<i>Sector van bestemming</i>		
• Landbouw, bosbouw en visserij	17%	16%
• Industrie	10%	14%
• Groot- en detailhandel, reparatie van auto's	20%	18%
• Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening	8%	11%
• Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	20%	19%
• Overig	25%	22%
<i>Domein van bestemming</i>		
• Voedsel	n.b.	11%
• Dier	n.b.	20%
• Plant	n.b.	9%
• Grond, infra en loonwerk	n.b.	5%
• Bloemen en groene detailhandel	n.b.	8%
• Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie	n.b.	27%
• Overige groene domeinen	n.b.	3%
• Totaal werkzaam in groene domeinen	n.b.	81%
• Totaal werkzaam in niet-groene domeinen	n.b.	19%
<i>Beroepsgroep van bestemming</i>		
• Elementaire beroepen	7%	12%
• Lagere beroepen	54%	38%
• Middelbare beroepen	38%	49%
• Hogere beroepen	1%	1%
<i>Kenmerken intredefunctie</i>		
• Vaste aanstelling	64%	64%
• Tijdelijke aanstelling met uitzicht op vaste baan	26%	24%
• Tijdelijke aanstelling zonder uitzicht op vaste baan	5%	6%
• N.v.t.	5%	6%
• Loondienst	77%	79%
• Uitzendkracht / oproepkracht	3%	3%
• Meewerkend gezinslid	2%	2%
• Zelfstandige / freelancer	3%	4%
• Ander dienstverband	15%	12%
• Bruto-uurloon (gemiddeld)	€ 9,24	€ 9,24
Totaal werkenden	n = 369	n = 274

Overzicht 2.2b – Intredefuncties werkenden in 2010 en 2011: aansluiting met opleiding

	2010	2011
<i>Oordeel over aansluiting in het algemeen</i>		
• Goed	28%	28%
• Redelijk	50%	44%
• Matig	15%	15%
• Slecht	7%	12%
<i>Match qua richting en niveau⁴⁰</i>		
• Passende match (zelfde richting, min. zelfde niveau)	49%	56%
• Richtingsdiscrepantie (andere richting, min. zelfde niveau)	17%	8%
• Niveaudiscrepantie (zelfde richting, lager niveau)	13%	18%
• Geen match (andere richting, lager niveau)	21%	18%
<i>Benutting van kennis en vaardigheden in intredefunctie</i>		
• Sprake van onderbenutting	n.b.	15%
• Sprake van tekortkoming	n.b.	11%
Totaal werkenden	n = 369	n = 274

Overzicht 2.2c – Intredefuncties werkenden in 2010 en 2011: perspectief op loopbaan- en competentieontwikkeling

	2010	2011
<i>Werkzaam willen zijn of blijven in groene sector?</i>		
• Ja	n.b.	63%
• Misschien	n.b.	25%
• Nee	n.b.	11%
<i>Zien van carrièremogelijkheden in intredefunctie</i>		
• Heel veel	12%	11%
• Veel	27%	29%
• Redelijk	36%	37%
• Beperkt	13%	13%
• Nauwelijks	12%	10%
<i>Deelname aan cursussen / bedrijfsopleidingen in 1,5 jr. na diplomering</i>		
• Ja	43%	54%
• Betaald door werkgever	65%	69%
• Betaald door werkende zelf of ouders	28%	25%
• Overig	7%	6%
Totaal werkenden	n = 369	n = 274

40 Passende aansluiting: richting en niveau van intredefunctie sluiten aan op de opleiding.
 Niveaudiscrepantie: niveau van intredefunctie sluit niet aan op opleiding, richting wel.
 Richtingsdiscrepantie: richting van intredefunctie sluit niet aan op opleiding, niveau wel.
 Geen aansluiting: zowel richting als niveau van intredefunctie sluiten niet aan op de opleiding.

Overzicht 2.3 – Vervolgopleidingen doorstudeerders in 2010 en 2011

	2010	2011
<i>Vervolgopleiding</i>		
• Mbo groen	35%	32%
• Hbo groen	21%	15%
• Mbo niet-groen	13%	12%
• Hbo niet-groen	13%	23%
• Mbo onbekend	10%	9%
• Hbo onbekend	4%	5%
• Overig	4%	4%
<i>Oordeel over aansluiting in het algemeen</i>		
• Goed	33%	37%
• Redelijk	37%	31%
• Matig of slecht	30%	32%
<i>Oordeel over aansluiting in het algemeen: goed</i>		
• Mbo groen	53%	56%
• Hbo groen	14%	27%
• Mbo niet-groen	23%	32%
• Hbo niet-groen	11%	15%
• Mbo onbekend	52%	47%
• Hbo onbekend	20%	38%
• Overig	-	50%
<i>Oordeel over aansluiting in het algemeen: matig of slecht</i>		
• Mbo groen	14%	20%
• Hbo groen	37%	50%
• Mbo niet-groen	39%	21%
• Hbo niet-groen	48%	46%
• Mbo onbekend	24%	20%
• Hbo onbekend	40%	38%
• Overig	80%	17%
Totaal doorstudeerders	n = 253	n = 169

Overzicht 2.4a – Waardering mbo groen opleiding anno 2010 en 2011: mbo groen als basis voor vervolgtrajecten

		2010	2011
<i>Mbo groen biedt goede basis om te starten op de arbeidsmarkt</i>		37%	38%
<i>Mbo groen biedt goede basis om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen</i>		51%	49%
<i>Breedte</i>	Te smal	25%	24%
	Te breed	30%	30%
<i>Diepgang</i>	Te weinig diepgang	39%	37%
	Te veel diepgang	20%	20%
<i>Moeilijkheidsgraad</i>	Te laag	44%	37%
	Te hoog	17%	21%
<i>Verhouding theorie en praktijk</i>	Te theoretisch	34%	26%
	Te praktijkgericht	17%	20%
<i>Keuzemogelijkheden</i>	Te weinig	32%	30%
	Te veel	19%	22%
Totaal onderzoekspopulatie		n = 646	n = 477

Overzicht 2.4b – Waardering mbo groen opleiding anno 2010 en 2011: opleidingsaspecten

		2010	2011
<i>De docenten waren streng in de beoordeling Van cursisten</i>	Mee oneens	48%	43%
	Mee eens	12%	17%
<i>Het niveau van de leerstof was goed</i>	Mee oneens	n.b.	24%
	Mee eens	n.b.	43%
<i>De opleiding was uitdagend met betrekking Tot het niveau</i>	Mee oneens	40%	35%
	Mee eens	27%	35%
<i>De examens/opdrachten waren over het algemeen zeer pittig</i>	Mee oneens	41%	41%
	Mee eens	20%	23%
<i>In de opleiding werd voldoende getoetst op inzicht</i>	Mee oneens	30%	26%
	Mee eens	35%	39%

<i>Voorlichting studie- en beroeps- mogelijkheden</i>	Ontevreden	29%	26%
	Tevreden	28%	35%
<i>Sfeer op school</i>	Ontevreden	13%	9%
	Tevreden	60%	67%
<i>Manier waarop leraren lesgeven</i>	Ontevreden	30%	22%
	Tevreden	39%	51%
<i>De kwaliteit van docenten</i>	Ontevreden	27%	21%
	Tevreden	42%	46%
<i>Hoeveelheid praktijk</i>	Ontevreden	23%	18%
	Tevreden	42%	52%
<i>Inhoud van de vakken</i>	Ontevreden	24%	18%
	Tevreden	36%	47%
<i>(Studie)begeleiding</i>	Ontevreden	31%	28%
	Tevreden	32%	39%
<i>Manier van examineren</i>	Ontevreden	21%	17%
	Tevreden	41%	46%
<i>Kwaliteit van examens</i>	Ontevreden	18%	16%
	Tevreden	41%	46%
<i>Huisvesting</i>	Ontevreden	12%	8%
	Tevreden	50%	55%
<i>Voorzieningen als bibliotheek, mediatheek, werkplaatsen, ict</i>	Ontevreden	21%	20%
	Tevreden	46%	48%
Totaal onderzoekspopulatie		n = 646	n = 477

Overzicht 2.4c – Waardering mbo groen opleiding anno 2010 en 2011: bpv-periode

	2010	2011
<i>Problemen bij vinden van bpv- of stageplaats?</i>		
• Ja	13%	14%
• Nee	87%	86%
<i>Verskillende aspecten van beroep voldoende aan bod gekomen tijdens de bpv-periode?</i>		
• Ja	20%	18%
• Nee	80%	82%
<i>Oordeel over kwaliteit bpv-begeleiding: tevreden of zeer tevreden</i>		
• Vanuit school	29%	31%
• Vanuit bedrijf	65%	66%
Totaal onderzoekspopulatie	n = 646	n = 477

Overzicht 4.6 – Onderzoekspopulatie naar persoonskenmerken per opleidingsrichting

		Opleidingsrichting					Totaal
		Voedsel	Dier	Plant	Groene ruimte en milieu	Bloemen en groene detailhandel	
Persoonskenmerken							
<i>Geslacht</i>	Man	73%	25%	66%	82%	9%	51%
	Vrouw	27%	75%	34%	18%	91%	49%
<i>Leeftijd</i>	t/m 21 jaar	18%	64%	44%	35%	80%	51%
	22-23 jaar	9%	27%	23%	18%	7%	21%
	24-29 jaar	14%	7%	8%	13%	14%	10%
	30-39 jaar	14%	1%	4%	8%	-	4%
	40-64 jaar	45%	-	21%	26%	-	14%
<i>Etniciteit</i>	Westerse allochtoon	5%	2%	3%	4%	14%	4%
	Niet-westerse allochtoon	14%	2%	4%	3%	2%	3%
	Autochtoon	82%	96%	93%	93%	84%	93%
Totaal (n=100%)		n = 22	n = 179	n = 73	n = 159	n = 44	n = 477

Overzicht 4.7 – Onderzoekspopulatie naar leeftijd per leerweg

	Leerweg		Totaal
	BOL	BBL	
<i>Leeftijd</i>			
t/m 21 jaar	63%	31%	51%
22-23 jaar	28%	10%	21%
24-29 jaar	7%	15%	10%
30-39 jaar	1%	10%	4%
40-64 jaar	1%	34%	14%
Totaal (n = 100%)	n = 294	n = 183	n = 477

Overzicht 4.8 – Situatie van onderzoekspopulatie anderhalf jaar na diplomering, beschreven naar opleidings- en persoonskenmerken

		Situatie anderhalf jaar na diplomering				Totaal (n = 100%)
		Volgt een andere (volletijds-) opleiding	Volgt een andere (duale) opleiding die bestaat uit werken en leren op school	Werkt	Anders	
Opleidingskenmerken						
<i>Opleidingsrichting</i>	Voedsel	5%	14%	77%	5%	n = 22
	Dier	30%	13%	46%	11%	n = 176
	Plant	12%	15%	67%	5%	n = 73
	Groene ruimte en milieu	13%	25%	54%	8%	n = 153
	Bloemen en groene detailhandel	24%	12%	60%	5%	n = 42
<i>Leerweg</i>	BOL	30%	13%	47%	10%	n = 290
	BBL	2%	24%	68%	6%	n = 176
<i>Opleidingsniveau</i>	Niveau 1	2%	28%	60%	11%	n = 65
	Niveau 2	15%	26%	50%	9%	n = 117
	Niveau 3	13%	12%	68%	7%	n = 109
	Niveau 4	34%	11%	48%	7%	n = 175
Persoonskenmerken						
<i>Geslacht</i>	Man	13%	21%	59%	7%	n = 236
	Vrouw	27%	13%	50%	10%	n = 230
<i>Leeftijd</i>	t/m 21 jaar	26%	21%	46%	8%	n = 237
	22-23 jaar	28%	15%	49%	8%	n = 98
	24 jaar	21%	-	64%	14%	n = 14
	25-29 jaar	-	24%	65%	12%	n = 34
	30-39 jaar	-	5%	80%	15%	n = 20
	40-64 jaar	2%	11%	81%	6%	n = 63
<i>Etniciteit</i>	Westerse allochtoon	19%	19%	44%	19%	n = 16
	Niet-westerse allochtoon	14%	29%	50%	7%	n = 14
	Autochtoon	20%	17%	55%	8%	n = 436
Totaal		20%	17%	55%	8%	n = 466

Overzicht 5.1 – Verdeling van werkenden over sectoren en branches (SBI-2008)

	abs.	%
A. Landbouw, bosbouw en visserij (code 01 t/m 03)	44	16%
• teelt van eenjarige / meerjarige gewassen en sierplanten	16	6%
• fokken en houden van dieren	13	5%
• dienstverlening voor de landbouw; behandeling van gewassen en zaden na de oogst	13	5%
B. Winning van delfstoffen (code 06 t/m 09)	-	-
C. Industrie (code 10 t/m 33)	38	14%
• vervaardigen van overige goederen = sociale werkvoorziening	20	7%
D. Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht (code 35)	-	-
E. Winning en distributie van water; afval en afvalbeheer en sanering (code 36 t/m 39)	3	1%
F. Bouwnijverheid (code 41 t/m 43)	8	3%
G. Groot- en detailhandel, reparatie van auto's (code 45 t/m 47)	48	18%
• winkels in 'overige artikelen'	30	11%
H. Vervoer en opslag (code 49 t/m 53)	4	1%
I. Logies-, maaltijd- en drankvoorziening (code 55 t/m 56)	5	2%
J. Informatie en communicatie (code 58 t/m 63)	-	-
K. Financiële instellingen (code 64 t/m 66)	1	0%
L. Verhuur van en handel in onroerend goed (code 68)	1	0%
M. Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening (code 69 t/m 75)	30	11%
• veterinaire dienstverlening	25	9%
N. Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening (code 77 t/m 82)	52	19%
• landschapsverzorging	45	17%
O. Openbaar bestuur overheidsdiensten en verplichte verzekeringen (code 84)	17	6%
• openbaar bestuur	15	6%
P. Onderwijs (code 85)	2	1%
Q. Gezondheid- en welzijnszorg (code 86 t/m 88)	10	4%
R. Cultuur, sport en recreatie (code 90 t/m 93)	9	3%
S. Overige dienstverlening (code 94 t/m 95)	-	-
Totaal	272	100%

Overzicht 5.4 – Verdeling van werkenden over beroepsgroepen (SBC 92)

	abs.	%
A. Elementaire beroepen (ongeschoold werk) (code 11)	33	12%
B. Lagere beroepen (code 21 t/m 37) waarvan:	101	38%
• agrarische arbeiders	57	21%
• bouwvakkers	2	1%
• verkopers	19	7%
C. Middelbare beroepen (code 42 t/m 57) waarvan:	131	49%
• agrarische vakkrachten	25	9%
• agrarische vakhoofden	42	16%
• verplegenden en doktersassistenten	22	8%
D. Hogere beroepen (code 62 t/m 78)	4	1%
Totaal	269	100%

Overzicht 5.5a – Werkenden naar sector en beroepsgroep

Sector	Beroepsgroep				Totaal (n = 100%)
	Elementaire beroepen	Lagere beroepen	Middelbare beroepen	Hogere beroepen	
Landbouw, bosbouw en visserij	9%	52%	39%	-	n = 44
Industrie	31%	19%	50%	-	n = 36
Groot- en detailhandel	15%	49%	36%	-	n = 47
Advisering, onderzoek en overige specialis- tische zakelijke dienstverlening	-	10%	87%	3%	n = 30
Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	10%	42%	46%	2%	n = 52
Overig	10%	39%	47%	3%	n = 59
Totaal	12%	38%	49%	1%	n = 268

Overzicht 5.5b – Werkenden naar (groene en niet-groene) domeinen en beroepsgroep

Domein	Beroepsgroep				Totaal (n = 100%)
	Elementaire beroepen	Lagere beroepen	Middelbare beroepen	Hogere beroepen	
Voedsel	24%	28%	48%	-	n = 29
Dier	2%	26%	72%	-	n = 54
Plant	9%	61%	30%	-	n = 23
Grond, infra en loonwerk	8%	62%	31%	-	n = 13
Bloemen en groene detailhandel	-	40%	60%	-	n = 20
Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie	8%	41%	51%	-	n = 71
Overige groene domeinen	29%	14%	29%	29%	n = 7
<i>Totaal werkzaam in groene domeinen</i>	9%	38%	53%	1%	n = 217
<i>Niet werkzaam in groene domeinen</i>	28%	36%	32%	4%	n = 47
Totaal	12%	38%	49%	2%	n = 264

Overzicht 5.7 – Type werkzaamheden naar groene domeinen

Type werkzaamheden	Domein							Totaal
	Niet-groen	Voedsel	Dier	Plant	Grond, infra en loonwerk	Bloemen en groene detail-handel	Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie	
Ondernemen	12%	7%	28%	9%	8%	5%	7%	12%
Leiding geven, managen	22%	31%	37%	43%	17%	15%	24%	28%
Administreren, boekhouden	20%	31%	33%	9%	-	15%	13%	20%
(Activiteiten) organiseren	12%	3%	28%	9%	-	10%	13%	14%
Producers (productie voedingsmiddelen/ melken fokken en houden van dieren/ teelt)	4%	55%	31%	26%	-	10%	1%	17%
Bewerken, verwerken	16%	38%	19%	39%	33%	60%	17%	25%
Verkopen, handel	31%	17%	50%	13%	17%	90%	3%	28%
Logistieke werkzaamheden	18%	21%	9%	22%	-	5%	6%	11%
Zorgen voor, behandelen (plant, dier, mens)	12%	7%	83%	48%	8%	60%	18%	35%
Onderzoeken	8%	10%	31%	13%	8%	-	6%	13%
Instrueren, lesgeven, doceren, trainen	4%	7%	26%	9%	-	5%	4%	9%
Vormgeven, creëren, ontwerpen	4%	7%	-	-	17%	55%	8%	9%
Aanleggen, onderhouden, beheren	2%	14%	13%	17%	42%	5%	80%	30%
Voorlichten, adviseren, en informeren	14%	7%	54%	-	8%	30%	13%	22%
Dienst verlenen, service verlenen, bedienen	33%	31%	56%	9%	42%	35%	17%	31%
Andere werkzaamheden	20%	14%	6%	17%	25%	5%	10%	13%
Totaal	n = 49	n = 29	n = 54	n = 23	n = 12	n = 20	n = 71	n = 269

Overzicht 5.11 – Bestemming opleidingsniveau naar sector

Sector	Totaal	Opleidingsniveau			
		Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Landbouw, bosbouw en visserij	16%	9%	26%	17%	12%
Industrie	14%	30%	15%	10%	8%
Groot- en detailhandel, reparatie van auto's	18%	6%	22%	22%	16%
Advisering, onderzoek en overige specialis- tische zakelijke dienstverlening	11%	2%	3%	1%	31%
Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	19%	32%	18%	25%	8%
Overig	22%	21%	16%	25%	25%
Totaal (n = 100%)	n = 272	n = 47	n = 68	n = 72	n = 85

Overzicht 5.12 – Bestemming opleidingsniveau naar (groene) domeinen

Domein	Totaal	Opleidingsniveau			
		Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Niet-groene domeinen	19%	23%	21%	14%	18%
Voedsel	11%	11%	10%	11%	11%
Dier	20%	-	12%	14%	43%
Plant	9%	13%	7%	10%	6%
Grond, infra en loonwerk	5%	2%	6%	7%	4%
Bloemen en groene detailhandel	8%	-	13%	10%	6%
Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie	27%	45%	29%	33%	10%
Overige groene branches	3%	6%	1%	-	4%
Totaal (n = 100%)	n = 269	n = 47	n = 68	n = 70	n = 84

Overzicht 5.13 – Bestemming opleidingsniveau naar beroepsgroep

Beroepsgroep	Totaal	Opleidingsniveau			
		Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Elementaire beroepen	12%	38%	12%	4%	6%
Lagere beroepen	38%	53%	49%	39%	19%
Middelbare beroepen	49%	9%	37%	57%	72%
Hogere beroepen	1%	-	1%	-	4%
Totaal (n = 100%)	n = 269	n = 45	n = 67	n = 72	n = 85

Overzicht 5.16 – Match qua richting en niveau naar opleidingsniveau

Match qua richting en niveau					
Opleidingsniveau	zelfde richting en zelfde niveau (passende match)	andere richting, zelfde niveau (richtingsdiscre- pantie)	zelfde richting, lager niveau (niveau- discrepantie)	geen specifieke richting, lager niveau (geen match)	Totaal (n = 100%)
Niveau 1	27%	9%	32%	32%	n = 44
Niveau 2	57%	9%	16%	19%	n = 69
Niveau 3	61%	7%	20%	11%	n = 70
Niveau 4	66%	9%	11%	15%	n = 82
Totaal	56%	8%	18%	18%	n = 265

Overzicht 7.3 – Oordeel over opleidingsdimensies, naar opleidingsniveau¹ (totale groep respondenten)

Oordeel over dimensies			Opleidingsniveau			
			Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
<i>Breedte</i>	Te smal	24%	20%	22%	27%	25%
	Te breed	30%	17%	31%	30%	34%
<i>Diepgang</i>	Te weinig diepgang	37%	27%	33%	37%	43%
	Te veel diepgang	20%	15%	23%	21%	19%
<i>Moeilijkheidsgraad</i>	Te laag	37%	25%	31%	31%	50%
	Te hoog	21%	25%	27%	22%	14%
<i>Verhouding theorie en praktijk</i>	Te theoretisch	26%	15%	25%	27%	29%
	Te praktijkgericht	20%	24%	27%	14%	18%
<i>Keuzemogelijkheden</i>	Te weinig	30%	21%	32%	33%	31%
	Te veel	22%	23%	26%	19%	20%
Totaal (n max = 100%)		n = 433	n = 61	n = 104	n = 103	n = 165

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 7.4 – Oordeel over opleidingsdimensies, naar opleidingsniveau¹ (alleen groep werkenden met een baan van minstens 12 uur per week)

Oordeel over dimensies			Opleidingsniveau			
			Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
<i>Breedte</i>	Te smal	23%	20%	22%	25%	23%
	Te breed	25%	17%	23%	28%	28%
<i>Diepgang</i>	Te weinig diepgang	31%	26%	32%	32%	33%
	Te veel diepgang	21%	15%	23%	24%	21%
<i>Moeilijkheidsgraad</i>	Te laag	35%	20%	34%	38%	43%
	Te hoog	21%	30%	22%	19%	18%
<i>Verhouding theorie en praktijk</i>	Te theoretisch	28%	20%	26%	31%	32%
	Te praktijkgericht	17%	22%	23%	12%	15%
<i>Keuzemogelijkheden</i>	Te weinig	27%	21%	31%	26%	28%
	Te veel	21%	21%	22%	19%	23%
Totaal (n max = 100%)		n = 262	n = 47	n = 65	n = 68	n = 82

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 7.5 – Oordeel over opleidingsdimensies, naar opleidingsniveau¹ (alleen groep doorstudeerders)

Oordeel over dimensies			Opleidingsniveau			
			Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
<i>Breedte</i>	Te smal	21%	9%	17%	21%	26%
	Te breed	40%	27%	41%	46%	39%
<i>Diepgang</i>	Te weinig diepgang	42%	18%	24%	39%	55%
	Te veel diepgang	19%	18%	29%	18%	15%
<i>Moeilijkheidsgraad</i>	Te laag	37%	18%	15%	18%	59%
	Te hoog	25%	55%	39%	39%	8%
<i>Verhouding theorie en praktijk</i>	Te theoretisch	22%	9%	20%	21%	26%
	Te praktijkgericht	27%	45%	32%	18%	26%
<i>Keuzemogelijkheden</i>	Te weinig	27%	27%	20%	21%	34%
	Te veel	30%	36%	32%	36%	26%
Totaal (n max = 100%)		n = 154	n = 11	n = 41	n = 28	n = 74

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 7.6 – Oordeel over opleidingsdimensies, naar opleidingsrichting¹ (totale groep respondenten)

			Opleidingsrichting				
			Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen en groene detailhandel
Oordeel over dimensies							
<i>Breedte</i>	Te smal	24%	15%	34%	21%	20%	8%
	Te breed	30%	40%	29%	33%	26%	36%
<i>Diepgang</i>	Te weinig diepgang	37%	40%	41%	32%	37%	26%
	Te veel diepgang	20%	25%	20%	30%	16%	15%
<i>Moeilijkheidsgraad</i>	Te laag	37%	35%	38%	41%	38%	28%
	Te hoog	21%	40%	18%	23%	20%	21%
<i>Verhouding theorie en praktijk</i>	Te theoretisch	26%	30%	28%	28%	21%	31%
	Te praktijkgericht	20%	10%	20%	23%	18%	23%
<i>Keuzemogelijkheden</i>	Te weinig	30%	35%	34%	30%	30%	15%
	Te veel	22%	25%	22%	27%	18%	21%
Totaal (n max = 100%)		n = 433	n = 20	n = 166	n = 66	n = 142	n = 39

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 7.7 – Oordeel over opleidingsdimensies, naar opleidingsrichting¹ (alleen groep wer-
kenden met een baan van minstens 12 uur per week)

			Opleidingsrichting				
			Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte enen milieu	Bloemen detail- handel
Oordeel over dimensies							
<i>Breedte</i>	Te smal	23%	18%	37%	17%	20%	4%
	Te breed	25%	41%	24%	26%	23%	21%
<i>Diepgang</i>	Te weinig diepgang	31%	35%	34%	26%	35%	17%
	Te veel diepgang	21%	24%	21%	30%	19%	8%
<i>Moeilijkheidsgraad</i>	Te laag	35%	35%	37%	38%	35%	25%
	Te hoog	21%	41%	20%	23%	21%	8%
<i>Verhouding theorie en praktijk</i>	Te theoretisch	28%	29%	40%	19%	24%	25%
	Te praktijkgericht	17%	6%	14%	28%	17%	17%
<i>Keuzemogelijkheden</i>	Te weinig	27%	35%	31%	23%	29%	8%
	Te veel	21%	24%	24%	26%	18%	17%
Totaal (n max = 100%)		n = 262	n = 17	n = 70	n = 47	n = 104	n = 24

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 7.8 – Oordeel over opleidingsdimensies, naar opleidingsrichting¹ (alleen groep door-
studeerders)

			Opleidingsrichting				
			Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte enen milieu	Bloemen detail- handel
Oordeel over dimensies							
<i>Breedte</i>	Te smal	21%	-	30%	25%	16%	-
	Te breed	40%	60%	35%	63%	31%	64%
<i>Diepgang</i>	Te weinig diepgang	42%	40%	45%	38%	40%	36%
	Te veel diepgang	19%	60%	20%	25%	9%	29%
<i>Moeilijkheidsgraad</i>	Te laag	37%	20%	38%	44%	42%	14%
	Te hoog	25%	60%	18%	31%	27%	43%
<i>Verhouding theorie en praktijk</i>	Te theoretisch	22%	20%	19%	31%	20%	36%
	Te praktijkgericht	27%	20%	26%	31%	24%	43%
<i>Keuzemogelijkheden</i>	Te weinig	27%	20%	26%	44%	29%	14%
	Te veel	30%	40%	32%	38%	18%	43%
Totaal (n max = 100%)		n = 154	n = 5	n = 74	n = 16	n = 45	n = 14

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 7.9 – Oordeel over opleidingsdimensies van de groep werkenden (≥ 12 uur per week), naar sector waarin zij anderhalf jaar na diplomering werkzaam zijn¹

			Sector				
			Land- / bosbouw, visserij	Industrie	Groot- / detailhandel	Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening	Verhuur roerende goederen + overige zakelijke dienstverlening
Oordeel over dimensies							
<i>Breedte</i>	Te smal	23%	39%	19%	15%	15%	14%
	Te breed	25%	20%	33%	17%	30%	27%
<i>Diepgang</i>	Te weinig diepgang	31%	34%	33%	30%	15%	31%
	Te veel diepgang	21%	23%	22%	17%	26%	22%
<i>Moeilijkheidsgraad</i>	Te laag	35%	45%	28%	33%	30%	29%
	Te hoog	21%	11%	42%	15%	30%	24%
<i>Verhouding theorie en praktijk</i>	Te theoretisch	28%	18%	31%	37%	26%	20%
	Te praktijkgericht	17%	20%	19%	15%	11%	16%
<i>Keuzemogelijkheden</i>	Te weinig	27%	27%	28%	26%	30%	31%
	Te veel	21%	14%	22%	15%	22%	29%
Totaal (n max = 100%)		n = 262	n = 44	n = 36	n = 46	n = 27	n = 49

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 7.10 – Oordeel over opleidingsdimensies van de groep werkenden (≥ 12 uur per week), naar groene branche waarin zij anderhalf jaar na diplomering werkzaam zijn¹

			Groene branche							
			Werkenden in groen	Niet in groen	Voedsel	Dier	Plant	Grond infra en loon- werk	Bloem & tuincen- tra	Groene ruimte, natuur, milieu, recrea- tie
Oordeel over dimensies										
<i>Breedte</i>	Te smal	23%	29%	22%	39%	26%	-	5%	14%	
	Te breed	25%	17%	33%	25%	17%	46%	20%	26%	
<i>Diepgang</i>	Te weinig diepgang	31%	35%	41%	33%	35%	23%	20%	30%	
	Te veel diepgang	21%	21%	19%	24%	13%	23%	10%	23%	
<i>Moeilijkheidsgraad</i>	Te laag	35%	35%	37%	41%	48%	54%	20%	28%	
	Te hoog	21%	25%	22%	20%	13%	15%	5%	26%	
<i>Verhouding theorie en praktijk</i>	Te theoretisch	28%	33%	30%	37%	13%	23%	25%	22%	
	Te praktijkgericht	17%	27%	4%	12%	17%	15%	15%	19%	
<i>Keuzemogelijkheden</i>	Te weinig	27%	31%	33%	31%	30%	15%	15%	21%	
	Te veel	21%	23%	15%	25%	13%	15%	15%	24%	
Totaal (n max = 100%)			n = 262	n = 48	n = 27	n = 51	n = 23	n = 13	n = 20	n = 70

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 7.11 – Oordeel over opleidingsdimensies door de groep werkenden (≥ 12 uur per week), naar beroepsgroep waarin zij anderhalf jaar na diplomering werkzaam zijn¹

			Beroepsgroep				
			Werkenden	Elementaire beroepen	Lagere beroepen	Middelbare beroepen	Hogere beroepen
Oordeel over dimensies							
<i>Breedte</i>	Te smal	23%	31%	24%	19%	-	
	Te breed	25%	25%	22%	27%	25%	
<i>Diepgang</i>	Te weinig diepgang	31%	56%	21%	33%	25%	
	Te veel diepgang	21%	19%	21%	23%	-	
<i>Moeilijkheidsgraad</i>	Te laag	35%	38%	32%	38%	25%	
	Te hoog	21%	19%	26%	19%	25%	
<i>Verhouding theorie en praktijk</i>	Te theoretisch	28%	38%	23%	28%	75%	
	Te praktijkgericht	17%	19%	18%	15%	25%	
<i>Keuzemogelijkheden</i>	Te weinig	27%	44%	22%	26%	50%	
	Te veel	21%	16%	19%	23%	50%	
Totaal (n max = 100%)			n = 262	n = 32	n = 98	n = 124	n = 4

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 7.12 – Oordeel over opleidingsdimensies door de groep doorstudeerders, naar vervolgopleiding¹

			Vervolgopleiding						Overig
			Mbo groen	Mbo niet-groen	Mbo onbekend	Hbo groen	Hbo niet-groen	Hbo onbekend	
Oordeel over dimensies		Doorstudeerders							
<i>Breedte</i>	Te smal	21%	16%	11%	17%	38%	22%	29%	29%
	Te breed	40%	41%	44%	50%	33%	46%	14%	29%
<i>Diepgang</i>	Te weinig diepgang	42%	29%	28%	8%	54%	65%	57%	43%
	Te veel diepgang	19%	20%	17%	42%	13%	16%	14%	29%
<i>Moeilijkheidsgraad</i>	Te laag	37%	22%	-	8%	67%	62%	57%	29%
	Te hoog	25%	33%	44%	75%	4%	8%	-	29%
<i>Verhouding theorie en praktijk</i>	Te theoretisch	22%	27%	11%	8%	17%	32%	14%	14%
	Te praktijkgericht	27%	22%	44%	50%	25%	27%	-	14%
<i>Keuzemogelijkheden</i>	Te weinig	27%	20%	22%	-	46%	30%	43%	43%
	Te veel	30%	24%	44%	67%	17%	35%	-	14%
Totaal (n max = 100%)		n = 154	n = 49	n = 18	n = 12	n = 24	n = 37	n = 7	n = 7

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 7: 1 t/m 3 ene uiterste, 5 t/m 7 andere uiterste.

Overzicht 7.14 – Oordeel over opleidingsaspecten, naar opleidingsniveau¹

Oordeel / tevredenheid over:			Totaal	Opleidingsrichting			
				Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
<i>De docenten waren streng in de beoordeling van cursisten</i>	Mee oneens	43%	53%	35%	34%	50%	
	Mee eens	17%	12%	22%	18%	14%	
<i>Het niveau van de leerstof was goed</i>	Mee oneens	24%	10%	17%	29%	32%	
	Mee eens	43%	61%	50%	35%	38%	
<i>De opleiding was uitdagend met betrekking tot het niveau</i>	Mee oneens	35%	13%	28%	38%	46%	
	Mee eens	35%	55%	35%	30%	30%	
<i>De examens/opdrachten waren over het algemeen zeer pittig</i>	Mee oneens	41%	33%	31%	39%	52%	
	Mee eens	23%	27%	27%	26%	16%	
<i>In de opleiding werd voldoende getoetst op inzicht</i>	Mee oneens	26%	7%	22%	31%	32%	
	Mee eens	39%	61%	45%	31%	33%	
<i>Voorlichting studie- en beroepsmogelijkheden</i>	Ontevreden	26%	17%	21%	26%	32%	
	Tevreden	35%	47%	36%	32%	31%	
<i>Sfeer op school</i>	Ontevreden	9%	8%	12%	9%	7%	
	Tevreden	67%	62%	67%	58%	73%	
<i>Manier waarop leraren lesgeven</i>	Ontevreden	22%	12%	23%	29%	19%	
	Tevreden	51%	68%	46%	38%	55%	
<i>De kwaliteit van docenten</i>	Ontevreden	21%	8%	19%	26%	22%	
	Tevreden	46%	63%	46%	38%	45%	
<i>Hoeveelheid praktijk</i>	Ontevreden	18%	8%	14%	20%	22%	
	Tevreden	52%	60%	58%	43%	51%	
<i>Inhoud van de vakken</i>	Ontevreden	18%	10%	13%	20%	23%	
	Tevreden	47%	57%	48%	41%	47%	
<i>(Studie)begeleiding</i>	Ontevreden	28%	15%	27%	37%	27%	
	Tevreden	39%	67%	42%	29%	34%	
<i>Manier van examineren</i>	Ontevreden	17%	5%	16%	24%	19%	
	Tevreden	46%	66%	47%	37%	45%	
<i>Kwaliteit van examens</i>	Ontevreden	16%	8%	14%	21%	18%	
	Tevreden	46%	61%	48%	39%	43%	
<i>Huisvesting</i>	Ontevreden	8%	5%	9%	7%	9%	
	Tevreden	55%	60%	54%	53%	55%	
<i>Voorzieningen als bibliotheek, mediatheek, werkplaatsen, ict</i>	Ontevreden	20%	16%	14%	12%	29%	
	Tevreden	48%	42%	51%	50%	48%	
Totaal (n max = 100%)		n = 434	n = 61	n = 105	n = 103	n = 165	

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 5: 1 + 2 = mee oneens, 4 + 5 = mee eens.

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 5: 1 + 2 = ontevreden, 4 + 5 = tevreden.

Overzicht 7.15 – Oordeel over opleidingsaspecten, naar opleidingsrichting¹

		Totaal	Opleidingsrichting				
			Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen en groene detailhandel
Oordeel over:							
<i>De docenten waren streng in de beoordeling van cursisten</i>	Mee oneens	43%	43%	42%	51%	43%	38%
	Mee eens	17%	24%	16%	15%	18%	13%
<i>Het niveau van de leerstof was goed</i>	Mee oneens	24%	14%	23%	26%	23%	38%
	Mee eens	43%	52%	42%	47%	46%	28%
<i>De opleiding was uitdagend met betrekking tot het niveau</i>	Mee oneens	35%	19%	39%	40%	26%	53%
	Mee eens	35%	48%	32%	40%	39%	16%
<i>De examens/opdrachten waren over het algemeen zeer pittig</i>	Mee oneens	41%	38%	45%	44%	38%	38%
	Mee eens	23%	38%	19%	24%	26%	18%
<i>In de opleiding werd voldoende getoetst op inzicht</i>	Mee oneens	26%	24%	28%	36%	16%	33%
	Mee eens	39%	43%	37%	36%	46%	23%
<hr/>							
<i>Voorlichting studie- en beroeps mogelijkheden</i>	Ontevreden	26%	33%	36%	21%	17%	21%
	Tevreden	35%	43%	28%	41%	38%	33%
<i>Sfeer op school</i>	Ontevreden	9%	-	12%	6%	6%	18%
	Tevreden	67%	58%	63%	68%	71%	67%
<i>Manier waarop leraren lesgeven</i>	Ontevreden	22%	10%	21%	20%	24%	26%
	Tevreden	51%	57%	48%	61%	48%	49%
<i>De kwaliteit van docenten</i>	Ontevreden	21%	14%	21%	23%	19%	28%
	Tevreden	46%	62%	42%	56%	46%	41%
<i>Hoeveelheid praktijk</i>	Ontevreden	18%	14%	23%	20%	9%	23%
	Tevreden	52%	67%	48%	53%	52%	59%
<i>Inhoud van de vakken</i>	Ontevreden	18%	10%	20%	21%	15%	23%
	Tevreden	47%	57%	42%	58%	49%	41%
<i>(Studie)begeleiding</i>	Ontevreden	28%	29%	31%	24%	25%	28%
	Tevreden	39%	33%	33%	55%	42%	33%
<i>Manier van examineren</i>	Ontevreden	17%	14%	19%	23%	12%	23%
	Tevreden	46%	57%	40%	47%	52%	46%
<i>Kwaliteit van examens</i>	Ontevreden	16%	14%	17%	18%	14%	18%
	Tevreden	46%	57%	41%	45%	50%	44%
<i>Huisvesting</i>	Ontevreden	8%	10%	9%	9%	5%	10%
	Tevreden	55%	57%	53%	51%	60%	51%
<i>Voorzieningen als bibliotheek, mediatheek, werkplaatsen, ict</i>	Ontevreden	20%	29%	21%	23%	13%	28%
	Tevreden	48%	52%	48%	45%	53%	41%
Totaal (n max = 100%)		n = 434	n = 21	n = 166	n = 66	n = 142	n = 39

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 5: 1 + 2 = mee oneens, 4 + 5 = mee eens.

1. Schaal met antwoordcategorieën 1 – 5: 1 + 2 = ontevreden, 4 + 5 = tevreden.

Overzicht 7.17 – Tevredenheid over bpv-begeleiding, naar opleidingsrichting (totale groep respondenten)

	Totaal	Opleidingsrichting				
		Voedsel	Dier	Plant	Groene Ruimte en milieu	Bloemen en groene detailhandel
Tevreden over bpv-begeleiding						
Vanuit school	31%	48%	20%	43%	36%	28%
Vanuit bedrijf	66%	60%	60%	83%	65%	71%
Totaal (n max =100%)	n = 426	n = 21	n = 165	n = 65	n = 136	n = 39

Overzicht 7.18 – Tevredenheid over bpv-begeleiding, naar leerweg (totale groep respondenten)

	Totaal	Leerweg	
		BOL	BBL
Tevreden over bpv-begeleiding			
Vanuit school	31%	23%	45%
Vanuit bedrijf	66%	69%	61%
Totaal (n max =100%)	n = 426	n = 269	n = 157

ISBN 978 90 77202 65 4
NUR 840